

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โลกร้อนกับคนไร้ดินแดน: มิติทางกฎหมายและความเป็นไปได้

Global Warming and Stateless People:  
Legal Dimensions and Possibility.

โดย

อาจารย์ ดร.ชูเกียรติ น้อยนิม  
อาจารย์ ชนันภรณ์ บุญเกิดทรัพย์  
อาจารย์ ตามร คำไตรย์  
สำนักวิชานิติศาสตร์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง  
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2554

สัญญาเลขที่ 37 / 2554  
รหัสโครงการวิจัย 54106080037

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โลกร้อนกับคนไร้ดินแดน: มิติทางกฎหมายและความเป็นไปได้

Global Warming and Stateless People:  
Legal Dimensions and Possibility.

โดย

อาจารย์ ดร.ชูเกียรติ น้อยฉิม  
อาจารย์ ชนันภรณ์ บุญเกิดทรัพย์  
อาจารย์ ดามร คำไตรย์  
สำนักวิชานิติศาสตร์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง  
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2554



## บทสรุปผู้บริหาร

### 1. ความสำคัญของปัญหาในการวิจัย

ปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) หมายถึง ภาวะที่ภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง (Climate Change) โดยอุณหภูมิของโลกสูงขึ้นอยู่ตลอดเวลาอันเนื่องมาจากระดับก๊าซเรือนกระจก คือ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และก๊าซมีเทนในบรรยากาศปัจจุบันมีปริมาณสูงขึ้น อันมีสาเหตุมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ และเหตุอื่น ๆ เช่น การผ่นแปรของวงโคจรรอบดวงอาทิตย์ การระเบิดของภูเขาไฟ แต่อย่างไรก็ตาม การเพิ่มของก๊าซเรือนกระจกที่เกิดมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์นั้น เป็นส่วนที่มีอิทธิพลสำคัญมากที่สุดนับตั้งแต่การเกิดขึ้นของยุคอุตสาหกรรมเป็นต้นมา และได้ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สัตว์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย รวมทั้งมวลมนุษยชาติ ความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศก่อให้เกิดปรากฏการณ์ภัยธรรมชาติที่เกี่ยวกับลมฟ้าอากาศที่รุนแรงบ่อยมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงร่อนน้ำและปริมาณน้ำในลำธาร การเปลี่ยนแปลงผลผลิตทางการเกษตร การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล ฯลฯ ดังนั้นประชาคมโลกจึงได้จัดทำ พิธีสารเกียวโต (เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2540 และมีผลบังคับใช้เมื่อ วันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548) เพื่อเป็นข้อผูกพันทางกฎหมายในระดับระหว่างประเทศที่ใช้ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายในการรับมือกับภาวะโลกร้อนในการลดก๊าซเรือนกระจก อันเนื่องมาจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมโลกในปัจจุบันและเป็นที่คาดการณ์กันว่าจะเกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ ทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ

ดังนั้น ความรับผิดชอบของประชาคมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) ที่มีต่อโลก และ ประชากรของโลกในอนาคตทุกคน โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม รวมทั้งสัญชาติ จึงเป็นประเด็นหลักที่ จะทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยจะมุ่งเน้นเฉพาะในประเด็นทางกฎหมายในเรื่องที่เกี่ยวกับ สถานะทางกฎหมายระหว่างประเทศของคนไร้ดินแดน ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงอันเนื่องมาจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) กรณีระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนท่วมดินแดนทั้งหมดของประเทศ (เช่น ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นหมู่เกาะทั้งหลายในโลกนี้) ที่ส่งผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของชาติและความเป็นรัฐ (Statehood)

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการนำเสนอถึงความจริงทั้งทางด้านกฎหมายและทางด้านปฏิบัติระหว่างประเทศ ในปัจจุบันและแนวโน้มอนาคต ในกรณีการที่ประเทศใดประเทศหนึ่งได้สูญเสียดินแดนของตน โดยมีใช้เหตุผลที่เกิดจากการทำสงครามระหว่างประเทศเหมือนเช่นในอดีต หากแต่เป็นผลอันเนื่องมาจากภัยพิบัติของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลสำคัญเป็นอย่างมาก ในการทำให้บางประเทศต้องสูญเสียดินแดนของตน โดยผลจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยนี้มุ่งที่จะหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้

ประชาคมโลก เพื่อบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นหรือจัดปัญหานี้ให้หมดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเด็นเรื่องสถานะของคนไร้ดินแดนตามกฎหมายระหว่างประเทศ ที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming)

## 2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อรู้ถึงสภาพปัญหาในปัจจุบันเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน ที่มีผลกระทบต่อสังคมโลก
2. เพื่อศึกษาถึงสถานะของรัฐหรือความเป็นรัฐในสภาวะปกติและไม่ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์โลกร้อน
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับสถานะของคนไร้ดินแดนในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน

## 3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัญหาในปัจจุบันเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน ที่มีผลกระทบต่อสังคมโลก
2. ศึกษาสถานะของรัฐหรือความเป็นรัฐในสภาวะปกติและไม่ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์โลกร้อน
3. ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับสถานะของคนไร้ดินแดนในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน

## 4. ระเบียบวิธีวิจัย

ศึกษาจากเอกสาร และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ การค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ การสัมมนาทางวิชาการ รายงาน หนังสือวิทยานิพนธ์ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางของกฎหมายระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาคนไร้ดินแดน อันเนื่องมาจากการสูญเสียดินแดนเพราะปรากฏการณ์โลกร้อน

## 5. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการวิจัย

1. ทราบถึงสภาพปัญหาในปัจจุบันเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน ที่มีผลกระทบต่อสังคมโลก
2. ทราบถึงสถานะของรัฐหรือความเป็นรัฐในสภาวะปกติและไม่ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์โลกร้อน
3. ทราบแนวทางปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสถานะของคนไร้ดินแดนในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน

## บทคัดย่อ (ภาษาไทย)

การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเลที่เป็นผลจากปรากฏการณ์โลกร้อน จะส่งผลกระทบต่อสูญเสียสถานะความเป็นรัฐ ตามนิยามของรัฐภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศตามอนุสัญญามอนเตวิเดโอ ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ ในขณะที่ปรากฏการณ์โลกร้อนนั้นเป็นผลมาจากมลภาวะทางอากาศ ซึ่งเกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ดังนั้น รัฐในฐานะผู้ทรงสิทธิในทางกฎหมายระหว่างประเทศ และในฐานะผู้แสดงบทบาทเป็นผู้พัฒนาอุตสาหกรรมจึงควรมีความรับผิดชอบตามกฎหมาย สิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศและตามกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไป ในการแก้ไขปัญหาคนไร้ดินแดน ซึ่งสูญเสียดินแดนของตนไปจากปรากฏการณ์โลกร้อน โดยอาจจำแนกได้เป็นสองทางคือ ทางแรกนั้นเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขนิยามคำว่ารัฐ เนื่องจากมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากของสถานการณ์ (Rebus sic stantibus) โดยเหตุที่ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความรับผิดชอบของมวลมนุษยชาติร่วมกัน ทางที่สองคือ รัฐทุกรัฐควรจะร่วมมือกันในการจัดหาดินแดนให้คนไร้ดินแดนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะโลกร้อน และพื้นที่สำหรับรัฐบาลพลัดถิ่นที่สูญเสียดินแดนจากภาวะโลกร้อน ทั้งสองแนวทางดังกล่าวจะต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของความร่วมมือระหว่างชาติต่างๆ ในฐานะที่ทุกชาติต่างตกอยู่ในฐานะเป็นผู้พัฒนาโลก ซึ่งเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน

คำสำคัญ: โลกร้อน, กฎหมายระหว่างประเทศ, คนไร้ดินแดน, ความรับผิดชอบของรัฐ

## Abstract

The sea level rise as a result of global warming raises the question about the status of the definition of state according to the Montevideo Convention on the Rights and Duties of States. Air pollution from human activity is the fundamental cause of the global warming. State as a subject of international law and the developer of the global industry should take an account on this regard according to specific international environmental laws and under the international law principles. In addition, the global warming has caused the problems of statelessness. Two approaches to solve the problem of statelessness are recommended in this research. Firstly, the definition of state should be reviewed according to the serious change of the situation or "rebus sic stantibus". Secondly, all nations should conclude on the provision of land for the stateless people as a result of global warming and the displaced parliament of the losing territorial nations. Both approaches are based on the cooperation of all nations as the global warming has been primary caused by all as the global developer.



**Keywords:** Global warming, International Law, Stateless persons, State responsibility.

## สารบัญ

|         |                                                                          | หน้า |
|---------|--------------------------------------------------------------------------|------|
| บทที่ 1 | บทนำ                                                                     | 1    |
|         | 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ                                               | 1    |
|         | 1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ                                               | 2    |
|         | 1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ                                                  | 3    |
|         | 1.4 คำถามหลักของงานวิจัย                                                 | 3    |
|         | 1.5 ทฤษฎี สมมติฐาน หรือกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย                         | 3    |
|         | 1.6 ขอบเขตการวิจัย                                                       | 3    |
|         | 1.7 ระยะเวลาในการดำเนินงาน                                               | 4    |
|         | 1.8 นิยามศัพท์                                                           | 4    |
|         | 1.9 คณะนักวิจัย                                                          | 6    |
| บทที่ 2 | แนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง                               | 7    |
|         | 2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบคลุมงานวิจัย                          | 7    |
|         | 2.1.1 หลักองค์ประกอบของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศ                         | 7    |
|         | 2.1.2 หลักสิทธิพื้นฐานของรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ                   | 8    |
|         | 2.1.3 หลักสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง                                 | 9    |
|         | 2.1.4 หลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดน                           | 10   |
|         | 2.2 งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง                                       | 10   |
| บทที่ 3 | วิธีการดำเนินการวิจัย                                                    | 12   |
|         | 3.1 ระเบียบวิธีวิจัย                                                     | 12   |
|         | 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง                                              | 12   |
|         | 3.3 กิจกรรมวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ ทดสอบ การติดตามผล | 12   |
|         | 3.3.1 กิจกรรมวิจัย                                                       | 12   |
|         | 3.3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย                                           | 13   |
|         | 3.3.3 การวิเคราะห์ทดสอบ                                                  | 13   |
|         | 3.3.4 การติดตามผล                                                        | 13   |

บทที่ 4

|                                                                                                                      |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ผลการศึกษาวิจัย                                                                                                      | 14 |
| 4.1 ปรากฏการณ์โลกร้อน : ความเป็นมา สภาพปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมโลก                                        | 14 |
| 4.1.1 การเกิดขึ้นของปรากฏการณ์โลกร้อน                                                                                | 14 |
| 4.1.2 สภาพปัญหาเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน                                                                            | 14 |
| 4.1.3 ผลกระทบที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน                                                                   | 15 |
| 4.2 ความเป็นรัฐ และการสูญเสียความเป็นรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศกรณีที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน                        | 18 |
| 4.2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสถานะความเป็นรัฐ                                                                 | 18 |
| 4.2.1.1 ลักษณะ และองค์ประกอบของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศ                                                             | 18 |
| 4.2.1.2 สิทธิพื้นฐานของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศ                                                                     | 21 |
| 4.2.1.3 สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดน                                       | 23 |
| 4.2.2 สภาวะโลกร้อนและผลกระทบต่อสถานะความเป็นรัฐ                                                                      | 28 |
| 4.2.2.1 สภาวะโลกร้อนและผลกระทบต่อดินแดนของรัฐ                                                                        | 28 |
| 4.2.2.2 สภาพปัญหาเกี่ยวกับสถานะของประชาชนในรัฐที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะโลกร้อน                                        | 31 |
| 4.2.2.3 กรณีศึกษาประเทศที่อาจสูญเสียดินแดนจากผลกระทบของสภาวะโลกร้อนในปัจจุบัน                                        | 37 |
| 4.3 ความรับผิดชอบของรัฐและประชาคมโลกกับกรณีปรากฏการณ์โลกร้อน                                                         | 42 |
| 4.3.1 หลักเกณฑ์ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของรัฐ และความรับผิดชอบของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศกรณีปรากฏการณ์โลกร้อน | 42 |
| 4.3.2 ความรับผิดชอบของรัฐตามสนธิสัญญาว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศมาใช้กับปัญหาที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน   | 49 |
| 4.3.3 ความรับผิดชอบของรัฐในฐานะประชาคมโลกกับกรณีปรากฏการณ์โลกร้อน                                                    | 53 |

|         |                     |    |
|---------|---------------------|----|
| บทที่ 5 | บทสรุปและข้อเสนอแนะ | 64 |
|         | 5.1 บทสรุป          | 64 |
|         | 5.2 ข้อเสนอแนะ      | 65 |
|         | เอกสารอ้างอิง       | 73 |
|         | ประวัตินักวิจัย     | 76 |



## บทที่ 1

### บทนำ

#### 1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

“In the case of global warming, the interests of the planet and of the next generations will be more at stake than any other interests and rights of any individual, any group, any state and/or any group of states.”

By C. Noichim<sup>1</sup>

ปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) หมายถึง ภาวะที่ภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง (Climate Change) โดยอุณหภูมิของโลกสูงขึ้นอยู่ตลอดเวลาอันเนื่องมาจากระดับก๊าซเรือนกระจก คือ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และก๊าซมีเทนในบรรยากาศปัจจุบันมีปริมาณสูงขึ้น อันมีสาเหตุมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ และเหตุอื่น ๆ เช่น การผันแปรของวงโคจรรอบดวงอาทิตย์ การระเบิดของภูเขาไฟ แต่อย่างไรก็ตาม การเพิ่มของก๊าซเรือนกระจกที่เกิดมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์นั้น เป็นส่วนที่มีอิทธิพลสำคัญมากที่สุดนับตั้งแต่การเกิดขึ้นของยุคอุตสาหกรรมเป็นต้นมา และได้ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สัตว์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย รวมทั้งมวลมนุษยชาติ ความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศก่อให้เกิดปรากฏการณ์ภัยธรรมชาติที่เกี่ยวกับลมฟ้าอากาศที่รุนแรงบ่อยมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงร่อนน้ำและปริมาณน้ำในลำธาร การเปลี่ยนแปลงผลผลิตทางการเกษตร การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล ฯลฯ ดังนั้นประชาคมโลกจึงได้จัดทำ พิธีสารเกียวโต (เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2540 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548) เพื่อเป็นข้อผูกพันทางกฎหมายในระดับระหว่างประเทศที่ใช้ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายในการรับมือกับภาวะโลกร้อนในการลดก๊าซเรือนกระจก อันเนื่องมาจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมโลกในปัจจุบันและเป็นที่คาดการณ์กันว่าจะเกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ ทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ

ดังนั้น ความรับผิดชอบของประชาคมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) ที่มีต่อโลก และ ประชากรของโลกในอนาคตทุกคน โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม รวมทั้งสัญชาติ จึงเป็นประเด็นหลักที่ จะทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยจะมุ่งเน้นเฉพาะในประเด็นทางกฎหมายในเรื่องที่เกี่ยวกับ สถานะทางกฎหมายระหว่างประเทศของ

<sup>1</sup> The preposition of Ph.D dissertation “The ASEAN Space Organization: Legal Aspects and Feasibility” at Leiden University, the Netherlands, 2008.



คนไร้ดินแดน ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงอันเนื่องมาจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) กรณีระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนท่วมดินแดนทั้งหมดของประเทศ (เช่น ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นหมู่เกาะทั้งหลายในโลกนี้) ที่ส่งผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของชาติและความเป็นรัฐ (Statehood) <sup>2</sup>

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการนำเสนอถึงความจริงทั้งทางด้านกฎหมายและทางด้านปฏิบัติระหว่างประเทศ ในปัจจุบันและแนวโน้มอนาคต ในกรณีการที่ประเทศใดประเทศหนึ่งได้สูญเสียดินแดนของตน โดยมีสาเหตุที่เกิดจากการทำสงครามระหว่างประเทศเหมือนเช่นในอดีต หากแต่เป็นผลอันเนื่องมาจากภัยพิบัติของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลสำคัญเป็นอย่างมาก ในการทำให้บางประเทศต้องสูญเสียดินแดนของตน โดยผลจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยนี้มุ่งที่จะหาจะหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้ประชาคมโลก เพื่อบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นหรือจัดปัญหานี้ให้หมดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเด็นเรื่องสถานะของคนไร้ดินแดนตามกฎหมายระหว่างประเทศ ที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming)

## 1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อรู้ถึงสภาพปัญหาในปัจจุบันเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน ที่มีผลกระทบต่อสังคมโลก
2. เพื่อศึกษาถึงสถานะของรัฐหรือความเป็นรัฐในสภาวะปกติและไม่ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์โลกร้อน
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับสถานะของคนไร้ดินแดนในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน

## 1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสภาพปัญหาในปัจจุบันเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน ที่มีผลกระทบต่อสังคมโลก

<sup>2</sup> โดยมาตรา 1 ของ the Montevideo Convention on Rights and Duties of States, 1933 ได้กำหนดเกณฑ์ของความเป็นรัฐในกฎหมายระหว่างประเทศ ไว้ว่า รัฐนั้นถือว่าเป็นบุคคลในทางกฎหมายระหว่างประเทศ จะต้องประกอบไปด้วย:

1. จำนวนประชากรที่แน่นอน
2. ดินแดนที่กำหนดไว้ชัดเจน
3. รัฐบาล และ
4. ความสามารถในการดำเนินความสัมพันธ์ในระดับระหว่างประเทศกับประเทศอื่น ๆ

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า ความเป็นรัฐ (Statehood) โดยหลักทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศนั้น มีข้อบ่งชี้ที่แน่นอนว่าต้องครบเงื่อนไข ทั้ง 4 ข้อ ตามที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น เพราะหากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปก็จะทำให้ขาดองค์ประกอบของความเป็นรัฐ (Statehood) ไป

2. ทราบถึงสถานะของรัฐหรือความเป็นรัฐในสภาวะปกติและไม่ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์โลกร้อน

3. ทราบแนวทางปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสถานะของคนไร้ดินแดนในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน

#### 1.4 คำถามหลักของงานวิจัย

1. สภาพปัญหาในปัจจุบันเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน ที่มีผลกระทบต่อสังคมโลกเป็นอย่างไร

2. สถานะของรัฐหรือความเป็นรัฐในสภาวะปกติและไม่ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์โลกร้อนเป็นอย่างไร

3. แนวทางปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสถานะของคนไร้ดินแดนในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อนควรจะเป็นอย่างไร

#### 1.5 ทฤษฎี สมมติฐาน หรือกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

ทฤษฎี : ทฤษฎีองค์ประกอบความเป็นรัฐ ทฤษฎีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง ทฤษฎีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดน ทฤษฎีความรับผิดชอบของรัฐ

##### สมมติฐาน

ปรากฏการณ์โลกร้อนจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น เนื่องจากน้ำแข็งบริเวณขั้วโลกละลาย ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานะความเป็นรัฐ (Statehood) ของประเทศต่าง ๆ จึงควรมีการศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการที่สถานะความเป็นรัฐเสียไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สร้างมาตรการรับรองสถานะของคนชาติและประเทศที่สูญเสียความเป็นรัฐตามกฎหมายระหว่างอันเนื่องมาจากปรากฏการณ์โลกร้อน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับสังคมระหว่างประเทศต่อไป

#### 1.6 ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัญหาในปัจจุบันเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน ที่มีผลกระทบต่อสังคมโลก

2. ศึกษาสถานะของรัฐหรือความเป็นรัฐในสภาวะปกติและไม่ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์โลกร้อน

3. ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับสถานะของคนไร้ดินแดนในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน

### 1.7 ระยะเวลาในการดำเนินงาน

ระยะเวลาทำการวิจัย : 12 เดือน

แผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

| เดือนที่<br>การดำเนินงาน                    | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 |
|---------------------------------------------|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|
| รวบรวมข้อมูลเอกสาร                          |   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |
| ประมวลผลการศึกษา                            |   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |
| รายงานความก้าวหน้างานวิจัย                  |   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |
| รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมและ<br>วิเคราะห์ข้อมูล |   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |
| ประชุมระดมความคิดเห็นกลุ่ม<br>ย่อย          |   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |
| จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์                      |   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |    |    |

### 1.8 นิยามศัพท์

สิทธิในความเป็นเอกราช (The Rights to Independence)<sup>3</sup> เป็นความสามารถของรัฐที่จะกำหนดสถานะของตนเองในด้านการพัฒนาและความเป็นอยู่ที่ดี มีเสรีภาพโดยปราศจากการครอบงำจากรัฐอื่นโดยที่จะไม่กระทำการใดๆ ที่จะคุกคามหรือทำให้เกิดอันตรายต่อสิทธินี้ที่กฎหมายระหว่างให้การคุ้มครอง แต่ทั้งนี้การพึ่งพาทางการเมืองและเศรษฐกิจตามความเป็นจริงอาจจะไม่มีผลกระทบต่อความเป็นเอกราชของรัฐตามกฎหมาย (the legal independence of state) เว้นแต่ว่ารัฐนั้นในทางการเมืองแล้วได้ถูกให้ต้องยอมรับว่าต้องมีรัฐที่เหนือกว่า (a superior state) ดูแล<sup>4</sup>

สิทธิในความเท่าเทียมกัน (The Rights to Equality in law)<sup>5</sup> คือ การที่ทุกรัฐคงไว้ซึ่งความเท่าเทียมกันทางอำนาจอธิปไตย (Sovereign equality) โดยแต่ละรัฐมีความเท่าเทียมกันใน

<sup>3</sup> Article 1 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: "Every state has the rights to independence and hence to exercise freely, without dictation by any other state, all its legal powers, including the choice of its own form of government."

<sup>4</sup> Shaw P.189-192

<sup>5</sup> Article 5 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: "Every state has the rights to equality in law with every other state."

สิทธิและหน้าที่และเท่าเทียมกันในฐานะสมาชิกของสังคมระหว่างประเทศ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือด้านอื่น ๆ<sup>6</sup>

สิทธิในการใช้อำนาจอธิปไตย (The Rights to exercise jurisdiction)<sup>7</sup> เป็นหลักที่เชื่อมโยงมาจากแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นเอกราชที่ให้สิทธิแก่รัฐสามารถใช้อำนาจอธิปไตย (jurisdiction) เหนือดินแดนของตนและใช้อำนาจอธิปไตยเหนือบุคคลทุกคน รวมทั้ง สิ่งของที่อยู่บนดินแดนของรัฐนั้น โดยต้องเคารพหลักความคุ้มกัน (Immunities) ที่มีตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศด้วย

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง หรือ Right to Self-Determination คือ การที่ประชาชนทั้งปวงมีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง กำหนดสถานะทางการเมืองของตนอย่างเสรี รวมทั้งการดำเนินการอย่างเสรีในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตน<sup>8</sup>

คนต่างด้าว หมายถึง บุคคลซึ่งมิได้มีสัญชาติของรัฐที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งนี้ ย่อมหมายรวมถึงบุคคลที่มีสัญชาติอื่นโดยมิได้มีสัญชาติไทยรวมอยู่ด้วย และบุคคลที่ไม่มีสัญชาติใดเลย<sup>9</sup>

ประชาชนทั้งปวง (Peoples) หมายถึง

1. กลุ่มของบุคคลซึ่งมีลักษณะร่วมกันในประการใดประการหนึ่งหรือทั้งหมด ดังต่อไปนี้

- 1) มีจารีตทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน
- 2) มีลักษณะทางเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์เป็นการเฉพาะ
- 3) มีวัฒนธรรมของกลุ่มร่วมกัน
- 4) มีภาษาเฉพาะร่วมกัน
- 5) มีศาสนาหรือความเชื่อในทางคติร่วมกัน

<sup>6</sup> The 1970 Declaration on Principles of International Law: “6 the Principle of sovereign equality of state

1. All states enjoy sovereign equality. They have equal rights and duties and are equal members of the international community, notwithstanding differences of an economic, social, political or other nature.
2. In particular, sovereign equality includes the following elements:
  - a. States are juridical equal;
  - b. Each state enjoys the rights inherent in full sovereignty;
  - c. Each state has the duty to respect the personality of other states;
  - d. The territorial integrity and political independence of the state are inviolable;
  - e. Each state has the right freely to choose and develop its political, social, economic and cultural system;
  - f. Each state has the duty to comply fully and in good faith with its international obligations and to live in peace with other states.”

<sup>7</sup> Article 2 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: “Every state has the rights to exercise jurisdiction over its territory and all persons and things therein, subject to the immunities recognized by the international law.”

<sup>8</sup> Common Article 1 of the 1966 International Covenant on Civil and Political Rights and the 1966 International Covenant on Economic Social and Cultural Rights paragraph 1. “All peoples have the right of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.”

<sup>9</sup> ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากความหมายของ “คนต่างด้าว” ในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 82 ตอนที่ 62 (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2508 ซึ่งบัญญัติว่า “คนต่างด้าว” หมายความว่า ผู้ซึ่งมิได้มีสัญชาติไทย

- ## 1.9 คณะนักวิจัย

อาจารย์ ดร.ชูเกียรติ น้อยจิมี สัตสวาทที่ทำงานวิจัย 40 %  
 สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง  
 โทร. 081-666-3957  
 E-mail chukeat@yahoo.com

1. อาจารย์ ชนันภรณ์ บุญเกิดทรัพย์ สัตส่วนที่ทำงานวิจัย 30 %  
สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง  
โทร. 6857  
E-mail nid\_ka@hotmail.com

2. อาจารย์ ดามร คำไตรย์                                  สัตส่วนที่ทำงานวิจัย      30      %  
สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง  
โทร. 6857  
E-mail eusebio\_dk@yahoo.com

<sup>10</sup> The UNESCO International Meeting of Experts on Further Study of the Concept of The Rights of Peoples, para 22, UNESCO SHS-89/CONF.602/7, Paris, November 27-30, 1989. "1. a group of individual human beings who enjoy some or all of the following common features: (a) a common historical tradition; (b) racial or ethnic identity; (c) cultural homogeneity; (d) linguistic unity; (e) religious or ideological affinity; (f) territorial connection; (g) common economic life; 2. the group must be of a certain number which need not be large (e.g. the people of micro States) but which must be more than a mere association of individuals within a State; 3. the group as a whole must have the will to be identified as a people or the consciousness of being a people - allowing that groups or some members of such groups, though sharing the foregoing characteristics, may not have that will or consciousness; and possibly; 4. the group must have institutions or other means of expressing its common characteristics and will for identity."

## บทที่ 2

### แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### 2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบผลงานวิจัย

##### 2.1.1 หลักองค์ประกอบของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศ

กฎหมายระหว่างประเทศรับรองให้รัฐเป็นบุคคลหรือผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งจะทำให้รัฐสามารถมีสิทธิ หน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศนั้น การจะมีสถานะเป็นรัฐได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของความเป็นรัฐอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ ที่ประชุมนานาชาติรัฐอเมริกัน ครั้งที่ 7 มีการรับเอาอนุสัญญามอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ ค.ศ. 1933 (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States 1933) ซึ่งอนุสัญญาฯ ดังกล่าวได้กำหนดถึงสถานะความรู้อันเป็นบุคคลหรือผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศไว้ในข้อ 1<sup>1</sup> ว่าจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

1. ประชากรที่ถาวร หมายถึง การมีพลเมืองอาศัยในรัฐ ทั้งนี้ กฎหมายระหว่างประเทศมิได้กำหนดจำนวนประชากรว่าต้องมีอย่างน้อยเพียงใด

2. ดินแดนที่แน่นอน ตามกฎหมายระหว่างมิได้กำหนดว่าดินแดนอันเป็นองค์ประกอบของความเป็นรัฐจะต้องมีขนาดเท่าใด และไม่จำเป็นที่จะต้องมีอาณาเขตที่ชัดเจนแน่นอนทั้งหมด<sup>2</sup> อาจมีบางส่วนที่ยังมีข้อพิพาทกับประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องของการแบ่งเขตแดนก็ไม่ทำให้องค์ประกอบความเป็นรัฐในเรื่องของดินแดนต้องเสียไป<sup>3</sup>

3. รัฐบาล หมายถึง คณะบุคคลผู้ใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐในการบริหารกิจการต่าง ๆ ภายในดินแดนของรัฐ รวมทั้งการติดต่อดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ ในทางระหว่างประเทศ เพราะฉะนั้น รัฐบาลจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้กิจการต่าง ๆ ของรัฐทั้งในระดับภายในประเทศและระดับระหว่างประเทศดำเนินไปได้ และ

4. ความสามารถในการดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่น หมายความว่า รัฐจะต้องมีเอกราช (Independence) หรือมีอำนาจอธิปไตย (Sovereignty)<sup>4</sup> โดยรัฐจะต้องมีทั้งอำนาจอธิปไตยภายในและภายนอก รัฐอำนาจอธิปไตยภายในรัฐเป็นอำนาจที่รัฐจะปกครองประเทศใน

<sup>1</sup> Article 1 of Montevideo Convention on the Rights and Duties of States 1933

“The State as a person of international law should possess the following qualifications :

(a) a permanent population;  
(b) a defined territory;  
(c) a government; and  
(d) a capacity to enter into relations with other States.”

<sup>2</sup> Ibid., pp. 76-77.

<sup>3</sup> Malcolm N. Shaw, *International Law* 6: 199.

<sup>4</sup> อำนาจอธิปไตยในการบัญญัติกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายเหนือบุคคล ทรัพย์สิน หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในรัฐ (Robert L. Bledsoe, *The International Law Dictionary* (California : ABC-CLIO, 1987), p. 55.)

รูปแบบใดก็ได้ ส่วนอำนาจอธิปไตยภายนอกรัฐเป็นอำนาจของรัฐที่จะดำเนินความสัมพันธ์และทำสนธิสัญญากับนานาประเทศได้โดยเสรี

### 2.1.2 หลักสิทธิพื้นฐานของรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของรัฐ (The doctrine of fundamental rights and duties of state) นี้เกิดจากการนำเสนอแนวทฤษฎีของกฎหมายธรรมชาติ (Natural law) ที่นำเสนอถึงความสัมพันธ์ระหว่างต่อรัฐด้วยกันด้วย โดยได้ศึกษาเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ซึ่งจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้พบว่า สิทธิพื้นฐานของรัฐ (The fundamental rights of state) นั้นประกอบด้วย:

1. สิทธิในความเป็นเอกราช (The Rights to Independence)<sup>5</sup> สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นเอกราชในกฎหมายระหว่างประเทศได้ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ขึ้นอย่างมากมาย ซึ่งความเป็นเอกราช หรือ อำนาจอธิปไตย (Independence or Sovereignty) นั้น ถือว่าเป็นลักษณะที่เด่นของรัฐและได้มีการให้คำนิยามว่า สิทธิในความเป็นเอกราชนี้เป็นความสามารถของรัฐที่จะกำหนดสถานะของตนเองในด้านการพัฒนาและความเป็นอยู่ที่ดี มีเสรีภาพโดยปราศจากการครอบงำจากรัฐอื่นโดยที่จะไม่กระทำการใด ๆ ที่จะคุกคามหรือทำให้เกิดอันตรายต่อสิทธิในที่กฎหมายระหว่างประเทศให้การคุ้มครอง แต่ทั้งนี้การพึ่งพาทางการเมืองและเศรษฐกิจตามความเป็นจริงอาจจะไม่มีผลกระทบต่อความเป็นเอกราชของรัฐตามกฎหมาย (The legal independence of state) เว้นแต่ว่ารัฐนั้นในทางการแล้วได้ถูกให้ต้องยอมรับว่าต้องมีรัฐที่เหนือกว่า (a superior state) ดูแล<sup>6</sup>
2. สิทธิในความเท่าเทียมกัน (The Rights to Equality in law)<sup>7</sup> ความเท่าเทียมกันทางกฎหมายของรัฐถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่มีรากฐานมาจากกฎหมายธรรมชาติ (Natural law) ที่ให้ความสำคัญในเชิงนิติปรัชญาเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์และนำมาปรับใช้กับบริบทที่เกี่ยวข้องกับรัฐ ซึ่งหลักความเท่าเทียมกันนี้ถือว่าเป็นอีกหลักเกณฑ์หนึ่งที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องสิทธิและหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากความเท่าเทียมกันของรัฐนี้ไม่ได้คำนึงถึงขนาดหรืออำนาจของรัฐแต่อย่างใด โดยจะพิจารณาแต่เพียงว่ารัฐเหล่านั้นมีบทบาทหน้าที่และความสามารถตามกฎหมายระหว่างประเทศเหมือนกัน และรวมถึงมีสิทธิในการออกเสียงหนึ่งเสียงในที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การ

<sup>5</sup> Article 1 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: "Every state has the rights to independence and hence to exercise freely, without dictation by any other state, all its legal powers, including the choice of its own form of government."

<sup>6</sup> Shaw P.189-192

<sup>7</sup> Article 5 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: "Every state has the rights to equality in law with every other state."



สหประชาชาติเหมือนกัน<sup>8</sup> นอกจากนี้ ในปณิญาว่าด้วยหลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศ ค.ศ. 1970 (The 1970 Declaration on Principles of International Law) ได้บัญญัติว่า ทุกรัฐคงไว้ซึ่งความเท่าเทียมกันทางอำนาจอธิปไตย (Sovereign equality) โดยแต่ละรัฐมีความเท่าเทียมกันในสิทธิและหน้าที่ และเท่าเทียมกันในฐานะสมาชิกของสังคมระหว่างประเทศ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือด้านอื่น ๆ<sup>9</sup>

3. สิทธิในการใช้อำนาจอริรัฐ (The Rights to exercise jurisdiction)<sup>10</sup> หลักเกณฑ์นี้เป็นหลักที่เชื่อมโยงมาจากแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นเอกราชที่ให้สิทธิแก่รัฐสามารถใช้อำนาจอริรัฐ (jurisdiction) เหนือดินแดนของตนและใช้อำนาจอริรัฐเหนือบุคคลทุกคน รวมทั้ง สิ่งของที่อยู่บนดินแดนของรัฐนั้น โดยต้องเคารพหลักความคุ้มกัน (Immunities) ที่มีตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศด้วย

สิทธิในการปกป้องตนเองจากการใช้กำลัง (The Rights to of self-defence against armed attack)<sup>11</sup> หลักเกณฑ์นี้ก็เป็นอีกหลักหนึ่งที่ได้จากการศึกษาวิจัยแล้วพบว่าเชื่อมโยงมาจากแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นเอกราชที่ให้สิทธิแก่รัฐเอกราชสามารถใช้สิทธิในการป้องกันตนเองจากการรุกรานทางทหาร

### 2.1.3 หลักสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง

หลักสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง หรือ Right to Self-Determination เป็นสิทธิที่รองรับไว้โดยตราสารของกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับ<sup>12</sup> โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกติกา

<sup>8</sup> Shaw P.192

<sup>9</sup> The 1970 Declaration on Principles of International Law: “6 the Principle of sovereign equality of state

1. *All states enjoy sovereign equality. They have equal rights and duties and are equal members of the international community, notwithstanding differences of an economic, social, political or other nature.*
2. *In particular, sovereign equality includes the following elements:*
  - a. *States are juridical equal;*
  - b. *Each state enjoys the rights inherent in full sovereignty;*
  - c. *Each state has the duty to respect the personality of other states;*
  - d. *The territorial integrity and political independence of the state are inviolable;*
  - e. *Each state has the right freely to choose and develop its political, social, economic and cultural system;*
  - f. *Each state has the duty to comply fully and in good faith with its international obligations and to live in peace with other states.”*

<sup>10</sup> Article 2 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: “Every state has the rights to exercise jurisdiction over its territory and all persons and things therein, subject to the immunities recognized by the international law.”

<sup>11</sup> Article 12 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: “Every state has the rights of individual or collective self-defence against armed attack.”

<sup>12</sup> หลักการเรื่องสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในมติสหประชาชาติที่ 1514 (XV) เรื่องปณิญาการให้อิสระภาพแก่ประเทศอาณานิคมและประชาชนทั้งปวง เมื่อปี ค.ศ.1960



ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยกติการะหว่างประเทศทั้งสองได้รับรองว่า “ประชาชนทั้งปวงมีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง โดยอาศัยสิทธินั้น ประชาชนจะกำหนดสถานะทางการเมืองของตนอย่างเสรี รวมทั้งการดำเนินการอย่างเสรีในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตน”<sup>13</sup>

#### 2.1.4 หลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดน

หลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดน เกิดขึ้นเพื่อปกป้องหลักในเรื่องความต่อเนื่องในการดำเนินการปกครองของรัฐ มิให้รัฐถูกแทรกแซงอำนาจอธิปไตยในกิจการภายในของตน ซึ่งหลักการนี้ได้รับการสนับสนุนและเน้นย้ำอย่างมากโดยประเทศกำลังพัฒนา<sup>14</sup> แรกเริ่มนั้นมีที่มาจากหลัก *Uti Possidetis*<sup>15</sup> ซึ่งเป็นหลักการที่ว่าด้วยเรื่องการที่รัฐมีอำนาจอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ในดินแดนที่เป็นอาณาเขตของตนเอง และจะไม่ถูกแทรกแซงกิจการภายในโดยรัฐต่างชาติ<sup>16</sup> หลักการนี้ย่อมเป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่ากฎหมายระหว่างประเทศมุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิของรัฐในการปกครองตนเองได้อย่างอิสระ เป็นสำคัญ

#### 2.2 งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

อภิชา สืบสามัคคี บก., โลกร้อน ปรากฏการณ์ธรรมชาติเข้าขั้นวิกฤติ ? : **Global warming**, กรุงเทพฯ: มายิก, 2551.

ปรากฏการณ์โลกร้อนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น จนถึงขั้นวิกฤติ เราในฐานะเป็นพลเมืองโลกควรศึกษาถึงผลกระทบทางด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น และพร้อมจะรับมือรวมไปถึงการป้องกันอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดได้อย่างไร

Jerry Silver, **Global warming and climate change demystified**, New York: McGraw-Hill, 2008.

สภาวะโลกร้อนทำให้สภาพภูมิอากาศของโลกเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวร้ายมากขึ้น และส่งผลกระทบประการสำคัญต่อประเทศต่างๆ ในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้น ทำให้น้ำในมหาสมุทรที่มีปริมาณที่มากขึ้น ดังนั้นเราจึงควรศึกษาถึงการจัดการกับปัญหาเหล่านี้

อ้างอิงจาก Malcolm N. Shaw, *International Law*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2008) p.252.

<sup>13</sup> Common Article 1 of the 1966 International Covenant on Civil and Political Rights and the 1966 International Covenant on Economic Social and Cultural Rights paragraph 1. “All peoples have the right of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.”

<sup>14</sup> Malcolm N. Shaw, *International Law*, p.522.

<sup>15</sup> Malcolm N. Shaw, *International Law*, p.525.

<sup>16</sup> Malcolm N. Shaw, *International Law*, p.526.

จุมพต สายสุนทร, กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1, กรุงเทพฯ: วิญญูชน พิมพ์ครั้งที่ 8, 2552.

หนังสือกฎหมายระหว่างประเทศ จะช่วยอธิบายหลักการที่เกี่ยวข้องกับรัฐ ในกรณีที่สภาพของรัฐที่เปลี่ยนแปลงไป และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการสืบสิทธิของรัฐในกรณีที่รัฐใดรัฐหนึ่งมีสภาพเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการที่รัฐหายไป ว่าสิทธิและหน้าที่ของรัฐเดิมจะมีอยู่มากน้อยเพียงใด

Malcolm N. Shaw, **International law**, Cambridge, UK : Cambridge University Press, 2008 6th ed.

หลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศเป็นหลักการที่มีความสำคัญต่อการพิจารณาอำนาจอธิปไตยของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักที่สากหลอมรับในเรื่องการสืบสิทธิของรัฐในกรณีที่รัฐมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้อธิบายให้เห็นถึงหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

Michael Gagain, **Climate Change, Sea Level Rise, and Artificial Islands: Saving the Maldives' Statehood and Maritime Claims Through the 'Constitution of the Oceans'**. Columbia Journal of International Environmental Law and Policy, Volume 23 Number 1, 2012.

ความเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิโลกที่ส่งผลต่อระดับน้ำทะเลนั้น ย่อมทำให้รัฐหมู่เกาะที่อยู่ใกล้ระดับน้ำทะเลอาจสูญเสียดินแดนไป และแนวทางที่จะเกิดขึ้นต่อไปคือการสร้างเกาะเทียมขึ้น โดยลักษณะของเกาะเทียมดังกล่าวไม่สามารถที่จะมีสถานะเท่ากับเกาะจริงตามอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องหาแนวทางของกฎหมายระหว่างประเทศในการรับรองสถานะของเกาะเทียมดังกล่าว ซึ่งรวมไปถึงการกำหนดอาณาเขตทางทะเลที่เป็นไปได้ แก่รัฐที่สูญเสียดินแดนดังกล่าวด้วย

### บทที่ 3

#### ระเบียบวิธีวิจัย

##### 3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ดำเนินการใน 2 ลักษณะด้วยกัน คือ การวิจัยเชิงเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

###### (1) วิจัยเอกสาร

การวิจัยนี้ทำการศึกษาจากกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อนุสัญญามอนเตวิเดโอ ค.ศ. 1933, Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949, The 1970 Declaration on Principles of International Law, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 ฯลฯ เป็นต้น รวมตลอดถึงคำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศของนักนิติศาสตร์ด้านกฎหมายระหว่างประเทศผู้ทรงคุณวุฒิทั้งใน และต่างประเทศ และหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องต่างๆ

###### (2) วิจัยสนาม

เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนักนิติศาสตร์ด้านกฎหมายระหว่างประเทศผู้ทรงคุณวุฒิภายในประเทศ

##### 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

นักนิติศาสตร์ด้านกฎหมายระหว่างประเทศผู้ทรงคุณวุฒิภายในประเทศ และประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากภาวะโลกร้อน

##### 3.3 กิจกรรมวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ทดสอบ การติดตามผล

###### 3.3.1 กิจกรรมวิจัย

ระยะที่ 1 ในการทำการวิจัย คาดว่าจะได้ ข้อมูลสภาพปัญหาในปัจจุบันเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน ที่มีผลกระทบต่อสังคมโลก และสถานะของรัฐหรือความเป็นรัฐในสถานะปกติและไม่ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์โลกร้อน

ระยะที่ 2 ทำการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไขเรื่องสถานะของคนไร้ดินแดนในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน

### 3.3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

| เดือนที่                       | 1-2 | 3-4 | 5-6 | 7-8 | 9-10 | 11-12 |
|--------------------------------|-----|-----|-----|-----|------|-------|
| การดำเนินงาน                   |     |     |     |     |      |       |
| รวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์        |     |     |     |     |      |       |
| เก็บข้อมูลแบบสอบถาม            |     |     |     |     |      |       |
| รายงานความก้าวหน้างานวิจัย     |     |     |     |     |      |       |
| วิเคราะห์                      |     |     |     |     |      |       |
| ประชุมระดมความคิดเห็นกลุ่มย่อย |     |     |     |     |      |       |
| จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์         |     |     |     |     |      |       |

### 3.3.3 การวิเคราะห์ทดสอบ

วิเคราะห์จากข้อมูลทั้งจากเอกสาร งานวิจัย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนักนิติศาสตร์ด้านกฎหมายระหว่างประเทศผู้ทรงคุณวุฒิภายในประเทศ และประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากภาวะโลกร้อนโดยคำนึงถึงความเป็นจริงและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ซึ่งวิเคราะห์ได้จากทฤษฎีที่ใช้จริงและเป็นที่ยอมรับโดยสังคมระหว่างประเทศที่ผ่านมา และแนวทางที่จะดำเนินการต่อไปในอนาคต

### 3.3.4 การติดตามผล

#### 1) การติดตามผลการปฏิบัติงานสำหรับการพิสูจน์สมมติฐานงานวิจัย

การพิสูจน์สมมติฐานงานวิจัย ทำโดยการตรวจสอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบความเป็นรัฐ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของทฤษฎี ประกอบกับความเห็นของนักนิติศาสตร์ทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศผู้ทรงคุณวุฒิ และแนวทางป้องกันปัญหาในปัจจุบันที่ดำเนินการอยู่ในประเทศที่อาจได้รับผลกระทบจากสภาวะโลกร้อน

#### 2) การติดตามผลการวิจัยที่มีการดำเนินการจนเสร็จสิ้นแล้ว

คณะผู้วิจัยจะได้ดำเนินการจัดงานสัมมนาในประเด็นของงานวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัยในที่ประชุมนิติศาสตร์ระดับชาติ เพื่อระดมความเห็นในส่วนของแนวทางที่เป็นไปได้ในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

## บทที่ 4

### ผลการวิจัย

#### 4.1 ปรากฏการณ์โลกร้อน: ความเป็นมา สภาพปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมโลก

##### 4.1.1 การเกิดขึ้นของปรากฏการณ์โลกร้อน

ปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) หมายถึง ภาวะที่ภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง (Climate Change) เป็นปรากฏการณ์ที่อุณหภูมิของโลกเพิ่มสูงขึ้นอันเนื่องมาจากปรากฏการณ์เรือนกระจก (Greenhouse Effect) เนื่องจากทำให้แสงอาทิตย์ส่องทะลุผ่านชั้นบรรยากาศเข้าสู่ผิวโลกได้มากขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าว มีสาเหตุมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ อีกทั้งกิจกรรมของมนุษย์ยังเป็นการเพิ่มก๊าซไนตรัสออกไซด์ และคลอโรฟลูโอโรคาร์บอน ประกอบกับการที่มนุษย์ทำลายป่าเป็นจำนวนมาก ทำให้กลไกการดึงเอาก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกไปจากชั้นบรรยากาศลดประสิทธิภาพลง และนอกจากนั้น การผันแปรของวงโคจรรอบดวงอาทิตย์ การระเบิดของภูเขาไฟ แต่อย่างไรก็ตาม การเพิ่มของก๊าซเรือนกระจกที่เกิดมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์นั้น เป็นส่วนที่มีอิทธิพลสำคัญมากที่สุดนับตั้งแต่การเกิดขึ้นของยุคอุตสาหกรรมเป็นต้นมา และได้ส่งผลกระทบทั้งโดยตรงและทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สัตว์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย รวมทั้ง มวลมนุษยชาติ เป็นต้นว่า การเกิดลมฟ้าอากาศที่รุนแรงที่บ่อยขึ้น การเปลี่ยนแปลงร่อนน้ำและปริมาณน้ำในลำธาร การเปลี่ยนแปลงผลผลิตทางการเกษตร การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล ฯลฯ ดังนั้น ประชาคมโลกจึงได้จัดทำ พิธีสารเกียวโต (เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2540 และมีผลบังคับใช้ เมื่อ วันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548) เพื่อเป็นข้อผูกพันทางกฎหมายในระดับระหว่างประเทศที่ใช้ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายในการรับมือกับภาวะโลกร้อน ในการลดก๊าซเรือนกระจก อันเนื่องมาจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมโลกในปัจจุบันและเป็นที่คาดการณ์กันว่าจะเกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ ทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ

##### 4.1.2 สภาพปัญหาเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยประเมินไว้ในรายงานการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยว่า มีสิ่งชี้ชัดในเรื่องความเป็นไปได้ของภาวะการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ และอุทกภัยที่ถี่ขึ้นและรุนแรงยิ่งขึ้นในพื้นที่ราบลุ่ม เมื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของระดับน้ำในมหาสมุทรที่สูงขึ้น โดยเฉพาะในบริเวณชายฝั่งของกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองหลวงและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ทั้งยังมีความหนาแน่นของประชากรสูง และอยู่เหนือระดับน้ำทะเลเพียง 1 เมตรเท่านั้น ระดับการรุกของน้ำเค็มจะเข้ามาในพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาถึง 40 กิโลเมตร ส่งผลกระทบรุนแรงต่อพื้นที่เกษตรกรรมที่มีความอ่อนไหวต่อความสมดุลของน้ำจืดและน้ำเค็มในพื้นที่ นอกจากนี้ กรุงเทพฯ ยังเสี่ยงต่อความ

เสียหายจากเหตุการณ์น้ำล้นตลิ่งและอุทกภัย ที่จะก่อความเสียหายกับระบบสาธารณูปโภค ที่อยู่อาศัยของคนจำนวนมาก รวมถึงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่จะตามมา

ส่วนพื้นที่ชายฝั่งจะได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน ประเทศไทยมีแนวชายฝั่งยาวประมาณ 2,490 กิโลเมตร อันประกอบไปด้วยพื้นที่เกษตรกรรม แหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ พื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และที่อยู่อาศัย ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อพื้นที่ชายฝั่งแตกต่างกันไป เป็นกรณี เนื่องจากประเทศไทยมีพื้นที่ชายฝั่งหลายแบบ เช่น พื้นที่ชายฝั่งที่เป็นหน้าผา อาจจะมีการยุบตัวเกิดขึ้นกับหินที่ไม่แข็งตัวพอ แต่กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นอย่างช้าๆ ส่วนชายหาดจากเพชรบุรีถึงสงขลาซึ่งมีลักษณะชายฝั่งที่แคบจะหายไป และชายหาดจะถูกร่นเข้ามาถึงพื้นที่ราบริมทะเล

ส่วนพื้นที่ป่าชายเลนจะมีความหนาตลงและอาจถูกแทนที่ด้วยหาดเลน เนื่องจากพืชตายจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น แอ่งน้ำเค็มลดลงและถูกแทนที่ด้วยหาดเลน ในขณะที่ปากแม่น้ำจะจมลงได้นำทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของพื้นที่ลุ่มน้ำข้างเคียง ทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นแหล่งน้ำชายฝั่งจะมีพื้นที่เพิ่มขึ้นและอาจมีน้ำเค็มรุกเข้ามามากขึ้น

ตัวอย่างอื่น ๆ ของพื้นที่ที่จะได้รับความเสียหาย คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี หากระดับน้ำทะเลสูงขึ้นอีก 1 เมตร พื้นที่ร้อยละ 34 ของจังหวัดจะถูกกัดกร่อนและพังทลายก่อให้เกิดความเสียหายกับพื้นที่การเกษตรและนาุ้งในบริเวณดังกล่าวด้วย<sup>1</sup>

#### 4.1.3 ผลกระทบที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อน<sup>2</sup>

ผลกระทบที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกร้อนอาจมีหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่สำคัญดังต่อไปนี้

##### 1) ผลกระทบต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ<sup>3</sup>

อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกที่เพิ่มสูงขึ้นจะทำให้การระเหยของน้ำทะเลในมหาสมุทร แม่น้ำ ลำธาร และทะเลสาบเพิ่มมากขึ้นยิ่ง ทำให้ฝนตกมากขึ้น และกระจุกตัวอยู่ในบางบริเวณ ทำให้เกิดอุทกภัย ส่วนบริเวณอื่น ๆ ก็เกิดปัญหาแห้งแล้ง เนื่องจากฝนตกน้อยลง กล่าวคือ พื้นที่ภาคใต้จะมีฝนตกชุก และเกิดอุทกภัยบ่อยครั้งขึ้น ในขณะที่ภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือต้องเผชิญกับภัยแล้งมากขึ้น

การประเมินอย่างเป็นระบบในด้านผลกระทบป่าไม้และทรัพยากรน้ำในการศึกษาล่าสุด ชี้ให้เห็นว่าทรัพยากรเหล่านี้ประสบกับอัตราเสี่ยงในระดับสูง ป่าไม้ในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสที่จะประสบความแห้งแล้งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการพยากรณ์ปริมาณ

<sup>1</sup> ภาวะโลกร้อน: ผลกระทบต่อประเทศไทย ข้อมูลจาก Greenpeace Available on <http://www.greenpeace.org/seasia/th/solargen/climate-change/impacts/impacts-thailand/>

<sup>2</sup> เรื่องเดิม.

<sup>3</sup> เรื่องเดิม.

น้ำฝนที่น้อยลง แต่ฝนจะตกเพิ่มขึ้นในภาคใต้ ซึ่งมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของประเภทของป่าไม้ของประเทศและการคุกคามต่อระบบนิเวศ

รูปแบบของฝนและอุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้วัฏจักรของน้ำเปลี่ยนแปลง ลักษณะการไหลของระบบน้ำผิวดิน และระดับน้ำใต้ดินก็จะได้รับผลกระทบด้วย ทั้งพืชและสัตว์จึงต้องปรับปรุงตัวเองเข้าสู่ระบบนิเวศที่เปลี่ยนไป ลักษณะความหลากหลายทางชีวภาพก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกอาจจะมีผลกระทบที่ต่อเนื่องถึงการเปลี่ยนแปลงชนิดและการแพร่กระจาย รวมถึงความสมบูรณ์ของป่าไม้ไทยในอนาคตด้วย ยกตัวอย่างเช่น ป่าแล้งเขตร้อน มีแนวโน้มว่าจะลุกล้ำเข้าไปในป่าชื้นใกล้เขตร้อน นั่นคือพื้นที่ป่าชื้นมีแนวโน้มลดลง และพื้นที่ป่าแล้งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ระบบนิเวศทางทะเล ก็นับเป็นอีกระบบนิเวศหนึ่งที่จะได้รับผลกระทบจากภาวะโลกร้อน เนื่องจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น และอุณหภูมิผิวน้ำที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้พืชและสัตว์ทะเลบางชนิดสูญพันธุ์ รวมถึงการเกิดปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาวทั้งในอ่าวไทยและฝั่งทะเลอันดามัน

## 2) ผลกระทบต่อการเกษตรและแหล่งน้ำ<sup>4</sup>

การศึกษาของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยระบุว่า ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อภาคการเกษตรในประเทศไทย สัมพันธ์กับปริมาณน้ำในประเทศไทย มีแนวโน้มว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทำให้ปริมาณน้ำลดลง (ประมาณ 5 - 10 เปอร์เซ็นต์) ซึ่งจะมีผลต่อผลผลิตด้านการเกษตร โดยเฉพาะข้าว ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ที่ต้องอาศัยปริมาณน้ำฝนและแสงแดดที่แน่นอน รวมถึงความชื้นของดินและอุณหภูมิเฉลี่ยที่พอเหมาะด้วย

ผลกระทบที่มีต่อส่วนอื่นๆ เช่น ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น จะทำให้การระบายน้ำลงสู่ทะเลของที่ราบลุ่มภาคกลางช้าลง รวมถึงการรุกของน้ำทะเลเข้ามาในแม่น้ำ จะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง การป้องกันอาจทำได้โดยการสร้างเขื่อน และประตูน้ำป้องกันน้ำเค็ม แต่วิธีการนี้ต้องลงทุนสูง ดังนั้นเมื่อราคาของการป้องกันสูงเกินกว่าที่ชาวนาจะสามารถรับได้ การปรับตัวโดยการเปลี่ยนพืช หรือทั้งพื้นที่ทำกินในบริเวณที่ให้ผลผลิตต่ำจึงเป็นทางออกที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

สำหรับประเทศไทย ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อภาคการเกษตรจะไม่รุนแรงมาก เพราะพื้นที่ชลประทานจะได้รับการป้องกัน แต่ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมอาจจะรุนแรงในบริเวณที่ขาดน้ำอยู่แล้ว

นอกจากนี้ ผลกระทบยังอาจเกิดขึ้นกับการทำประมง เนื่องจากแหล่งน้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี เช่น แม่น้ำสายเล็ก ๆ ทะเลสาบ และห้วยหนองคลองบึง อาจแห้งขอดลงในบางฤดูกาล ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการขยายพันธุ์และการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ ซึ่งจะทำให้

<sup>4</sup> เรื่องเดิม.



จำนวนและความหลากหลายของชนิดของสัตว์น้ำลดจำนวนลงอย่างมาก ตัวอย่างเช่น ความหลากหลายทางชีวภาพ และความอุดมสมบูรณ์ในแหล่งน้ำแถบลุ่มแม่น้ำโขงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะลดลงอย่างต่อเนื่อง หากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังคงดำเนินต่อไป

### 3) ผลกระทบด้านสุขภาพ

อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกที่เพิ่มสูงขึ้นและเหตุการณ์ตามธรรมชาติที่รุนแรงและเกิดบ่อยครั้งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพและอนามัยของคนไทย โรคระบาดที่สัมพันธ์กับการบริโภคอาหารและน้ำดื่มมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มสูงขึ้น ภัยธรรมชาติ เช่น ภาวะน้ำท่วมทำให้เกิดการปนเปื้อนของเชื้อโรคในแหล่งน้ำ ไม่ว่าจะเป็น โรคบิด ท้องร่วง และ อหิวาต์ตกโรค เป็นต้น

โรคติดต่อในเขตร้อนก็มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้น และจะคร่าชีวิตผู้คนเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะไข้มาลาเรีย ซึ่งมีอยู่กลายเป็นพาหะ เนื่องจากการขยายพันธุ์ของยุงจะมากขึ้นในสภาวะแวดล้อมที่มีอุณหภูมิสูงขึ้น อีกโรคหนึ่งที่มีจำนวนผู้ป่วยสูงขึ้น คือ ไข้ส่า ปัจจุบันการระบาดของไข้ส่าในประเทศไทยมีความรุนแรง และมีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้นกว่า 8-10 เท่า ซึ่งอาจเป็นผลมาจากสภาพอากาศที่ร้อนชื้นและฤดูกาลที่ไม่แน่นอน

แนวโน้มของผลผลิตทางการเกษตรที่ลดลงจากภัยธรรมชาติ อาจนำไปสู่ภาวะขาดแคลนอาหาร และความอดอยาก ทำให้เกิดภาวะขาดสารอาหาร และภูมิคุ้มกันร่างกายต่ำ โดยเฉพาะในเด็กและคนชรา<sup>5</sup>

### 4.) ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจ

ภาวะโลกร้อนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้นไม่เพียงแต่ส่งกระทบที่รุนแรงต่อประเทศไทยในทางกายภาพเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลกระทบทางอ้อมต่อความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศชาติ เช่นเดียวกัน กล่าวคือ การยุบตัวของพื้นที่ชายฝั่ง ภูมิอากาศแปรปรวน โรคระบาดรุนแรง และ ผลกระทบอื่นๆ ส่งผลให้มีประชากรบาดเจ็บล้มตาย ไร้ที่ทำกิน และไร้ที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ประชาชนยังจะได้รับความเดือดร้อนจากการขาดแคลนอาหารและน้ำดื่มที่ถูกสุขลักษณะระหว่างภาวะน้ำท่วม และความเสียหายที่เกิดกับระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ซึ่งโดยมาก ผู้ที่จะได้รับผลกระทบรุนแรงที่สุดจะเป็นประชาชนที่มีความยากจน และไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะป้องกันผลกระทบของภาวะโลกร้อนได้ ยกตัวอย่างเช่น การป้องกันการรุกรานของน้ำเค็มในพื้นที่ทำกิน อาจทำได้โดยการสร้างเขื่อน และประตูน้ำป้องกันน้ำเค็ม แต่วิธีการนี้ต้องลงทุนสูง ดังนั้นเมื่อราคาของการป้องกันสูงเกินกว่าที่ชาวนาจะสามารถรับได้ การทิ้งพื้นที่ทำกินในบริเวณที่ให้ผลผลิตต่ำจึงเป็นทางออกที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

นอกจากนี้ ความเสียหายต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็น การสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมที่สำคัญตามแนวชายฝั่งที่ยุบตัว ภัยธรรมชาติ และความเสียหายที่เกิดจากเหตุการณ์ธรรมชาติที่รุนแรง ล้วนส่งผลให้ผลิตผลทางการเกษตร ซึ่งเป็นสินค้าออกหลักของประเทศมี

<sup>5</sup> เรื่องเดิม.



ปริมาณลดลง พื้นที่ที่คุ้มค่าแก่การป้องกันในเชิงเศรษฐกิจ และพื้นที่ที่มีการพัฒนาสูง อาจได้รับการป้องกันล่วงหน้า เช่น นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จำต้องมีโครงสร้างป้องกันกระแสน้ำ ซึ่งจะรุนแรงขึ้นเมื่อน้ำทะเลสูงขึ้น หรือการสร้างกำแพงกันน้ำทะเลหรือเขื่อน เพื่อป้องกันการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทางการเกษตร และการทำนาเกลือ เป็นต้น

การป้องกันดังกล่าวนี้จะต้องใช้งบประมาณจำนวนมหาศาล ดังนั้น ในพื้นที่ที่ไม่คุ้มค่าที่จะป้องกันในเชิงเศรษฐกิจจะถูกละทิ้งไป ซึ่งในส่วนนี้จะเป็นส่วนที่เกิดปัญหาเศรษฐกิจและสังคมมากที่สุด เช่น การช่วยเหลือชาวนา ซึ่งจำเป็นที่จะต้องย้ายไปอยู่ที่ที่สูงขึ้นเนื่องจากน้ำทะเลรุก เป็นต้น<sup>6</sup>

#### 5.) ผลกระทบต่อความเป็นรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

สภาวะโลกร้อนที่เกิดขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 1-4 เพราะฉะนั้น เมื่อสภาวะอากาศเปลี่ยนแปลงไป อุณหภูมิของโลกเพิ่มสูงขึ้น น้ำแข็งขั้วโลกละลาย อันจะส่งผลต่อน้ำในมหาสมุทรเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งอากาศที่เปลี่ยนแปลงอันส่งผลกระทบต่อภัยธรรมชาติที่เพิ่มขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อประเทศบางประเทศในเรื่องของความเป็นรัฐ กล่าวคือ ประเทศที่มีสภาพภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะเล็ก ๆ ในมหาสมุทร อาจได้รับผลกระทบ ภัยธรรมชาติ และน้ำในมหาสมุทรที่เพิ่มขึ้นอาจมีผลต่อพื้นที่ของประเทศดังกล่าว เช่น ทำให้พื้นที่บางส่วนจมหายไป เมื่อเป็นเช่นนี้ต่อไปวันหนึ่งพื้นที่อาจจมหายไปมากขึ้นจนกระทั่งอาจไม่มีพื้นที่เหลืออยู่อีกเลย และการที่พื้นที่จมหายไปจนสิ้นเท่ากับว่าการสูญเสียดินแดนอันเป็นองค์ประกอบประการหนึ่งของความเป็นรัฐ เมื่อองค์ประกอบความเป็นรัฐขาดหายไปก็เท่ากับว่าประเทศนั้นสูญเสียความเป็นรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ผู้เขียนจะกล่าวต่อไปในหัวข้อ 4.2

### 4.2 ความเป็นรัฐ และการสูญเสียความเป็นรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศกรณีที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน

#### 4.2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสถานะความเป็นรัฐ

##### 4.2.1.1 ลักษณะ และองค์ประกอบของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศ

กฎหมายระหว่างประเทศรับรองให้รัฐเป็นบุคคลหรือผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งจะทำให้รัฐสามารถมีสิทธิ หน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศนั้น การจะมีสถานะเป็นรัฐได้นั้น จะต้องมียอดองค์ประกอบของความเป็นรัฐอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ ที่ประชุมนานาชาติรัฐอเมริกัน ครั้งที่ 7 มีการรับเอาอนุสัญญามอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ ค.ศ. 1933 (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States 1933) ซึ่งอนุสัญญาฯ ดังกล่าวได้กำหนดถึงสถานะความรัฐอันเป็นบุคคลหรือผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศไว้ในข้อ 1<sup>7</sup> ว่าจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

<sup>6</sup> เรื่องเดิม.

<sup>7</sup> Article 1 of Montevideo Convention on the Rights and Duties of States 1933

1. ประชากรที่ถาวร
2. ดินแดนที่แน่นอน
3. รัฐบาล และ
4. ความสามารถในการดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่น

#### การมีประชากรที่ถาวร (A permanent population)

องค์ประกอบความเป็นรัฐประการแรก คือ จะต้องมีการมีประชากรที่ถาวร การมีประชากรที่ถาวร หมายถึง การมีพลเมืองอาศัยในรัฐ ทั้งนี้ กฎหมายระหว่างประเทศมิได้กำหนดจำนวนประชากรว่าต้องมีมากน้อยเพียงใด ตัวอย่างเช่น นาอูรู (Nauru) และตูวาลู (Tuvalu) ซึ่งมีประชากรเพียง 12,000 และ 10,000 คนตามลำดับ<sup>8</sup> นอกจากนี้ กฎหมายระหว่างประเทศก็มิได้กำหนดว่าประชากรจะต้องมีสัญชาติของรัฐเท่านั้น เพียงแต่จะต้องมีประชากรจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ในรัฐอย่างถาวร<sup>9</sup>

#### การมีดินแดนที่แน่นอน (A defined territory)

องค์ประกอบความเป็นรัฐประการที่สอง คือ จะต้องมีการมีดินแดนที่แน่นอน นั้น หมายถึงอาณาเขตพื้นดิน พื้นน้ำ รวมทั้งอากาศ ซึ่งรัฐมีอธิปไตย<sup>10</sup>

ตามกฎหมายระหว่างมิได้กำหนดว่าดินแดนอันเป็นองค์ประกอบของความเป็นรัฐจะต้องมีขนาดเท่าใด เช่น นาอูรู เป็นหมู่เกาะทางใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก มีขนาดดินแดนเพียง 10 ตารางไมล์ และไม่จำเป็นที่จะต้องมีการมีอาณาเขตที่ชัดเจนแน่นอนทั้งหมด<sup>11</sup> อาจมีบางส่วนของ

---

“The State as a person of international law should possess the following qualifications :

- (a) a permanent population;
- (b) a defined territory;
- (c) a government; and
- (d) a capacity to enter into relations with other States.”

<sup>8</sup> Malcolm N. Shaw, *International Law*, 6<sup>th</sup> ed. (New York : Cambridge University, 2008), p.199.

<sup>9</sup> Timothy Hillier, *Principles of Public International Law* (London : Cavendish Publishing Limited, 1999), p. 77.

<sup>10</sup> สำหรับประเทศไทยนั้น อาณาเขตที่ประเทศไทยสามารถใช้เขตอำนาจรัฐได้ คือ

1. พื้นดิน พื้นน้ำ ภูเขา เกาะต่าง ๆ รวมทั้งน่านน้ำภายในที่ประกอบกันเป็นประเทศไทย
  2. ทะเลอันเป็นอ่าวไทยตามพระราชบัญญัติกำหนดเขตจังหวัดในอ่าวไทยตอนใน พ.ศ. 2502
  3. ทะเลอันห่างจากฝั่งที่เป็นดินแดนของประเทศไทยไม่เกิน 12 ไมล์ทะเล ตามประกาศกำหนดความกว้างของทะเลอาณาเขตของประเทศไทย
  4. อากาศเหนือ 3 ขั้วข้างต้น

<sup>11</sup> Timothy Hillier, *Principles of Public International Law*, pp. 76–77.

ยังมีข้อพิพาทกับประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องของการแบ่งเขตแดนก็ไม่ทำให้องค์ประกอบความเป็นรัฐในเรื่องของดินแดนต้องเสียไป<sup>12</sup> เช่น อิสราเอลเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1948 ในฐานะรัฐ แม้ว่าอิสราเอลจะยังคงมีข้อพิพาทเรื่องเขตแดนอยู่ หรือกรณีของแอลเบเนีย ซึ่งศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (Permanent Court of International Justice : PCIJ) ในคดี the Question of the Monastery at St Naoum case (1924) ได้รับรองความเป็นรัฐของแอลเบเนีย แม้ว่าเขตแดนของแอลเบเนียจะยังไม่ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนทั้งหมด<sup>13</sup>

#### การมีรัฐบาล (A government)

องค์ประกอบความเป็นรัฐประการที่สาม คือ จะต้องมีการมีรัฐบาล ซึ่ง “รัฐบาล” หมายถึง คณะบุคคลผู้ใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐในการบริหารกิจการต่างๆ ภายในดินแดนของรัฐ รวมทั้งการติดต่อดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่นๆ ในทางระหว่างประเทศ เพราะฉะนั้น รัฐบาลจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้กิจการต่างๆ ของรัฐทั้งในระดับภายในประเทศและระดับระหว่างประเทศดำเนินไปได้ ทั้งนี้ กฎหมายระหว่างประเทศมิได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าองค์ประกอบความเป็นรัฐในการมีรัฐบาลนั้น จะต้องเป็นรัฐบาลในรูปแบบการปกครองแบบใด หรือจะต้องเป็นรัฐบาลที่มีความมั่นคงถาวรเพียงใด เนื่องจากในทางปฏิบัติของรัฐต่างๆ ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเช่นนั้นจะเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยชอบด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญของรัฐนั้น เช่น โดยการเลือกตั้งทั่วไป หรือจะเป็นการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญของรัฐนั้นๆ เช่น การทำรัฐประหาร เป็นต้น<sup>14</sup>

#### การมีความสามารถในการดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่น (A capacity to enter into relations with other States)

องค์ประกอบความเป็นรัฐประการสุดท้าย คือ รัฐจะต้องมีความสามารถในการดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่นได้ หมายความว่ารัฐจะต้องมีเอกราช (Independence) หรือมีอำนาจอธิปไตย (sovereignty)<sup>15</sup> โดยรัฐจะต้องมีทั้งอำนาจอธิปไตยภายในและภายนอก รัฐ อำนาจอธิปไตยภายในรัฐเป็นอำนาจที่รัฐจะปกครองประเทศในรูปแบบใดก็ได้ ส่วนอำนาจอธิปไตยภายนอกรัฐเป็นอำนาจของรัฐที่จะดำเนินความสัมพันธ์และทำสนธิสัญญากับนานาประเทศได้โดยเสรี

<sup>12</sup> Malcolm N. Shaw, *International Law* 6 : 199.

<sup>13</sup> Ibid., p. 77.

<sup>14</sup> จุมพต สายสุนทร, กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1 (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2543), หน้า 180-181.

<sup>15</sup> อำนาจอธิปไตยในการบัญญัติกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายเหนือบุคคล ทรัพย์สิน หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในรัฐ (Robert L. Bledsoe, *The International Law Dictionary* (California : ABC-Clio, 1987), p. 55.)

หากองคภาวะ (Entity)<sup>16</sup>ใด ไม่สามารถดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่นได้ทุกด้าน ก็จะไม่ได้รับการรับรองว่าเป็นรัฐ เช่นกรณีของแมนจูกัว ในปี ค.ศ. 1931 ญี่ปุ่นรุกรานแมนจูเรีย ซึ่งเป็นเขตปกครองของจีน และมีการรับรองฐานะของแมนจูกัวเป็นรัฐอิสระแมนจูกัว (independent State of Manchukuo) แต่ความเป็นจริงแล้ว อำนาจอธิปไตยของรัฐบาลแมนจูกัว มิได้มีอยู่ เนื่องจากการปกครองและการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญๆ ทั้งหมดของแมนจูกัวจะเป็นไปตามนโยบายของญี่ปุ่น จึงทำให้รัฐทั้งหลายปฏิเสธที่จะรับรองความเป็นรัฐของแมนจูกัว<sup>17</sup>

อย่างไรก็ดี ในบางกรณี รัฐอาจต้องมีการพึ่งพารัฐอื่น หรือถูกควบคุม หรืออยู่ใต้อาณัติของรัฐอื่น แต่ไม่ถึงขนาดที่ทำให้รัฐสูญเสียความเป็นเอกราชหรืออธิปไตยในการที่จะมีความสัมพันธ์กับรัฐอื่น เช่น มีการทำสนธิสัญญายินยอมให้รัฐอื่นใช้อำนาจอธิปไตยทางด้านการขนส่ง หรือด้านการค้าแทนตนในระยะเวลาอันมีจำกัด โดยมีตัวแทนของรัฐที่ให้ความยินยอมนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้อำนาจอธิปไตยด้วย กรณีดังกล่าวจะยังไม่ทำให้สูญเสียความเป็นรัฐ เพราะขาดองค์ประกอบในประการนี้ เนื่องจากการดังกล่าวมิได้หมายความว่ารัฐจะสูญเสียเอกราชหรืออำนาจอธิปไตย เพียงแต่ยินยอมให้รัฐอื่นใช้อำนาจดังกล่าวแทนตนเท่านั้น และเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา รัฐที่ให้ความยินยอมก็จะกลับมาใช้อำนาจอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ตามเดิม<sup>18</sup>

ดังนั้น การจะเป็นรัฐได้นั้น จะต้องมียอดองค์ประกอบครบทั้ง 4 ประการ หากขาดองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่งไป ไม่ว่าด้วยเหตุผลประการใด ๆ ก็จะทำให้สูญเสียความเป็นรัฐไป

#### 4.2.1.2 สิทธิพื้นฐานของรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของรัฐ (The doctrine of fundamental rights and duties of state) นี้เกิดจากการนำเสนอแนวทฤษฎีของกฎหมายธรรมชาติ (Natural law) ที่นำเสนอถึงความสัมพันธ์ระหว่างต่อรัฐด้วยกันด้วย โดยได้ศึกษาเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ซึ่งจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้พบว่าสิทธิพื้นฐานของรัฐ (The fundamental rights of state) นั้นประกอบด้วย:

1. สิทธิในความเป็นเอกราช (the Rights to Independence)<sup>19</sup> สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นเอกราชในกฎหมายระหว่างประเทศได้ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ขึ้น

<sup>16</sup> ความเป็นตัวตน หมายความว่า ดินแดนหรือหน่วยการปกครองนั้น ยังมีองค์ประกอบความเป็นรัฐไม่ครบถ้วน

<sup>17</sup> Timothy Hillier, *Principles of Public International Law* : 79. และ ประสิทธิ์ เอกบุตร, *กฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีเมือง เล่ม 2 : รัฐ* (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2547), หน้า 17.

<sup>18</sup> จุมพต สายสุนทร, *กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1* : 197.

<sup>19</sup> Article 1 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: "Every state has the rights to independence and hence to exercise freely, without dictation by any other state, all its legal powers, including the choice of its own form of government."

อย่างมากมาย ซึ่งความเป็นเอกราช หรือ อำนาจอธิปไตย (Independence or Sovereignty) นั้น ถือว่าเป็นลักษณะที่เด่นของรัฐและได้มีการให้คำนิยามว่า สิทธิในความเป็นเอกราชนี้เป็นความสามารถของรัฐที่จะกำหนดสถานะของตนเองในด้านการพัฒนาและความเป็นอยู่ที่ดี มีเสรีภาพโดยปราศจากการครอบงำจากรัฐอื่นโดยที่จะไม่กระทำการใด ๆ ที่จะคุกคามหรือทำให้เกิดอันตรายต่อสิทธินี้ที่กฎหมายระหว่างให้การคุ้มครอง แต่ทั้งนี้การพึ่งพาทางการเมืองและเศรษฐกิจตามความเป็นจริงอาจจะไม่มีผลกระทบต่อความเป็นเอกราชของรัฐตามกฎหมาย (the legal independence of state) เว้นแต่ว่ารัฐนั้นในทางแล้วได้ถูกให้ต้องยอมรับว่าต้องมีรัฐที่เหนือกว่า (a superior state) ดูแล<sup>20</sup>

2. สิทธิในความเท่าเทียมกัน (the Rights to Equality in law)<sup>21</sup> ความเท่าเทียมกันทางกฎหมายของรัฐถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่มีรากฐานมาจากกฎหมายธรรมชาติ (Natural law) ที่ให้ความสำคัญในเชิงนิติปรัชญาเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์และนำมาปรับใช้กับบริบทที่เกี่ยวข้องกับรัฐ ซึ่งหลักความเท่าเทียมกันนี้ถือว่าเป็นอีกหลักเกณฑ์หนึ่งที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องสิทธิและหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากความเท่าเทียมกันของรัฐนี้ไม่ได้คำนึงถึงขนาดหรืออำนาจของรัฐแต่อย่างใด โดยจะพิจารณาแต่เพียงว่ารัฐเหล่านั้นมีบทบาทหน้าที่และความสามารถตามกฎหมายระหว่างประเทศเหมือนกัน และรวมถึงมีสิทธิในการออกเสียงหนึ่งเสียงในที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติเหมือนกัน<sup>22</sup> นอกจากนี้ ในปณิญาว่าด้วยหลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศ ค.ศ. 1970 (the 1970 Declaration on Principles of International Law) ได้บัญญัติว่า ทุกรัฐคงไว้ซึ่งความเท่าเทียมกันทางอำนาจอธิปไตย (Sovereign equality) โดยแต่ละรัฐมีความเท่าเทียมกันในสิทธิและหน้าที่และเท่าเทียมกันในฐานะสมาชิกของสังคมระหว่างประเทศ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง หรือด้านอื่น ๆ<sup>23</sup>

<sup>20</sup> Shaw P.189-192

<sup>21</sup> Article 5 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: "Every state has the rights to equality in law with every other state."

<sup>22</sup> Shaw P.192

<sup>23</sup> The 1970 Declaration on Principles of International Law: "6 the Principle of sovereign equality of state

1. All states enjoy sovereign equality. They have equal rights and duties and are equal members of the international community, notwithstanding differences of an economic, social, political or other nature.
2. In particular, sovereign equality includes the following elements:

3. สิทธิในการใช้อำนาจอรัฐ (the Rights to exercise jurisdiction)<sup>24</sup> หลักเกณฑ์นี้เป็นหลักที่เชื่อมโยงมาจากแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นเอกราชที่ให้สิทธิแก่รัฐสามารถใช้อำนาจอรัฐ (jurisdiction) เหนือดินแดนของตนและใช้อำนาจอรัฐเหนือบุคคลทุกคนรวมทั้ง สิ่งของที่อยู่บนดินแดนของรัฐนั้น โดยต้องเคารพหลักความคุ้มกัน (Immunities) ที่มีตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศด้วย
4. สิทธิในการปกป้องตนเองจากการใช้กำลัง (the Rights to of self-defence against armed attack)<sup>25</sup> หลักเกณฑ์นี้ก็เป็นอีกหลักหนึ่งที่ได้จากการศึกษาวิจัยแล้วพบว่าเชื่อมโยงมาจากแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นเอกราชที่ให้สิทธิแก่รัฐเอกราชสามารถใช้สิทธิในการป้องกันตนเองจากการรุกรานทางทหาร

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัยก็สามารถพิจารณาถึงหน้าที่พื้นฐานของรัฐ (The fundamental duties of state) ที่สอดคล้องกับสิทธิพื้นฐานของรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศด้วย ตัวอย่างเช่น 1. หน้าที่งดเว้นการเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในและภายนอกของรัฐอื่น<sup>26</sup> 2. หน้าที่งดเว้นการยุยงให้เกิดการจลาจลในดินแดนของรัฐอื่นและป้องกันมิให้องค์กรใดในดินแดนของตนเองดำเนินกิจกรรมใดที่ยุยงให้เกิดการจลาจล<sup>27</sup> 3. หน้าที่ในการที่จะให้การปฏิบัติต่อบุคคลทุกคนในเขตอำนาจรัฐด้วยความเคารพต่อสิทธิมนุษยชน หลักเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดย

- 
- a. States are juridical equal;
  - b. Each state enjoys the rights inherent in full sovereignty;
  - c. Each state has the duty to respect the personality of other states;
  - d. The territorial integrity and political independence of the state are inviolable;
  - e. Each state has the right freely to choose and develop its political, social, economic and cultural system;
  - f. Each state has the duty to comply fully and in good faith with its international obligations and to live in peace with other states.”

<sup>24</sup> Article 2 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: “Every state has the rights to exercise jurisdiction over its territory and all persons and things therein, subject to the immunities recognized by the international law.”

<sup>25</sup> Article 12 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: “Every state has the rights of individual or collective self-defence against armed attack.”

<sup>26</sup> Article 3 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: “Every state has the Duty to refrain from intervention in the internal and external affairs of other states.”

<sup>27</sup> Article 4 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: “Every state has the Duty to refrain from fomenting civil strife in the territory of another state, and to prevent the organization with in its territory of activities calculated to foment such civil strife.”



ปราศจากการเลือกปฏิบัติในเรื่องของเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือ ศาสนา<sup>28</sup> 4. หน้าที่ในการแก้ไข ปัญหาข้อพิพาทของตนเองกับรัฐอื่น ๆ โดยสันติวิธี<sup>29</sup> และ 5.หน้าที่ที่จะกำหนดพฤติกรรมของตนเองในดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่นให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ<sup>30</sup> ฯลฯ

สำหรับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของรัฐ (The fundamental rights and duties of state) จากการศึกษาวิเคราะห์ทางกฎหมายแล้วได้รับการยอมรับว่าแนวคิดทฤษฎีนี้มีความสำคัญอย่างมากในฐานะหลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศที่ทำให้แต่ละรัฐนั้นได้รับการยอมรับถึงความมีตัวตนของรัฐตนเองและใคร่ที่ไม่สามารถที่จะมาแย้งชิงหรือละเมิดมิได้

#### 4.2.1.3 สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดน

##### 1) สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองกับความเป็นรัฐ

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง หรือ Right to Self-Determination เป็นสิทธิที่รองรับไว้โดยตราสารของกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับ<sup>31</sup> โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยกติการะหว่างประเทศทั้งสองได้รับรองว่า “ประชาชนทั้ง ปวงมีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง โดยอาศัยสิทธินั้น ประชาชนจะกำหนดสถานะ ทางการเมืองของตนอย่างเสรี รวมทั้งการดำเนินการอย่างเสรีในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมของตน”<sup>32</sup> สิทธิในการกำหนดเจตจำนงดังกล่าวอาจคล้ายกับเป็นสิทธิของปัจเจก

<sup>28</sup> Article 6 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: “Every state has the Duty to treat all persons under its jurisdiction with respect for human rights, fundamental freedoms, without distinction as to race, sex, Language or religion.”

<sup>29</sup> Article 8 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: “Every state has the Duty to settle its disputes with other states by peaceful means in such a manner that international peace and security, and justice, are not endangered.”

<sup>30</sup> Article 14 of Draft of Declaration on Rights and Duties of States 1949: “Every state has the Duty to conduct its relations with other states in accordance with international law and with the principle that the sovereignty of each state is subject to the supremacy of international law..”

<sup>31</sup> หลักการเรื่องสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในมติสหประชาชาติ ที่ 1514 (XV) เรื่องปญญาการให้อิสราภาพแก่ประเทศอาณานิคมและประชาชนทั้งปวง เมื่อปี ค.ศ.1960 อ้างอิงจาก Malcolm N. Shaw, International Law, (Cambridge: Cambridge University Press, 2008) p.252.

<sup>32</sup> Common Article 1 of the 1966 International Covenant on Civil and Political Rights and the 1966 International Covenant on Economic Social and Cultural Rights paragraph 1. “All peoples have the right

(Individual) แต่หากพิจารณาถึงถ้อยคำที่กฎหมายระหว่างประเทศทั้งสองมุ่งหมายแล้ว จะเห็นได้ว่า มีส่วนสัมพันธ์กับความเป็นรัฐโดยตรง โดยพิจารณาถึงคำว่า “ประชาชนทั้งปวง” หรือ “All peoples” ย่อมหมายความว่าสิทธิดังกล่าวมีลักษณะเป็นสิทธิร่วมกัน (Collective Rights) ของประชาชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ ทั้งนี้หากพิจารณาบทบัญญัติข้อ 1 วรรค 3 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง จะพบว่ากติการฉบับนี้มุ่งหมายถึงการคุ้มครองสิทธิของประชากรในดินแดนที่ไม่ได้ปกครองตนเอง เช่น ดินแดนในภาวะทรัสตี และดินแดนที่ตกเป็นอาณานิคม เป็นสำคัญ<sup>33</sup> ย่อมหมายความว่า สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง ซึ่งเป็นของประชาชนทั้งปวงนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสภาพความเป็นอยู่ของรัฐ ทั้งนี้ตามหลักการของอนุสัญญามอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ ปี ค.ศ.1933 ประชาชนย่อมเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในความเป็น “รัฐ”<sup>34</sup> ดังนั้น สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองแม้ว่าจะไม่ใช่สิทธิของรัฐ เพราะรัฐย่อมไม่อาจมีสิทธิมนุษยชนได้<sup>35</sup> แต่ย่อมเป็นสิทธิของประชาชนที่จะก่อให้เกิดอำนาจในการปกครองรัฐได้โดยเสรี อย่างไรก็ตาม การให้คำนิยามของคำว่า “ประชาชนทั้งปวง” นั้น ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญของ UNESCO ได้ให้ความหมายว่า ประชาชนทั้งปวง ได้แก่

1. กลุ่มของบุคคลซึ่งมีลักษณะร่วมกันในประการใดประการหนึ่งหรือทั้งหมด ดังต่อไปนี้
  - 1) มีจารีตทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน
  - 2) มีลักษณะทางเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์เป็นการเฉพาะ
  - 3) มีวัฒนธรรมของกลุ่มร่วมกัน
  - 4) มีภาษาเฉพาะร่วมกัน
  - 5) มีศาสนาหรือความเชื่อในทางคติร่วมกัน
  - 6) มีดินแดนต่อเนื่องกัน
  - 7) มีความเป็นอยู่ในทางเศรษฐกิจร่วมกัน

---

of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.”

<sup>33</sup> The 1966 International Covenant on Civil and Political Rights Article 1 paragraph 3. “The States Parties to the present Covenant, including those having responsibility for the administration of Non-Self-Governing and Trust Territories, shall promote the realization of the right of self-determination, and shall respect that right, in conformity with the provisions of the Charter of the United Nations.”

<sup>34</sup> The 1933 Montevideo Convention on the Rights and Duties of States Article 1 “The state as a person of international law should possess the following qualifications: (a) a permanent population; (b) a defined territory; (c) government; and (d) capacity to enter into relations with the other states.”

<sup>35</sup> Mattias Ahren, Martin Scheinin, and John B. Henriksen, “The Nordic Sami Convention: International Human Rights, Self-Determination and Other central Provisions” Journal of Indigenous Peoples Rights No.3/2007. p.65.



2. กลุ่มดังกล่าวอาจไม่จำเป็นต้องมีขนาดใหญ่มาก แต่ต้องไม่น้อยกว่ากลุ่มสมาคมของบุคคลภายในรัฐ

3. กลุ่มดังกล่าวจะต้องมีเจตจำนงร่วมกัน หรือความคิดร่วมกัน แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นความคิดร่วมกันของทุกคนก็ได้

4. กลุ่มดังกล่าวจะต้องมีสถาบัน หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะดังกล่าวเพื่อแสดงให้เห็นถึงเจตจำนงร่วมกันเป็นการเฉพาะด้วย<sup>36</sup>

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองดังกล่าว เป็นประเด็นที่มีการวิพากษ์กันในอดีตว่าเป็นสิทธิของดินแดนอาณานิคมเท่านั้นหรือไม่ จนเกิดข้อถกเถียงกันอย่างมากมายในสังคมระหว่างประเทศ และเป็นประเด็นที่หลายประเทศเข้าใจว่าอาจก่อให้เกิดผลในทางลบกับการปกครองของประเทศตน<sup>37</sup> แต่เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาคำอธิบายซึ่งให้ไว้โดยที่ประชุมคณะกรรมการย่อย ของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ก็ให้ข้อสรุปว่า เหตุที่ข้อ 1 ของกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กล่าวถึงเพียงการรับรองสิทธิของประเทศที่มีได้ปกครองตนเองและดินแดนที่ตกอยู่ในภาวะทรัสตี ก็เนื่องจากดินแดนดังกล่าวไม่มีอิสรภาพในการปกครองตนเอง แต่สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองนี้ ควรจะเป็นสิทธิสากลที่ใช้กับทุกประเทศ และทุกกรณีด้วย<sup>38</sup> เพียงแต่สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองนี้ เป็นสิ่งที่จะนำมากล่าวอ้างในกรณีของดินแดนที่อาจไม่สามารถปกครองตนเองได้อย่างเต็มที่ที่สำคัญ<sup>39</sup> จึงกล่าวได้ว่า สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองมีส่วนเกี่ยวพันโดยตรงต่ออำนาจในการปกครองรัฐ ซึ่งอำนาจนี้

<sup>36</sup> The UNESCO International Meeting of Experts on Further Study of the Concept of The Rights of Peoples, para 22, UNESCO SHS-89/CONF.602/7, Paris, November 27-30, 1989. "1. a group of individual human beings who enjoy some or all of the following common features: (a) a common historical tradition; (b) racial or ethnic identity; (c) cultural homogeneity; (d) linguistic unity; (e) religious or ideological affinity; (f) territorial connection; (g) common economic life; 2. the group must be of a certain number which need not be large (e.g. the people of micro States) but which must be more than a mere association of individuals within a State; 3. the group as a whole must have the will to be identified as a people or the consciousness of being a people - allowing that groups or some members of such groups, though sharing the foregoing characteristics, may not have that will or consciousness; and possibly; 4. the group must have institutions or other means of expressing its common characteristics and will for identity."

<sup>37</sup> Mattias Ahren, Martin Scheinin, and John B. Henriksen, The Nordic Sami Convention: International Human Rights, Self-Determination and Other central Provisions. P.65-66.

<sup>38</sup> Report of the Third Committee, 6<sup>th</sup> Session, para 39, UN Doc. A/C.3/SR.397 (1952)

<sup>39</sup> Charter of United Nations, Article 73.

เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ในสถานะความเป็นรัฐ<sup>40</sup> โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นรัฐเอกราชที่มีได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐอื่นใด ในขณะที่รัฐซึ่งยังไม่มีอำนาจในการปกครองตนเองและรัฐซึ่งอยู่ในภาวะทรัสตี ควรจะได้รับการส่งเสริมสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองเป็นเรื่องสำคัญในระดับแรก

2) สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดน ที่ส่งผลต่อความเป็นรัฐ

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองมีความสัมพันธ์ต่อความเป็นรัฐอย่างมาก เพราะเป็นสิทธิที่นำมาซึ่งอำนาจในการจัดการปกครองโดยตนเองอย่างเป็นอิสระ แต่ทั้งนี้ต้องพึงระลึกว่า ในการให้คำนิยามของคำว่า “ประชาชนทั้งปวง” ของที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญของ UNESCO นั้นได้มีการกล่าวอ้างส่วนหนึ่งในความเป็น “ประชาชนทั้งปวง” ว่า จะต้องมีความสอดคล้องกับ “ดินแดน” ด้วย กล่าวคือ การมีดินแดนที่ต่อเนื่องกัน<sup>41</sup> เป็นข้อพิจารณาหนึ่งถึงสภาพความเป็นกลุ่มคน ที่จำแนกว่าเป็น “ประชาชนทั้งปวง” ได้ ทั้งนี้เนื่องจากสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองเป็นหลักการที่จะต้องใช้ร่วมกับหลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดนในการป้องกันประเทศ เพื่อความเป็นเอกราชไม่ตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของรัฐอื่นด้วย<sup>42</sup> นอกจากนี้ สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองนี้ยังรวมไปถึงสิทธิในการสืบสิทธิของรัฐที่เคยมีอยู่ด้วย<sup>43</sup> และสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองนั้นมิได้มีความสัมพันธ์ต่อความคงอยู่ของรัฐเพียงเท่านั้น แต่ในปัจจุบัน สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง ยังถูกอธิบายให้มีขอบเขตกว้างออกไปจนถึงเรื่องการกล่าวอ้างอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติในดินแดนของตนเองด้วย<sup>44</sup>

หลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดน เกิดขึ้นเพื่อปกป้องหลักในเรื่องความต่อเนื่องในการดำเนินการปกครองของรัฐ มิให้รัฐถูกแทรกแซงอำนาจอธิปไตยในกิจการภายในของตน ซึ่งหลักการนี้ได้รับการสนับสนุนและเน้นย้ำอย่างมากโดยประเทศกำลังพัฒนา<sup>45</sup> ดังนั้นหลักการเรื่องสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง จึงมีความสัมพันธ์กับหลักความเป็น

<sup>40</sup> Malcolm N. Shaw, International Law, p.206.

<sup>41</sup> The UNESCO International Meeting of Experts on Further Study of the Concept of The Rights of Peoples, para 22, UNESCO SHS-89/CONF.602/7, Paris, November 27-30, 1989.

<sup>42</sup> Malcolm N. Shaw, International Law, p.256.

<sup>43</sup> Ibid, p.257.

<sup>44</sup> See the East Timor case, ICJ Reports, 1995, pp. 90, 102; 105 ILR, p. 226, where Portugal claimed inter alia that Australia's agreement with Indonesia dealing with the exploration and exploitation of the continental shelf in the 'Timor Gap' violated the right of the people of East Timor to self-determination. Refer in Malcolm N. Shaw, International Law, p.257.

<sup>45</sup> Malcolm N. Shaw, International Law, p.522.

อันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐเป็นอย่างมาก เพราะมีความเกี่ยวข้องกับการปกป้องอำนาจอธิปไตยภายในของรัฐ ในการจัดการปกครองอย่างอิสระ

อย่างไรก็ดี หลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐนี้ นอกจากแสดงนัยเป็นการปกป้องหลักความต่อเนื่องในการดำเนินการปกครองของรัฐ ซึ่งเป็นมุมมองในทางนามธรรมแล้ว อีกนัยหนึ่ง ในทางรูปธรรม ย่อมหมายถึงการที่รัฐจะต้องมีดินแดนที่ต่อเนื่องกันด้วย แต่มีจำเป็นต้องเป็นดินแดนเดียวกันเสมอไป ทั้งนี้ ในกรณีคณะกรรมการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศ เอริเทรียและเยเมน ได้เคยมีการกล่าวอ้างว่า การที่เกาะอยู่ห่างจากชายฝั่งไม่เกิน 12 ไมล์ทะเลย่อมเป็นข้อสันนิษฐานสำคัญว่าเกาะดังกล่าวเป็นดินแดนของรัฐชายฝั่ง<sup>46</sup> อย่างไรก็ดี การกล่าวอ้างถึงความหมายในทางรูปธรรม คือพิจารณาแต่เพียงองค์ประกอบความต่อเนื่องกันทางดินแดนคงจะไม่สามารถอธิบายความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐในสังคมระหว่างประเทศปัจจุบันได้เสมอไป จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณารากฐานทางประวัติศาสตร์ประกอบด้วย<sup>47</sup> เนื่องจากประเทศที่มีลักษณะเป็นเกาะย่อมไม่สามารถเป็นดินแดนที่ต่อเนื่องกันได้ ในขณะที่ดินแดนที่เป็นเกาะของบางประเทศอยู่ห่างจากแผ่นดินใหญ่เป็นระยะทางไกลมาก เช่น ฮาวายซึ่งเป็นดินแดนของสหรัฐอเมริกา อยู่ห่างจากแผ่นดินสหรัฐอเมริกาถึงเกือบประมาณ 2,400 ไมล์ หรือ 3,860 กิโลเมตร<sup>48</sup> ดังนั้น ลักษณะทางกายภาพจึงมิใช่เรื่องสำคัญที่จะนำมาใช้ในการตัดสินได้เสมอไป แต่จำเป็นต้องพิจารณาประเด็นอื่นๆ ประกอบด้วย ในขณะที่หากพิจารณาเจตนารมณ์ที่แท้จริงของหลักการนี้แล้วจะเห็นว่ามีความสอดคล้องกับหลักอำนาจอธิปไตยในดินแดนของรัฐมากกว่า ทั้งนี้ หากพิจารณาที่มาของหลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดนนั้น จะพบว่าแรกเริ่มนั้นมีที่มาจากหลัก *Uti Possidetis*<sup>49</sup> ซึ่งเป็นหลักการที่ว่าด้วยเรื่องการที่รัฐมีอำนาจอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ในดินแดนที่เป็น

<sup>46</sup> Ibid, p. 523-524.

<sup>47</sup> Ibid.

<sup>48</sup> Information form <http://www.britannica.com>. May 14, 2011.

<sup>49</sup> See: g.H.Ghebrewebet, *Identifying Units of Statehood and Determining International Boundaries*, Frankfurt am Main, 2006; A. O. Cukwurah, *The Settlement of Boundary Disputes in International Law*, Manchester, 1967, p. 114; P. De La Pradelle, *La Frontière*, Paris, 1928, pp. 86-7; D. Bardonnnet, 'Les Frontières Terrestres et la Relativité de leur Tracé', 153 HR, 1976 V, p. 9; Shaw, 'Heritage of States', p. 75; M. Kohen, *Possession Contestée et Souveraineté Territoriale*, Geneva, 1997, chapter 6, and *ibid.*, 'Uti Possidetis, Prescription et Pratique Subséquent' dans l'Affaire de l'île de Kasikili/Sedudu devant la Cour Internationale de Justice', 43 German YIL, 2000, p. 253; G. Nesi, *L'Uti Possidetis Iuris nel Diritto Internazionale*, Padua, 1996; S. Lalonde, *Determining Boundaries in a Conflicted World*, Ithaca, 2002; Luis Sánchez Rodríguez, 'L'Uti Possidetis et les Effectivités dans les Contentieux Territoriaux et Frontaliers', 263 HR, 1997, p. 149; J. M. Sorel and R. Mehdi, 'L'Uti Possidetis Entre la Consécration Juridique et la Pratique: Essai de Réactualisation', AFDI, 1994, p. 11; Oppenheim's *International Law*, pp. 669-70; T. Bartoš, 'Uti Possidetis. Quo

อาณาเขตของตนเอง และจะไม่ถูกแทรกแซงกิจการภายในโดยรัฐต่างชาติ<sup>50</sup> หลักการนี้ย่อมเป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่ากฎหมายระหว่างประเทศมุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิของรัฐในการปกครองตนเองได้อย่างอิสระ เป็นสำคัญ

ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดย่อมแสดงให้เห็นได้ว่า สิทธิในการกำหนดเขตอำนาจของตนเอง เป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอำนาจในการปกครองดินแดน ซึ่งเป็นอำนาจสำคัญของรัฐ แม้สิทธิดังกล่าวจะเป็นของปวงชนในฐานะประชาชนก็ตาม ย่อมก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน ดินแดน และรัฐบาล อันถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นรัฐ ในแง่ที่ว่า เมื่อประชาชนที่มีลักษณะเฉพาะร่วมกัน อยู่ในดินแดนเดียวกัน ย่อมก่อให้เกิดสิทธิในการปกครองตนเอง โดยอำนาจที่กฎหมายรับรองภายใต้ “สิทธิในการกำหนดเขตอำนาจของตนเอง” อันเป็นสิทธิร่วมกันของประชาชน และก่อให้เกิดการจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งมีอำนาจในการปกครอง บริหาร ประเทศ และสามารถสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศได้ ในขณะที่หลักการในเรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดนนั้น มีเจตนารมณ์ที่มุ่งคุ้มครองอำนาจอธิปไตยของรัฐจากการแทรกแซงของรัฐอื่น ซึ่งถือว่าเป็นหลักการที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของรัฐโดยตรง และอาจกล่าวได้ว่า มีการคุ้มครองความเป็นอยู่ของรัฐอยู่ใน 2 ระดับด้วยกัน คือ ระดับที่ 1 การคุ้มครองสิทธิของปวงชน หรือประชาชนในรัฐ โดยหลัก สิทธิในการกำหนดเขตอำนาจของตนเอง ในขณะที่ในระดับที่ 2 คือการคุ้มครองอำนาจอธิปไตยของรัฐจากการแทรกแซงโดยรัฐอื่น ตามหลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดน ซึ่งหลักการทั้งสองมีความสอดคล้องกัน และมุ่งที่จะคุ้มครององค์ประกอบสำคัญในความเป็นอยู่ของรัฐ จึงถือว่าหลักการทั้งสองประการเป็นเหตุผลที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังองค์ประกอบความเป็นรัฐ แต่เป็นสาระสำคัญที่ทำให้รัฐสามารถดำรงสถานะความเป็นรัฐที่มีเอกราช และมีอธิปไตยในการปกครองตนเองในสังคมนานาชาติได้

#### 4.2.2 สภาวะโลกร้อนและผลกระทบต่อสถานะความเป็นรัฐ

##### 4.2.2.1 สภาวะโลกร้อนและผลกระทบต่อดินแดนของรัฐ

ภาวะโลกร้อน หรือ ภาวะภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง (Global Warming) เป็นปัญหาใหญ่ของโลกในปัจจุบัน ซึ่งมีสาเหตุมาจากก๊าซเรือนกระจก (ก๊าซจำพวกคาร์บอนไดออกไซด์หรือมีเทน) จะกักเก็บความร้อนบางส่วนไว้ในโลกไม่ให้สะท้อนกลับสู่บรรยากาศทั้งหมด ลักษณะเช่นนี้คล้ายกับหลักการของเรือนกระจก จึงมักเรียกว่า “ปรากฏการณ์เรือนกระจก” (Greenhouse Effect) การเพิ่มขึ้นของ ก๊าซเรือนกระจกส่งผลให้ชั้นบรรยากาศมีความสามารถในการกักเก็บรังสี

Vadis?’, 18 Australian YIL, 1997, p. 37; ‘L’Applicabilit ´ edel’Uti Possidetis Juris dans les Situations de S ´ ecession ou de Dissolution d’ ´ Etats’, Colloque, RBDI, 1998, p. 5, and D’ ´ emembrements d’ ´ Etats et D’ ´ eliminations Territoriales (ed. O. Corten), Brussels, 1999. Refer in Malcolm N. Shaw, International Law, p.525.

<sup>50</sup> Malcolm N. Shaw, International Law, p.526.

ความร้อนได้มากขึ้น และก่อให้เกิดการเพิ่มสูงขึ้นของอุณหภูมิภายในโลก เป็นเหตุให้ฤดูกาลทั่วโลกเปลี่ยนแปลงไป และก๊าซที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เกิดจากการเผาผลาญเชื้อเพลิงฟอสซิล โดยแหล่งกำเนิดของก๊าซเรือนกระจกอาจมาจากสิ่งหรือการกระทำต่าง ๆ ดังนี้

ก) การย่อยสลายของซากพืชซากสัตว์

ข) จากโรงงานอุตสาหกรรม

ค) เครื่องใช้ในชีวิตรประจำวัน เช่น ใช้เป็นสารหล่อเย็นในตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ

ง) ของใช้ประจำวัน เช่น ใช้เป็นสารขับเคลื่อนในเครื่องกระป๋องที่เป็นสเปรย์

จ) จากการทำนาข้าว หรือพืชที่ขังน้ำและปุ๋ยสัตว์

ฉ) การเผาไหม้ของซากพืชหรือสัตว์

ช) การใช้งานโดยมีการเผาไหม้ของถ่านหิน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ

ซ) การเผาไหม้ในหลายรูปแบบ เช่นการใช้น้ำเชื้อเพลิงในโรงงานอุตสาหกรรม

ในรถยนต์

ณ) การเผาป่า เพื่อใช้พื้นที่อยู่อาศัยหรือทำการเกษตร หรือเผาหญ้าฟางหลังการ

เก็บเกี่ยว

ญ) การทำปุ๋ยสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ การทำฟาร์ม ฯลฯ

จากสาเหตุที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อนนี้ได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาในวงกว้าง ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสังคมซึ่งเป็นเรื่อง que ทุกคนและทุกประเทศจะต้องให้ความสนใจและร่วมมือกันที่จะแก้ไขปัญหานี้ โดยการแก้ปัญหาในระดับประเทศนั้นสังคมโลก (โดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติ) ได้มีมาตรการต่าง ๆ ออกมา เช่น (1) พิธีสารมอนทรีออลว่าด้วยสารทำลายชั้นบรรยากาศโอโซน (Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer)<sup>51</sup> ที่มีวัตถุประสงค์ในการยับยั้งและลดการผลิตการใช้สารที่ทำลายบรรยากาศชั้นโอโซน ที่เป็นสาเหตุสำคัญอย่างยิ่งในการทำลายบรรยากาศชั้นโอโซน (2) พิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol)<sup>52</sup> เป็นข้อตกลงที่เกี่ยวกับสถานะโลกร้อน ที่จัดเป็นกฎหมายระหว่างประเทศอย่างหนึ่งที่ประเทศสมาชิกจะต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตามอย่างกฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ ทั่วไป

<sup>51</sup> “The Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer” เปิดให้ประเทศสมาชิกลงนามเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2530 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2532

<sup>52</sup> หลักการสำคัญของพิธีสารเกียวโต คือ การกำหนดให้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีผลตามกฎหมาย ตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยมีเนื้อหาสำคัญที่เป็นมาตรการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ประเทศสมาชิกระงับการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและได้แบ่งประเทศสมาชิกออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศ รวมทั้งกำหนดให้แต่ละประเทศสมาชิกรับผิดชอบในการควบคุมปริมาณก๊าซเรือนกระจก โดยมีเป้าหมายว่าจะควบคุมปริมาณก๊าซดังกล่าวให้อยู่ภายในปริมาณที่กำหนดภายในปี พ.ศ. 551-2555

และ(3) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change)<sup>53</sup> ได้รับการให้สัตยาบันโดย 189 ประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2535 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการรักษาระดับความเข้มข้นของก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศให้คงที่ในระดับที่สามารถป้องกันการแทรกแซงระบบภูมิอากาศโดยมนุษย์ ระดับดังกล่าวควรบรรลุให้ได้ภายในเวลาที่สามารถทำให้ระบบนิเวศปรับตัวเข้ากับภาวะโลกร้อนได้โดยธรรมชาติเพื่อสร้างความมั่นใจว่าการผลิตอาหารจะไม่ถูกคุกคามและเพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจดำเนินต่อไปในแบบยั่งยืน

ปัจจุบันสังคมโลกประกอบไปด้วย 195 ประเทศ (ที่เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติจำนวน 192 ประเทศ<sup>54</sup>และประเทศที่มีใช้สมาชิกองค์การสหประชาชาติ 3 ประเทศ) และในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมโลก เนื่องจากภาวะโลกร้อนเป็นปัญหาสำคัญของโลกที่ทุกประเทศในโลกต้องให้ความร่วมมือ ถึงแม้ว่าองค์การสหประชาชาติจะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำในการแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนในระดับนานาชาติ แต่ อย่างไรก็ตามประเทศที่มีใช้สมาชิกสหประชาชาติก็ต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนด้วยเช่นกัน

#### 1) รัฐที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ

กฎบัตรสหประชาชาติ (UN Charter) ได้ให้อำนาจแก่องค์การสหประชาชาติได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อน ที่จะทำให้สมาชิกจำนวน 192 ประเทศตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อน ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์จะพบว่ามาตรา 1 (3) ของกฎบัตรสหประชาชาติได้ใช้หลักความร่วมมือระหว่างประเทศ (International Cooperation) มาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาสำคัญ ๆ ของโลก โดยได้กล่าวว่า “เพื่อทำการร่วมมือระหว่างประเทศในอันที่จะแก้ปัญหาระหว่างประเทศในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและมนุษยธรรม และการส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิการเคารพมนุษยชนและอิสรภาพ อันเป็นหลักมูลสำหรับทุก ๆ คน โดยปราศจากความแตกต่างในทางเชื้อชาติ เพศ ภาษาและศาสนา” แม้ว่าในความเป็นจริงหลายประเทศตั้งใจที่จะดำเนินการตามสิ่งที่ตนเองต้องการและตามนโยบายของตนก็ตาม แต่ในฐานะประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ และเป็นไปตามหลักสมาชิกที่ดี (Good Member) ทุกประเทศต้องให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือแก่สหประชาชาติในการกระทำใด ๆ ที่ดำเนินไปตามกฎบัตรฉบับปัจจุบัน<sup>55</sup> โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านภาวะโลกร้อน นอกจากนี้ประเทศสมาชิก

<sup>53</sup> อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC) มีสภาพปัญหา คือ การไม่มีสภาพบังคับอย่างแท้จริงและไม่ได้รับความร่วมมือในทางปฏิบัติเท่าที่ควร ดังนั้น ที่ประชุมสมัชชาประเทศสมาชิกที่ให้สัตยาบันรับรองอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจึงเห็นควรที่จะมีการจัดตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อการร่างข้อตกลงให้มีการบังคับใช้อนุสัญญา

<sup>54</sup> <http://www.un.org/members/list.shtml>

<sup>55</sup> มาตรา 2 (5) กฎบัตรสหประชาชาติ



สหประชาชาติแต่ละประเทศ นอกจากมีหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาหรือพิธีสารที่เกี่ยวกับภาวะโลกร้อนที่ตนเองได้ให้สัตยาบันแล้วตาม “หลักสัญญาต้องได้รับการปฏิบัติตาม” ก็มีหน้าที่ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่าด้วย “หลักการเป็นเพื่อนบ้านที่ดี” (Good Neighborliness) ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือประเทศอื่น ๆ ที่ประสบภัยจากภาวะโลกร้อนในทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้ และตามหลักความรับผิดชอบของรัฐ (The Principle of State Responsibility) ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ทุกประเทศมีหน้าที่จะไม่กระทำการใดที่จะก่อให้เกิดปัญหาภาวะโลกร้อนเพิ่มสูงขึ้น หากกระทำการหรือละเว้นกระทำการใดจนเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาภาวะโลกร้อนประเทศนั้นอาจจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสังคมโลก

## 2) รัฐที่มีได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ

กรณีปัญหาภาวะโลกร้อนนั้นเราทราบกันดีแล้วว่าเป็นปัญหาระดับนานาชาติที่ส่งผลกระทบต่อทุกประเทศ ทั้งที่เป็นสมาชิกและมีได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ดังนั้นจึงไม่สามารถที่จะพิจารณาเฉพาะในกรอบของความเป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศได้ หากแต่ต้องพิจารณาตามความเป็นจริงของสังคมโลกที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ว่าผลกระทบที่เกิดจากภาวะโลกร้อนนั้นเกิดกับมนุษย์ทุกคนและทุกประเทศในโลกนี้ ที่รวมถึงประเทศที่มีใช้สมาชิกองค์การสหประชาชาติด้วย ซึ่งตาม “หลักการเป็นเพื่อนบ้านที่ดี” (Good Neighborliness) ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือประเทศอื่น ๆ ที่ประสบภัยจากภาวะโลกร้อนในทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้ ซึ่งเป็นหลักกฎหมายทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศนั้นก็สามารถนำมาปรับใช้ได้ ที่ทุกประเทศมีหน้าที่จะไม่กระทำการใดที่จะก่อให้เกิดปัญหาภาวะโลกร้อนเพิ่มสูงขึ้น

### 4. 2.2.2 สภาพปัญหาเกี่ยวกับสถานะของประชากรในรัฐที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะโลกร้อน

การจำแนกสถานะของบุคคลโดยพิจารณาถึงความเกี่ยวข้องกับรัฐใดรัฐหนึ่งในทางระหว่างประเทศอาจใช้เกณฑ์ในการแบ่งที่สำคัญได้เป็น 2 กรณี คือ การจำแนกบุคคลโดยพิจารณาจากภูมิลำเนาของบุคคลนั้น หรือการจำแนกโดยพิจารณาจากสัญชาติของบุคคลนั้น ซึ่งโดยปกติแล้วรัฐต่าง ๆ มักให้ความสำคัญกับบุคคลที่มีความเกี่ยวพันโดยตรงกับรัฐผ่านทางหลักสัญชาติมากกว่า การมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐ เนื่องจากความเกี่ยวพันทางสัญชาตินั้นเป็นข้อเท็จจริงที่แสดงถึงความสัมพันธ์อย่างแท้จริง (Genuine Link) ระหว่างรัฐผู้ให้สัญชาติและเอกชนผู้ได้รับสัญชาติ<sup>56</sup> ในฐานะที่เอกชนผู้ได้รับสัญชาตินั้นเป็นประชากรของรัฐ ประชากรซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของความเป็นรัฐ และมีส่วนสัมพันธ์กับรัฐโดยตรงในฐานะเป็นผู้ที่มีสิทธิและ

<sup>56</sup> พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, คำอธิบายกฎหมายสัญชาติไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538), หน้า 14.



หน้าที่ต่อรัฐ เมื่อใช้หลักการมีสัญชาติของรัฐเป็นหลักเกณฑ์ในการจำแนกสถานะของบุคคล ย่อมจำแนกได้เป็น 2 สถานะ คือ

### 1) ประชากรซึ่งเป็นคนของรัฐ หรือคนชาติ

ความเป็นคนชาติมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเป็นรัฐ เนื่องจากความเป็นคนชาติหรือประชากรของรัฐนั้น เป็นองค์ประกอบหนึ่งในความเป็นรัฐ โดยนิยามของอนุสัญญามอนเตวิเดโอ ค.ศ.1933 ซึ่งโดยปกติ คำว่า “คนชาติ” ตามนิยามของกฎหมายภายในประเทศ ย่อมหมายถึง ผู้ที่มีสัญชาติของรัฐนั้น ไม่ว่าจะมิได้มีสัญชาติอื่นรวมอยู่ด้วยหรือไม่ โดยการจะพิจารณาว่าบุคคลใดมีสัญชาติของรัฐใดหรือไม่จะต้องพิจารณาตามกฎหมายสัญชาติภายในของรัฐ<sup>57</sup> ซึ่งกฎหมายสัญชาตินั้นจะมีความสอดคล้องโดยตรงกับอำนาจอธิปไตยของรัฐในการออกกฎหมาย

### 2) ประชากรซึ่งเป็นคนต่างรัฐ หรือคนต่างชาติ หรือคนต่างด้าว

คนต่างชาติหรือคนต่างด้าวนั้น เมื่อพิจารณาตามแนวทางของกฎหมายสัญชาติ ย่อมหมายถึงบุคคลซึ่งมิได้มีสัญชาติของรัฐที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งนี้ ย่อมหมายถึงบุคคลที่มีสัญชาติอื่นโดยมิได้มีสัญชาติไทยรวมอยู่ด้วย และบุคคลที่ไม่มีสัญชาติใดเลย<sup>58</sup>

ความเป็นคนชาติหรือมิใช่คนชาติมีผลสัมพันธ์กับหลักการเรื่องอำนาจอธิปไตยและความเป็นรัฐ โดยเหตุที่คนหรือประชาชนนั้นเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบความเป็นรัฐ และดังที่ได้อธิบายไปในหัวข้อ 2.1.4 แล้วว่า “คนชาติ” หรือ “ประชาชน” ของชาตินั้น เป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายสิทธิมนุษยชน ซึ่งสามารถกล่าวอ้างหลัก “สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง” ในการจัดรูปแบบการปกครองของประเทศตนได้โดยเสรี ดังนั้น การที่ประชากรที่มีอัตลักษณ์เฉพาะได้มาอยู่ร่วมกันบนดินแดนที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดรัฐขึ้น ตามหลักการ “สิทธิในการกำหนดเจตจำนงร่วมกัน” และ หลัก “ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดน” ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในโลกปัจจุบัน การก่อให้เกิดรัฐได้ย่อมต้องมีปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ ประชากร และดินแดน หลังจากนั้นอำนาจต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นเป็นประการต่อมาภายหลังจากนั้น แต่จากการที่สภาพแวดล้อมของโลกเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ กล่าวคือมีความเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศที่โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้นเรื่อย ๆ และส่งผลให้น้ำแข็งที่บริเวณขั้วโลกทั้งสองเริ่มละลายมากขึ้น ทำให้ระดับน้ำในทะเลและมหาสมุทรที่มีปริมาณที่เพิ่มขึ้นย่อมส่งผลโดยตรงต่อแผ่นดินและความเป็นอยู่ของชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดินแดนของรัฐ

<sup>57</sup> พันธุ์ทิพย์ กาญจนจิตรรา สายสุนทร, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ภาคที่ 1 การจัดสรรเอกชนในทางระหว่างประเทศ, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 114.

<sup>58</sup> ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากความหมายของ “คนต่างด้าว” ในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 82 ตอนที่ 62 (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2508 ซึ่งบัญญัติว่า “คนต่างด้าว” หมายความว่า ผู้ซึ่งมิได้มีสัญชาติไทย

ที่มีระดับความสูงต่ำกว่าระดับน้ำทะเล และประเทศที่มีภูมิประเทศเป็นเกาะ ประเทศเหล่านี้ย่อมมีความเสี่ยงภัยจากการที่น้ำทะเลจะไหลเข้าท่วมดินแดนดังกล่าว และอาจทำให้บางประเทศต้องสูญเสียดินแดนไป โดยเฉพาะประเทศที่เป็นเกาะขนาดเล็กในภูมิภาคแปซิฟิก<sup>59</sup> เช่น ประเทศมัลดีฟ ประเทศตูวาลู และประเทศคิริบาติ ปัญหาที่จะเกิดขึ้นคือ เมื่อดินแดนหายไป องค์ประกอบของความป็นรัฐ ในส่วนของดินแดนย่อมหายไปด้วย ในขณะที่ประชากรในดินแดนอาจจะยังมีชีวิตเหลืออยู่ไม่ว่าจะน้อยกว่าหรือมีปริมาณเท่าเดิมก็ตาม จะทำให้ความเป็นรัฐยังคงมีอยู่หรือไม่ ซึ่งกรณีที่ประเทศสูญเสียดินแดนไปเนื่องจากสภาวะน้ำท่วมโลกนี้ อาจส่งผลต่อสถานะของบุคคลได้เป็น 2 กรณี คือ

**1) กรณีที่รัฐสูญเสียดินแดนไป แต่ประชากรของรัฐนั้นยังคงอยู่ และเดินทางลี้ภัยดังกล่าว ไปอยู่ในดินแดนของรัฐอื่น**

ปรากฏการณ์น้ำท่วมดินแดนของรัฐใดรัฐหนึ่ง เป็นเรื่องที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต แต่ไม่สามารถประมาณการได้อย่างแน่ชัดว่าจะเกิดขึ้นในเวลาใด แต่หากเกิดกรณีที่น้ำท่วมรัฐใดรัฐหนึ่งจนต้องสูญเสียดินแดนไป ย่อมมีปัญหาในเรื่องสถานะของบุคคลที่เป็นประชากรของรัฐนั้นอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ โดยองค์ประกอบความเป็นรัฐประการหนึ่ง ซึ่งเป็นประการสำคัญ คือ ดินแดนได้สูญเสียไป ปัญหาว่าประชากรของรัฐนั้นจะยังคงมีความเป็นประชากรของรัฐเดิมอยู่หรือไม่ ปัญหาต่อมาคือ หากประชากรที่ยังคงมีชีวิตอยู่จำเป็นต้องเดินทางไปอยู่ในดินแดนอื่น จะถือว่าอยู่ในสถานะของผู้ลี้ภัยตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือไม่ ปัญหาประการที่สามคือ ประชากรจำนวนดังกล่าวที่อยู่ในดินแดนของรัฐอื่นจะสามารถก่อตั้งรัฐบาลใหม่และประเทศใหม่ได้หรือไม่ จากปัญหาทั้งสามประเด็นสามารถแยกพิจารณาสภาพปัญหาได้ดังนี้

**ก) ประเด็นเรื่องความเป็นประชากรของรัฐเดิมที่สูญเสียดินแดนไป**

ตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ความเป็นรัฐย่อมผูกติดอยู่กับองค์ประกอบ 4 ประการด้วยกัน คือ ดินแดน ประชากร รัฐบาล และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ปัญหาที่น่าพิจารณา คือ องค์ประกอบใด เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุด หากรัฐต้องสูญเสียดินแดนไป จะถือว่าความเป็นรัฐยังคงอยู่หรือไม่ เนื่องจากองค์ประกอบขาดความสมบูรณ์ไป และเมื่อประชากรซึ่งเคยอยู่ในรัฐเดิมจำเป็นต้องเดินทางไปอยู่ในรัฐอื่น จะถือว่าเป็นประชากรของรัฐเดิมได้หรือไม่ ในเมื่อประชากรเหล่านั้นไม่มีดินแดนของรัฐเดิมที่จะเดินทางกลับไปได้อีกแล้ว กรณีดังกล่าวที่เกิดขึ้น ย่อมพิจารณาได้เป็น 2 ทาง คือ ทางที่ 1 หากกฎหมายระหว่างประเทศยังคงยอมรับการมีอยู่ของรัฐเดิมอยู่ และยอมรับว่าดินแดนไม่ใช่สาระสำคัญ ประชากรจำนวนดังกล่าวย่อมต้องเป็นประชากรของรัฐเดิมที่สูญหายไป ซึ่งอยู่ใน

<sup>59</sup> Jane McAdam, "Disappearing State, Statelessness and the Boundaries of International Law", Climate Change and Displacement: Multidisciplinary Perspectives, (Oxford: Hart Publishing, 2010), p.1.

สถานะคนพลัดถิ่น (Displace Person) ในดินแดนของรัฐอื่น ทางที่ 2 หากกฎหมายระหว่างประเทศถือว่าดินแดนเป็นเรื่องสำคัญต่อองค์ประกอบของความเป็นรัฐ เมื่อดินแดนหายไปความเป็นรัฐย่อมสูญเสียไปด้วย ประชากรจำนวนดังกล่าวย่อมตกอยู่ในสถานะของผู้ไร้รัฐ (Stateless Person) ทันที และอาจรวมถึงการเป็นคนไร้สัญชาติด้วย

**ข) ประเด็นเรื่องสถานะของประชากรในการเป็นผู้ลี้ภัยในดินแดนของรัฐอื่น**

“ผู้ลี้ภัย” ตามอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ.1951 ให้นิยามว่าหมายถึงผู้ที่ได้รับการพิจารณาตามข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือกฎหมายระหว่างประเทศว่าเป็นผู้ลี้ภัย หรือบุคคลที่อยู่นอกเขตรัฐแห่งสัญชาติตน ด้วยความหวาดกลัวซึ่งมีมูลอันจะกล่าวอ้างได้ว่าจะได้รับการประหัตประหารด้วยสาเหตุทางเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ไม่ว่าทางสังคมหรือความคิดด้านการเมืองก็ตาม และในขณะที่เดียวกันบุคคลผู้นี้ไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะรับความคุ้มครองจากรัฐแห่งสัญชาติ เนื่องจากความหวาดกลัวดังกล่าว หรือนอกจากนี้บุคคลไร้สัญชาติซึ่งอยู่นอกอาณาเขตรัฐที่เดิมมีถิ่นฐานพำนักประจำแต่ไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะกลับไปเพื่อพำนักในรัฐดังกล่าว ด้วยเหตุแห่งความหวาดกลัวที่กล่าวมาข้างต้น<sup>60</sup>

ในกรณีของประชากรที่ต้องเดินทางออกนอกดินแดนตนเนื่องจากสูญเสียความเป็นรัฐย่อมไม่มีลักษณะที่ตรงกับนิยามของคำว่า “ผู้ลี้ภัย” ตามอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ.1951 ข้างต้น เนื่องจากมิได้หลบหนีภัยการประหัตประหาร ดังนั้น จึงต้องมาพิจารณาใหม่ว่าจะถือว่าผู้ที่หนีภัยธรรมชาตินั้น ควรจะจัดเป็นผู้ลี้ภัยด้วยหรือไม่ ซึ่งหากจะมีการจัดเป็นผู้ลี้ภัย ก็จะต้องมีการปรับปรุงหลักกฎหมายระหว่างประเทศให้มีความกว้างขวางมากยิ่งขึ้น แต่มีประเด็นที่น่าพิจารณาเป็นพิเศษคือ หากมีการกำหนดให้ประชากรดังกล่าวเป็นผู้ลี้ภัย ประชากรดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ลี้ภัยตลอดกาล เนื่องจากเขาไม่สามารถที่จะเดินทางกลับสู่ประเทศของตนเองได้ ซึ่งอาจดูแปลกจากผู้ลี้ภัยในกรณีปกติ อย่างไรก็ตาม ตามอนุสัญญานี้ ผู้ลี้ภัยย่อมขอย้ายไปอาศัยอยู่ในรัฐใหม่เป็นการถาวรได้ ไม่ว่าจะเป็นรัฐที่สองหรือรัฐที่สามก็ตาม<sup>61</sup> แต่ปัญหาที่ตามมาคือ ความเป็นรัฐเดิมที่ได้สูญหายไป ก็จะไม่มีความหมายอีก เนื่องจากประชาชนซึ่งเป็นของรัฐเดิมนั้นได้แปลงเป็นคนของรัฐอื่นไปแล้ว ดังนั้น การพิจารณาว่าเป็นผู้ลี้ภัยหรือไม่ย่อมส่งผลต่อความเป็นรัฐเดิมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

<sup>60</sup> 1951 United Nations Convention Relating to the Status of Refugees. Art. 1.

<sup>61</sup> Ibid.

ค) ประเด็นเรื่องความสามารถในการก่อตั้งรัฐบาลใหม่ในดินแดนของรัฐอื่น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าปัญหาการสูญหายของดินแดนของรัฐย่อมมีผลกระทบต่อสถานะของประชากรของรัฐในหลายด้าน ซึ่งรวมถึงความสามารถในการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ด้วย โดยอาจมี 2 ประเด็นที่น่าพิจารณา คือ

ประเด็นที่ 1 กรณีที่ประชากรในรัฐเดิมไปอาศัยอยู่ในรัฐอื่น

การที่ประชากรของรัฐที่สูญเสียดินแดนของรัฐ ย้ายไปอาศัยในดินแดนของรัฐอื่น ย่อมต้องเกิดปัญหาในเรื่องของการตั้งรัฐบาลใหม่ อย่างแน่นอน เนื่องจากอำนาจในการจัดตั้งรัฐบาลใหม่เพื่อทำการปกครองนั้น ย่อมต้องมาจาก “สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง” ร่วมกันของประชาชน แต่ติดปัญหาว่า แม้จะตั้งรัฐบาลได้ ก็ย่อมอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของดินแดนรัฐอื่น เช่นนี้ รัฐผู้ให้ที่พักพิงคงไม่ยอมอย่างแน่นอน เพราะการเกิดรัฐบาลใหม่ขึ้นในดินแดนตนเองย่อมเท่ากับต้องเสียอำนาจอธิปไตยในดินแดนบางส่วนไป แม้ว่าหลักการของ “สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง” นั้นจะมีได้ผูกติดกับเรื่องดินแดนเป็นสำคัญก็ตาม<sup>62</sup> แต่ผลกระทบที่ย่อมจะเกิดขึ้น เพราะการไม่มีดินแดนก็ยังคงเป็นปัญหาสำคัญ

ประเด็นที่ 2 กรณีที่ประชากรในรัฐเดิมอาศัยอยู่ในสิ่งปลูกสร้างอื่นกลางทะเลที่ไม่มีรัฐอื่น

กรณีเช่นนี้ เป็นที่สังเกตว่าจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่ออำนาจอธิปไตยของรัฐใดเลย และ “สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง” ร่วมกันของประชากรก็ยังคงมีอยู่ย่อมจะก่อให้เกิดการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ได้อย่างแน่นอน แต่สภาพความเป็นรัฐก็ยังคงไม่สมบูรณ์อยู่นั่นเอง เนื่องจากไม่มีดินแดนที่เป็นส่วนหนึ่งของผิวโลก ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาดังกล่าวแม้แก้ไขได้ส่วนหนึ่ง แต่ก็ยังจะเกิดผลกระทบต่อส่วนอื่นอยู่โดยตลอด เนื่องจากการที่ดินแดนของรัฐสูญหายไปนั่นเอง

2) กรณีที่รัฐสูญเสียดินแดนไป แต่ประชากรของรัฐนั้นยังคงอยู่ และอาศัยอยู่ในสิ่งปลูกสร้างที่สามารถลอยได้ หรือติดตั้งในทะเล

ในกรณีที่รัฐซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากกรณีน้ำท่วมได้ทราบภายในระยะเวลาอันเหมาะสมว่ารัฐของตนเองอาจต้องสูญเสียดินแดนไป และสามารถเตรียมการในการแก้ไขปัญหาได้ทัน อาจมีการก่อสร้างสิ่งที่จะช่วยในการบรรเทาความเสียหายได้ เช่น เรือขนาดใหญ่ในการบรรทุกผู้คนในรัฐของตนเองให้มีชีวิตรอดได้ หรือการปลูกสร้างแพลอยน้ำขนาดใหญ่ที่มีลักษณะคล้ายดินแดนของรัฐ หรือการก่อสร้างแท่นหรือปราการในลักษณะที่ติดกับพื้นดินแต่ลอยสูงขึ้นมาเหนือทะเลเพื่อให้คนอาศัยอยู่เหนือดินแดนที่เคยเป็นอาณาเขตของรัฐเดิม การดำเนินการลักษณะ

<sup>62</sup> ทั้งนี้โดยพิจารณาจากนิยามของคำว่า “ประชาชนทั้งปวง” นั้น ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญของ UNESCO ควบคู่ไปกับ หลัก “สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง” ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966

ดังกล่าวย่อมทำให้ประชากรยังคงดำรงชีวิตได้ในเขตซึ่งเคยเป็นดินแดนเดิมของรัฐ แต่ย่อมก่อให้เกิดปัญหาหลายประการตามมา ได้แก่

**ก) ปัญหาในเรื่องการให้ความยอมรับว่าพื้นที่ใช้ประโยชน์ใหม่นั้นถือเป็นดินแดนของรัฐเดิมหรือไม่**

การก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างอื่นขึ้นมาแทนพื้นดินเดิมของรัฐย่อมก่อให้เกิดปัญหาเรื่องการยอมรับความเป็นรัฐตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ และสังคมระหว่างประเทศว่า สิ่งปลูกสร้างใหม่นั้นถือเป็นดินแดนของรัฐหรือไม่ เช่น จะถือว่าเรือหรือแพที่สร้างขึ้นมานั้นเป็นดินแดนของรัฐหรือไม่ ในเมื่อเรือหรือแพนั้นสามารถลอยน้ำได้ และอาจถูกกระแสน้ำทะเลพัดไปที่ใดก็ได้ หรือสามารถขับเคลื่อนไปยังที่ใดก็ได้ เพราะหากรัฐสามารถเคลื่อนที่ไปยังที่ใดก็ได้ย่อมส่งผลโดยตรงต่ออาณาเขตทางทะเลของรัฐที่ย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไป เพราะการที่รัฐเคลื่อนที่ หากเป็นเช่นนั้น ประเทศอื่น ๆ ที่ยังคงมีดินแดนเป็นพื้นดินและอยู่คงที่จะยอมรับได้หรือไม่ ในส่วนของประเด็นเรื่องการสร้างปรากฏการณ์ที่มีลักษณะติดตั้งในทะเลโดยมีฐานรากติดกับพื้นดินใต้ทะเลนั้น เมื่อมองผิวเผินจะพบว่าดูเหมือนจะไม่มีปัญหาแต่อย่างใด เพราะยังเป็นการอาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งเคยเป็นดินแดนเดิมของรัฐ แต่หากพิจารณาให้ดีจะพบว่า การยอมรับในหลักดินแดนตามกฎหมายระหว่างประเทศนั้น มักจะให้ความสำคัญกับดินแดนซึ่งเป็นส่วนที่ติดกับผืนดินของโลกเป็นสำคัญ<sup>63</sup> และข้อเท็จจริงในปัจจุบันมีผู้กล่าวอ้างดินแดนของตนเองในป้อมปราการนอกชายฝั่งประเทศอังกฤษ โดยอ้างดินแดนของตนเองว่าเป็นประเทศซีแลนด์ แต่นานาอารยประเทศยังมิได้ยอมรับสถานะความเป็นรัฐของประเทศดังกล่าวเลย จึงเป็นปัญหาที่น่าพิจารณาว่า เมื่อเกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวจริง และมีการแก้ไขปัญหาด้วยการสร้างสิ่งปลูกสร้างแล้ว จะเป็นการแก้ไขปัญหที่ตรงจุดและสามารถรักษาสถานะความเป็นรัฐได้หรือไม่ หากไม่สามารถรักษาสถานะความเป็นรัฐได้ จะเกิดปัญหาตามมาทันทีว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวจะมีสถานะเป็นประชากรของรัฐใด สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองจะยังคงมีอยู่หรือไม่ จะสามารถจัดตั้งรัฐบาลใหม่ได้หรือไม่ และความเป็นคนชาติของประชากรจะคงอยู่มากน้อยเพียงไร หากสิ่งดังกล่าวมาทั้งหมดสูญสิ้นไป ประชากรทั้งรัฐนั้นย่อมประสบสถานการณ์ความไร้รัฐ (Statelessness)<sup>64</sup> ในทันที

**ข) ปัญหาในเรื่องอาณาเขตทางทะเลของรัฐ**

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าสิ่งปลูกสร้างอื่นที่สร้างขึ้นมาแทนพื้นที่เดิมของรัฐนั้นย่อมก่อให้เกิดปัญหาการยอมรับจากกฎหมายระหว่างประเทศในความเป็นรัฐ นอกจากปัญหาประการ

<sup>63</sup> Ibid, p.7.

<sup>64</sup> พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, การจัดการสิทธิของบุคคลตามกฎหมายเอกชนในทางระหว่างประเทศ, เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล พ.ศ.2551. หน้า 7.

ดังกล่าวแล้ว ยังคงมีปัญหาประการอื่นตามมาอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของอาณาเขตทางทะเลของรัฐ กล่าวคือ หากดินแดนของรัฐมีลักษณะเป็นเรือหรือแพที่สามารถเคลื่อนที่ไปได้ในทะเลย่อมก่อให้เกิดความไม่แน่นอนในการกำหนดอาณาเขตทางทะเลทันที เนื่องจากการกำหนดทะเลอาณาเขตตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศโดยอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ.1982 นั้น จะต้องเริ่มต้นคำนวณจากเส้นฐาน<sup>65</sup> ซึ่งเส้นฐานนั้นจะกำหนดขึ้นจากเขตที่น้ำทะเลลดลงต่ำที่สุด<sup>66</sup> หากรัฐมีลักษณะเป็นเรือหรือแพ ย่อมไม่มีจุดน้ำลงต่ำสุด จึงไม่สามารถกำหนดเส้นฐานและทะเลอาณาเขตได้ ส่วนการสร้างปรากฏการณ์ที่มีลักษณะติดตั้งในทะเลโดยมีฐานรากติดกับพื้นดินใต้ทะเลนั้น น้ำจะขึ้นและลงตามแนวตั้งของเสาที่เป็นฐานรากของสิ่งปลูกสร้างนั้นเท่านั้น แต่ไม่มีลักษณะขยายออกไปในแนวระนาบ หากจะกำหนดทะเลอาณาเขตในรัฐเช่นว่า ย่อมต้องเริ่มกำหนดระยะโดยวัดจากฐานรากของสิ่งปลูกสร้างออกไปในทะเล ซึ่งย่อมเกิดความบิดเบือนจากรัฐที่มีลักษณะเป็นพื้นดินอย่างแน่นอน ดังนั้น การกำหนดอาณาเขตทางทะเลของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนหนึ่งของทะเลอาณาเขต ซึ่งเป็นพื้นที่ที่รัฐมีอำนาจอธิปไตยอย่างเต็มที่ในการบังคับใช้กฎหมาย จึงเป็นสิ่งที่ย่อมได้รับผลกระทบจากการที่รัฐต้องสูญเสียดินแดนไปอย่างแน่นอน

#### 4.2.2.3 กรณีศึกษาประเทศที่อาจสูญเสียดินแดนจากผลกระทบของสภาวะโลกร้อน ในปัจจุบัน

ปัจจุบันมีประเทศที่ได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์โลกร้อนมากมาย ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่มีลักษณะทางกายภาพเป็นผืนแผ่นดิน หรือประเทศที่เป็นหมู่เกาะ ทั้งนี้ ประเทศที่เป็นหมู่เกาะเล็ก ๆ ในมหาสมุทรอาจเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงถึงขนาดที่อาจสูญเสียดินแดนจากปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ โดยผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างประเทศดังกล่าวเป็นกรณีศึกษา 2 ประเทศ คือ ประเทศตูวาลู และประเทศมัลดีฟ

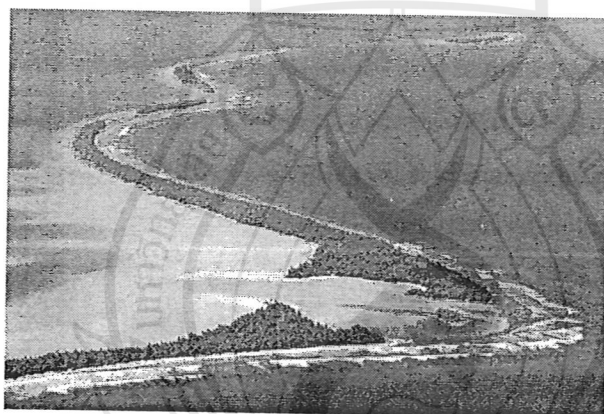
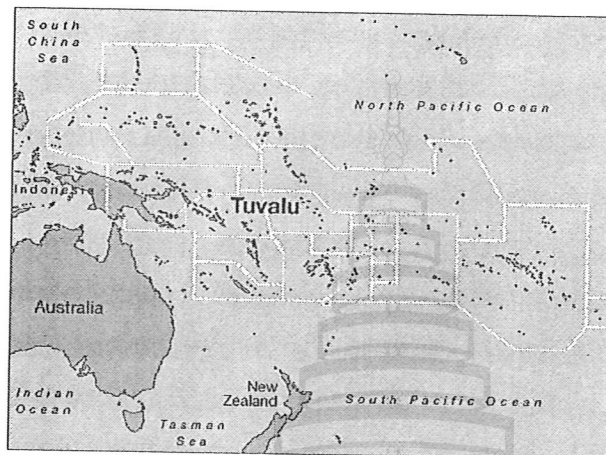
<sup>65</sup> 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea, Article 3 Every State has the right to establish the breadth of its territorial sea up to a limit not exceeding 12 nautical miles, measured from baselines determined in accordance with this Convention.

<sup>66</sup> 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea, Article 5 Except where otherwise provided in this Convention, the normal baseline for measuring the breadth of the territorial sea is the low-water line along the coast as marked on large-scale charts officially recognized by the coastal State.



## 1) กรณีศึกษาประเทศตูวาลู

### 1. ลักษณะทั่วไปของประเทศตูวาลู



ตูวาลูเป็นหมู่เกาะเล็กๆ ทางตอนใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก ตูวาลูได้รับเอกราชจากประเทศสหราชอาณาจักรในปี ค.ศ. 1978 มีขนาดพื้นที่ 26 ตารางกิโลเมตร (26 sq km) หรือ 10 ตารางไมล์ (sq miles) และมีประชากรราว 11,000 คน (ข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 2010)<sup>67</sup> เมืองหลวง คือ เมืองฟุนะฟูตี (Funafuti) ตูวาลูเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติเมื่อวันที่ 5 กันยายน ค.ศ. 2000<sup>68</sup>

<sup>67</sup> Tuvalu country profile ข้อมูลจาก <http://news.bbc.co.uk> (February, 9 2011)

<sup>68</sup> [www.un.org](http://www.un.org)



ตูวาลูเป็นประเทศที่มีดินแดนที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งสูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 3-4 เมตร อุณหภูมิเฉลี่ย 25-31 องศาเซลเซียส และมีสภาพอากาศที่รุนแรงเปลี่ยนแปลงบ่อย ประกอบกับมีพายุไซโคลน<sup>69</sup> พัดเข้าสู่ประเทศบ่อยครั้ง<sup>70</sup>

## 2. ผลกระทบของสภาวะโลกร้อนที่จะเกิดกับประเทศตูวาลู

ปรากฏการณ์โลกร้อนจะส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศในประเทศตูวาลู ทำให้อุณหภูมิของประเทศเพิ่มสูงขึ้นจาก 0.5-2.2 องศาเซลเซียส ในปี ค.ศ. 2050 มาที่ 0.9-4.5 องศาเซลเซียส ในปี ค.ศ. 2100<sup>71</sup> ปรากฏการณ์ดังกล่าวจะทำให้สภาพอากาศในประเทศตูวาลูมีการเปลี่ยนแปลงไปและระดับน้ำทะเลก็จะเพิ่มสูงขึ้น น้ำทะเลจะหนุนเข้าประเทศมากขึ้นไป แนวชายฝั่งทะเลจะได้รับผลกระทบ ทำให้แผ่นดินบริเวณแนวชายฝั่งถูกกัดกร่อนหายไป กระทั่งต่อการเพาะปลูกบริเวณชายฝั่งโดยเฉพาะปาล์ม ซึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบต่อโครงสร้างพื้นฐานและสังคมเศรษฐกิจในบริเวณที่ใกล้ชายฝั่งทะเล อีกทั้ง อุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงไปยังกระทบต่อสุขภาพของประชาชนเนื่องจากมีแมลงซึ่งเป็นพาหะนำโรคเกิดมากขึ้น นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวยังก่อให้เกิดพายุไซโคลนที่รุนแรงพัดเข้าสู่ประเทศมากขึ้นด้วย<sup>72</sup>

กล่าวได้ว่า ปรากฏโลกร้อนส่งผลกระทบเป็นอย่างมากต่อการดำรงชีพของประชาชนในประเทศตูวาลู เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากร การเพาะปลูกมีปัญหา โรคภัยไข้เจ็บเพิ่มมากขึ้น และยังส่งผลกระทบทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศต่อดินแดนของประเทศตูวาลู เนื่องจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจะทำให้แนวแผ่นดินของประเทศถูกกัดกร่อนหายไปทีละเล็กละน้อย รวมทั้ง หากมีพายุไซโคลนที่รุนแรงพัดเข้าสู่ประเทศในแต่ละครั้งก็อาจทำให้แผ่นดินถูกกลืนหายไปทีละเล็กละน้อยได้เช่นกัน หากเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและรุนแรง ในอนาคตอาจส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบความเป็นรัฐในเรื่องดินแดนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศได้ ด้วยเหตุที่ว่าดินแดนดังกล่าวได้จมหายไป

ประเทศตูวาลูตระหนักถึงปัญหาจากปรากฏการณ์โลกร้อนที่จะกระทบต่อประเทศ จึงได้ให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาปรากฏการณ์โลกร้อน โดยให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพ

<sup>69</sup> พายุไซโคลนที่รุนแรงมากที่สุดที่เคยเกิดในประเทศตูวาลู คือ พายุไซโคลน Bebe (Cyclone Bebe) พัดเข้าสู่ประเทศตูวาลูในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 1972 ทำให้ประชากรกว่า 800 คนไร้ที่อยู่อาศัย และทำให้แนวเขตหินปะการังของเมืองฟูนะฟูตีได้รับความเสียหาย

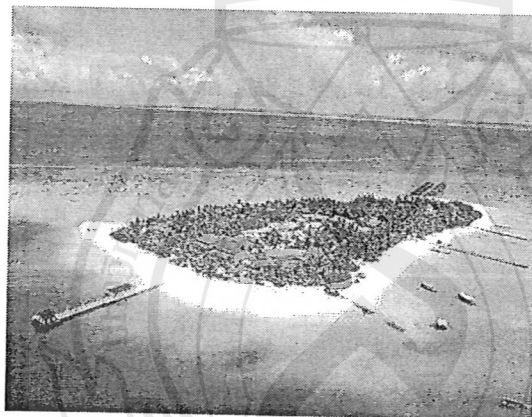
<sup>70</sup> ข้อมูลจาก Pacific adaptation to climate change Tuvalu, Report of in-country consultations : 5

<sup>71</sup> Ibid., p. 6.

<sup>72</sup> Ibid., pp. 14-15.

ภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change : UNFCCC)<sup>73</sup> เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม ค.ศ. 1993 ซึ่งกรอบอนุสัญญาฯ ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาเสถียรภาพของความหนาแน่นของก๊าซเรือนกระจกอันเป็นสาเหตุของการเกิดปรากฏการณ์โลกร้อน ให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อภูมิอากาศ และยังให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีพิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change) เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1998 ซึ่งพิธีสารเกียวโตเป็นสนธิสัญญาที่ออกตามกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกิดผลบังคับในทางกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากรัฐภาคีจะมีพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่จะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกรอบอนุสัญญาฯ ดังกล่าว

## 2) กรณีศึกษาประเทศมัลดีฟ



### 1. ลักษณะทั่วไปของประเทศมัลดีฟ

มัลดีฟเป็นประเทศหมู่เกาะปะการังในมหาสมุทรอินเดีย อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย ได้รับเอกราชจากประเทศสหราชอาณาจักรเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2508 มีพื้นที่ประมาณ 300 ตารางกิโลเมตร หรือ 116 ตารางไมล์ เมืองหลวง คือ มาเล (male) มัลดีฟเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติวันที่ 21 กันยายน ค.ศ. 1965

<sup>73</sup> เป็นสนธิสัญญาที่มีลักษณะเป็น Soft Law กล่าวคือ เป็นอนุสัญญากรอบการทำงาน ซึ่งการจะมีผลบังคับในทางปฏิบัติจะต้องมีวิธีทางกฎหมายสนับสนุนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เช่น มีการทำสนธิสัญญาขึ้นมากลบบ้างเพื่อใช้บังคับในทางปฏิบัติดังเช่นพิธีสารเกียวโต

## 2. ผลกระทบของสภาวะโลกร้อนที่จะเกิดกับประเทศมัลดีฟ

มัลดีฟเป็นอีกประเทศหนึ่งที่จะได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์โลกร้อน มัลดีฟอาจจะสูญเสียความเป็นรัฐได้ภายในระยะเวลา 150-200 ปีข้างหน้า ซึ่งผลกระทบจากปรากฏการณ์โลกร้อนที่จะเกิดกับมัลดีฟอาจจำแนกได้ดังนี้<sup>74</sup>

ก. ผลกระทบทางธรณีวิทยา มัลดีฟจะได้รับผลกระทบทางธรณีวิทยาอันเนื่องมาจากปรากฏการณ์โลกร้อน กล่าวคือ ระดับน้ำทะเลจะเพิ่มสูงขึ้น โขดหินปะการังจะขึ้นมามีระดับเดียวกับน้ำทะเลที่เพิ่มขึ้น และอุณหภูมิพื้นผิวทะเลเพิ่มขึ้น เมื่อระดับน้ำทะเลยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจะทำให้โขดหินปะการังไม่อาจรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดีได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อแผ่นดินและหาดทรายในมัลดีฟ แผ่นดินบางส่วนอาจหายไปเนื่องจากการกัดกร่อนและน้ำทะเลเข้าท่วม

ข. ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ชายหาดและแนวปะการังของมัลดีฟมีความสำคัญทางเศรษฐกิจในแง่ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หากน้ำทะเลเพิ่มขึ้นทำให้ชายฝั่งถูกกัดกร่อน จะกระทบต่อค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนบนเกาะ

ค. ผลกระทบทางสังคม ระดับน้ำทะเลที่เพิ่มสูงขึ้นและพายุที่รุนแรงจะเกิดมากขึ้นจะส่งผลกระทบต่อประชาชนและทรัพย์สิน เมื่อแผ่นดินและบ้านเรือนถูกทำลายมากขึ้นจะทำให้ประชาชนต้องอยู่กันอย่างแออัดมากขึ้น และจะมีการบุกรุกพื้นที่ชายหาดเพื่อตั้งถิ่นฐานมากขึ้น

ง. ผลทางกฎหมายระหว่างประเทศ ต่อความเป็นรัฐกรณีที่เกิดสภาวะโลกร้อน ประเทศมัลดีฟมีสภาพภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะเล็ก ๆ ในมหาสมุทร อาจได้รับผลกระทบ ภัยธรรมชาติ และน้ำในมหาสมุทรที่เพิ่มขึ้นอาจมีผลทำให้ดินแดนของรัฐจมหายไปทั้งหมดไม่มีพื้นที่เหลืออยู่อีกเลย ซึ่งถือว่าการสูญเสียดินแดนอันเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความเป็นรัฐก็เท่ากับว่าประเทศมัลดีฟอาจจะสูญเสียความเป็นรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

จึงกล่าวได้ว่า ผลกระทบทางธรณีวิทยาที่เกิดขึ้นกับประเทศมัลดีฟอันเนื่องมาจากปรากฏการณ์โลกร้อน อาจเป็นผลกระทบโดยตรงที่ทำให้แผ่นดินบางส่วนของประเทศมัลดีฟหายไปทีละเล็กละน้อย และหากยังไม่มีมาตรการแก้ไขปัญหาก็จะทำให้แผ่นดินประเทศมัลดีฟสูญหายไปในที่สุดเนื่องจากประเทศมัลดีฟเป็นหนึ่งในประเทศที่อยู่ในระดับที่ต่ำที่สุดของโลก ซึ่งสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1 เมตร ดังจะเห็นได้จากกรณีภัยพิบัติสึนามิ คลื่นสึนามิพัดถล่มประเทศมัลดีฟไม่เพียงก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในประเทศมัล

<sup>74</sup> Ahmed Shaig, "Climate Change Vulnerability and Adaptation Assessment of the Maldives Land and Beaches," Centre for Disaster Studies, School of Tropical Environment Studies and Geography, James Cook University, Townsville, Australia : 13-14. [online] Available from : [www.napa-pana.org](http://www.napa-pana.org) (2011, May 15).

ตีฟ ทำให้ชาวมัลดีฟกว่า 10,000 คนต้องย้ายออกจากถิ่นฐานและต้องเผชิญความเสี่ยงกับโรคระบาด ยังทำให้แผ่นดินบางส่วนของประเทศมัลดีฟต้องจมอยู่ใต้ทะเล

#### 4.3 ความรับผิดชอบของรัฐและประชาคมโลกกับกรณีปรากฏการณ์โลกร้อน

##### 4.3.1 หลักเกณฑ์ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของรัฐและความรับผิดชอบของรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศกรณีปรากฏการณ์โลกร้อน

##### 1. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของรัฐ (The doctrine of fundamental rights and duties of state)

สำหรับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของรัฐ (The fundamental rights and duties of state) จากการศึกษาวิเคราะห์ทางกฎหมายเกี่ยวกับสถานะของรัฐและสถานะของชนชาติ ทั้งกรณีสถานการณ์ปกติและสถานการณ์ไม่ปกติอันเนื่องจากปรากฏการณ์โลกร้อนสามารถพิจารณาได้ดังนี้

-กรณีภาวะปกติแล้วได้รับการยอมรับว่าแนวคิดทฤษฎีนี้มีความสำคัญอย่างมากในฐานะหลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศที่ทำให้ 1.สถานะของแต่ละรัฐนั้นได้รับการยอมรับถึงความมีตัวตนของรัฐตนเองและใครก็ไม่สามารถที่จะมาแย้งชิงหรือละเมิดมิได้ และ 2.สถานะของผู้ที่อยู่อาศัยบนดินแดนของรัฐที่ถือว่าเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของความเป็นรัฐ (ประชากร) จะมีสถานะเป็นชนชาติของรัฐ ที่รัฐนั้นมีสิทธิใช้อำนาจอธิปไตยเหนือบุคคลทุกคนและมีหน้าที่จะต้องให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือด้วยความเคารพต่อสิทธิมนุษยชน หลักเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติในเรื่องของเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือ ศาสนา

-กรณีภาวะไม่ปกติที่ทำให้องค์ประกอบของความเป็นรัฐ (เอกราช ดินแดน ประชากร และ รัฐบาล) ไม่ครบอันเนื่องจากปรากฏการณ์โลกร้อนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะองค์ประกอบด้านดินแดนของรัฐที่อาจสูญหายหรือถูกทำลายไปเพราะเกิดภาวะน้ำท่วมถาวรนั้น อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อไป

1.สถานะความเป็นรัฐ (Statehood) ของประเทศต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดปัญหาทั้งในเรื่องของสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของรัฐได้ เพราะการใช้หรืออ้างสิทธิของรัฐนั้นได้รับผลกระทบเนื่องจากสถานะของความเป็นรัฐตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศได้สูญเสียองค์ประกอบของความเป็นรัฐในเรื่องดินแดนไป จึงไม่อาจสามารถทำได้เพราะไม่มีสภาพความเป็นรัฐหรือบุคคลในทางกฎหมายระหว่างประเทศอยู่แล้วจึงไม่มีสิทธิและหน้าที่ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งมีผลทำให้ไม่สามารถกล่าวอ้างถึงสิทธิในความความเท่าเทียมกันและสิทธิในการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐได้ รวมทั้ง สิทธิในความเป็นเอกราชนั้นก็จะต้องตั้งคำถามถึงความคงอยู่ในการที่ทำให้รัฐนั้นมีความสามารถของรัฐที่จะกำหนดสถานะของตนเองในด้านการพัฒนาและความเป็นอยู่ที่ดี และมีเสรีภาพโดยปราศจากการครอบงำจากรัฐอื่น ๆ

2. สถานะของผู้ที่อยู่อาศัยบนดินแดน (ประชากร) ของรัฐที่ถือว่าเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของความเป็นรัฐนั้น จะเกิดภาวะ “คนไร้ดินแดน” ขึ้นมาทันทีเพราะว่าจะได้รับผลกระทบเนื่องจากการเกิดภาวะสูญญากาศทางกฎหมายระหว่างประเทศเกิดขึ้น ด้วยเหตุที่องค์ประกอบของความเป็นรัฐได้เปลี่ยนแปลงไปไม่ครบตามที่กฎหมายระหว่างประเทศได้กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตาม คนไร้ดินแดนเหล่านี้แม้จะไม่มีรัฐใดที่จะมีสิทธิใช้อำนาจอธิปไตยเหนือตน แต่ทุกประเทศในประชาคมโลกก็มีหน้าที่จะต้องให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือตามหลักสิทธิมนุษยชน

## 2. หลักเกณฑ์ว่าด้วยความรับผิดชอบของรัฐ (State responsibility)

หลักเกณฑ์นี้ถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญและเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานอันหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐ (The doctrines of state sovereignty) และหลักความเท่าเทียมกันของรัฐ (The doctrines of equality of states) ซึ่งลักษณะธรรมชาติของหลักว่าด้วยความรับผิดชอบของรัฐ คือ การกระทำหรือการงดเว้นกระทำการใด ๆ อันถือได้ว่าเป็นการฝ่าฝืนหน้าที่หรือละเมิดพันธกรณีตามหลักเกณฑ์ที่นานาประเทศได้รับรอง และได้ก่อให้เกิดความเสียหายจากการกระทำหรือการงดเว้นกระทำการของรัฐนั้น โดยรัฐดังกล่าวจะต้องมีภาระหน้าที่ต้องแก้ไขผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้นให้ดีที่สุดเพื่อให้อีกฝ่ายพึงพอใจ การทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม หรือ การใช้ค่าสินไหมทดแทน<sup>75</sup>

1) องค์ประกอบแห่งความรับผิดชอบของรัฐโดยทั่วไปที่เกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นกระทำการของรัฐที่จะก่อให้เกิดความรับผิดชอบขึ้นมีดังนี้ คือ

ก) ต้องเป็นการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำที่ผิดกฎหมายด้วยเหตุผลที่ว่าผู้กระทำนั้นไม่มีอำนาจที่จะทำได้

ข) ต้องเป็นการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำที่ละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศที่เป็นหน้าที่หรือความผูกพันที่รัฐมีต่อมาตรฐานกลางอันรัฐพึงปฏิบัติต่อสังคมระหว่างประเทศเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและการยอมรับจากประชาคมโลก

ค) ต้องเป็นการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ และ

ง) ต้องเป็นการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำที่ถือได้ว่าเป็นการกระทำของรัฐ<sup>76</sup>

2) รูปแบบการกระทำที่ต้องด้วยหลักความรับผิดชอบของรัฐ

ก) โดยทั่วไปแล้ว การกระทำหรือการงดเว้นการกระทำโดยรัฐอันถือได้ว่าเป็นการกระทำ ความผิดในทางระหว่างประเทศของรัฐนั้น รัฐในฐานะบุคคลในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย เนื่องจากการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของรัฐนั้นจะแสดงออกโดยผ่านองค์การผู้กระทำแทนหรือผู้แทนโดยชอบที่เป็นเจ้าหน้าที่ในระดับต่าง ๆ ที่ทำงานเพื่อรัฐโดย

<sup>75</sup> Shaw P. 694-752

<sup>76</sup> Ibid

ตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่ประกอบไปด้วย การกระทำต่อทรัพย์สินของรัฐผู้เสียหาย หรือ การกระทำต่อคนชาติของรัฐผู้เสียหาย<sup>77</sup>

ข) การกระทำหรือการงดเว้นการกระทำขององค์กรผู้กระทำความแทนหรือผู้แทน โดยชอบที่เป็นเจ้าหน้าที่ในระดับต่าง ๆ ที่ทำงานเพื่อรัฐโดยตำแหน่ง ซึ่งทำงานเกินขอบอำนาจ หรือขัดคำสั่งที่ได้รับมอบหมายไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่ประกอบไปด้วย การกระทำต่อทรัพย์สินของรัฐผู้เสียหาย หรือ การกระทำต่อคนชาติของรัฐผู้เสียหาย<sup>78</sup>

3) พฤติการณ์ซึ่งไม่ถือว่ารัฐกระทำความผิดในทางระหว่างประเทศและ/หรือข้อยกเว้นของความรับผิดชอบของรัฐ

ในทางระหว่างประเทศพฤติการณ์บางพฤติการณ์นั้นถึงแม้จะมีการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของรัฐก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ว่าการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐหรือบุคคลอื่นนั้นเป็นการฝ่าฝืนพันธกรณีระหว่างประเทศ ดังนั้นรัฐไม่ต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ เป็นต้นว่า (ก) ความยินยอม<sup>79</sup> (ข) การป้องกันตนเองและ/หรือมาตรการตอบโต้การกระทำผิดในทางระหว่างประเทศ<sup>80</sup> และ (ค) เหตุสุดวิสัยและเหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดเห็นได้<sup>81</sup>

4) ผลของความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ

ตามหลักทั่วไปแล้วเมื่อรัฐต้องมีความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ รัฐนั้นจะต้องดำเนินการบรรเทาความผิดต่อความเสียหายที่รัฐได้ก่อให้เกิดขึ้น โดยการบรรเทาความเสียหาย

<sup>77</sup> Ibid

<sup>78</sup> Ibid

<sup>79</sup> ความยินยอม (Consent) หลักความยินยอม เป็นหลักกฎหมายภายในที่นำมาปรับใช้กับกฎหมายระหว่างประเทศด้วย ที่กำหนดว่า “ความยินยอมของผู้เสียหายไม่เป็นละเมิด” ดังนั้น หากรัฐใดรัฐหนึ่งยินยอมโดยชัดแจ้งและหรือโดยปริยาย ต่อการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำซึ่งรัฐอื่นมีต่อรัฐนั้นโดยชอบ ก็จะไม่ถือว่ารัฐอื่นนั้นกระทำความผิดในทางระหว่างประเทศต่อรัฐที่ให้ความยินยอม

<sup>80</sup> มาตรการตอบโต้ (Countermeasures) เป็นมาตรการที่รัฐได้ใช้เพื่อตอบโต้การกระทำผิดของรัฐอื่นในทางระหว่างประเทศ โดยการตอบโต้้นั้นต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดของรัฐอื่น เช่น Reprisal: การตอบโต้การกระทำของรัฐอื่นซึ่งเป็นความผิดในทางระหว่างประเทศ และ Retortion: การตอบโต้การกระทำของรัฐอื่นซึ่งมิได้เป็นความผิดในทางระหว่างประเทศแต่มีลักษณะไม่เป็นมิตร

<sup>81</sup> เหตุสุดวิสัยและเหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดเห็นได้ (Force majeure and fortuitous) เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยอยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมของรัฐซึ่งทำให้การกระทำของรัฐไม่เป็นการกระทำความผิดในทางระหว่างประเทศ เนื่องจากการรัฐไม่สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ



เช่นนั้นอาจกระทำได้หลายแนวทาง ดังนี้ (ก) การทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม<sup>82</sup> (ข) การชดใช้ค่าเสียหายเป็นตัวเงิน<sup>83</sup> และ (ค) การทำให้พอใจ<sup>84</sup>

สำหรับหลักเกณฑ์ว่าด้วยความรับผิดชอบของรัฐ (State responsibility) จากการศึกษาวิเคราะห์ทางกฎหมายเกี่ยวกับสถานะของรัฐและสถานะของคนชาติทั้งกรณีสถานการณ์ปกติและสถานการณ์ไม่ปกติอันเนื่องจากปรากฏการณ์โลกร้อนสามารถพิจารณาได้ดังนี้

- กรณีภาวะปกติแล้วได้รับการยอมรับว่าแนวคิดทฤษฎีนี้มีความสำคัญอย่างมากในฐานะหลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศที่ทำให้ 1.สถานะของแต่ละรัฐนั้นได้รับการยอมรับถึงความเป็นบุคคลของรัฐในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่จะต้องมีสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมาย ดังนั้น หากรัฐใดมีการกระทำหรือการงดเว้นกระทำการใด ๆ อันถือว่าการฝ่าฝืนหน้าที่หรือละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศตามหลักเกณฑ์ที่นานาชาติได้รับรองและได้ก่อให้เกิดความเสียหายจากการกระทำหรือการงดเว้นกระทำการ รัฐนั้นก็จะมีความรับผิดชอบ และ 2.สถานะของผู้ที่อยู่อาศัยบนดินแดนของรัฐที่ถือว่าเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของความเป็นรัฐ (ประชากร) จะมีสถานะเป็นคนชาติของรัฐ ที่รัฐนั้นมีสิทธิใช้อำนาจอธิปไตยเหนือบุคคลทุกคนและมีหน้าที่จะต้องให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือ โดยปกติแล้วการกระทำของเอกชนภายในรัฐหรือคนชาติ จะไม่ถือว่าการกระทำของรัฐที่จะทำให้รัฐต้องรับผิดชอบ เว้นแต่การที่รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องทำแต่เจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นคนชาติของรัฐนั้นกระทำการหรือการงดเว้นกระทำการใด ๆ อันถือว่าการฝ่าฝืนหน้าที่หรือละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศ ก็จะทำให้รัฐนั้นต้องมีความรับผิดชอบ

- กรณีภาวะไม่ปกติที่ทำให้องค์ประกอบของความเป็นรัฐ (เอกราช ดินแดน ประชากร และ รัฐบาล) ไม่ครบอันเนื่องจากปรากฏการณ์โลกร้อนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะองค์ประกอบด้านดินแดนของรัฐที่อาจสูญหายหรือถูกทำลายไปเพราะเกิดภาวะน้ำท่วมถาวรนั้น อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อไป

1.สถานะความเป็นรัฐ (Statehood) ของประเทศต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดปัญหาทั้งในเรื่องของสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของรัฐได้โดยเฉพาะเรื่องความรับผิดชอบของรัฐ (State responsibility) เนื่องจากความเป็นรัฐได้หมดลงตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศได้สูญเสียองค์ประกอบของความเป็นรัฐในเรื่องดินแดนไป จึงทำให้รัฐนั้นไม่อาจสามารถรับผิดชอบการกระทำหรือการงดเว้นกระทำการใด ๆ ของตนอันถือว่าการฝ่าฝืนหน้าที่หรือละเมิดพันธกรณี

<sup>82</sup> การทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม (Restitution) เป็นการทำให้รัฐผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำของรัฐอื่นที่ฝ่าฝืนพันธกรณีระหว่างประเทศกลับคืนสู่สภาพเดิมเสมือนหนึ่งว่าไม่มีความเสียหายเกิดขึ้น

<sup>83</sup> การชดใช้ค่าเสียหายเป็นตัวเงิน (Indemnity) เป็นกรณีที่ไม่สามารถบรรเทาหรือเยียวยาให้รัฐผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำของรัฐอื่นที่ฝ่าฝืนพันธกรณีระหว่างประเทศกลับคืนสู่สภาพเดิมได้เพราะพฤติการณ์แห่งกรณีไม่เปิดช่อง จึงต้องใช้วิธีการชดใช้ค่าเสียหายเป็นตัวเงินแทน

<sup>84</sup> การทำให้พอใจ (Satisfaction) เป็นการบรรเทาหรือเยียวยาความเสียหายที่มีอาจคำนวณเป็นตัวเงินได้



ตามหลักเกณฑ์ที่นานาประเทศได้รับรอง เพราะว่าไม่มีสภาพของความเป็นรัฐหรือบุคคลในทางกฎหมายระหว่างประเทศอยู่แล้วจึงไม่มีสิทธิและหน้าที่ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิเคราะห์แล้วเห็นว่าปัจจุบันได้เกิดแนวคิดที่ว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศร่วมกันของรัฐต่าง ๆ ในประชาคมโลกขึ้น จากการเกิดปรากฏการณ์โลกร้อนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปของสภาพแวดล้อมโลกโดยเฉพาะองค์ประกอบด้านดินแดนของรัฐที่อาจสูญหายหรือถูกทำลายไปเพราะเกิดภาวะน้ำท่วมถาวรจนทำให้สถานะของความเป็นรัฐตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศของรัฐใดรัฐหนึ่งหรือของหลายรัฐได้สูญเสียองค์ประกอบของความเป็นรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ในเรื่องดินแดนไป จนทำให้ไม่มีสภาพความเป็นรัฐหรือบุคคลในทางกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้น รัฐทั้งหลายในประชาคมจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน (Collective responsibility) ตามหลักว่าด้วยความรับผิดชอบของรัฐ (State responsibility) ด้วยเหตุผลที่มาจากทางด้านศีลธรรมที่รัฐทั้งหลายในประชาคมโลกมีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกันและสาเหตุของการเกิดปรากฏการณ์โลกร้อนนี้ได้เกิดขึ้นมาเพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่มนุษย์นำมาใช้ได้ส่งผลกระทบและทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมถาวรในดินแดนของรัฐใดรัฐหนึ่งจนทำให้สถานะของความเป็นรัฐตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศของรัฐนั้นได้สูญเสียองค์ประกอบของความเป็นรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศไป ดังนั้น ผู้ใดก็ตามที่ได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยการนั้นก็ต้องรับผิดชอบถ้าหากมีความเสียหายเกิดขึ้นแม้ไม่ใช่ความผิดซึ่งตนเป็นผู้ก่อขึ้นก็ตาม เพราะว่าในปัจจุบันมาตรฐานของสังคมโลกได้เปลี่ยนแปลงไป โดยสังคมเป็นผู้ได้รับผลร้ายจากความเสียหาย จากเหตุที่ว่าผู้ใด(รัฐทั้งหลาย)ที่ได้รับประโยชน์จากสิ่งที่จะทำให้เกิดความเสียหายนั้น ย่อมต้องรับผิดชอบตามหลัก Liability without fault<sup>85</sup>

2. สถานะของผู้ที่อยู่อาศัยบนดินแดน (ประชากร) ของรัฐที่ถือว่าเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของความเป็นรัฐนั้นสูญหายหรือถูกทำลายไปเพราะเกิดภาวะน้ำท่วมถาวรจากการเกิดปรากฏการณ์โลกร้อนที่ทำให้เกิดภาวะ “คนไร้ดินแดน” ขึ้นมาเนื่องจากการเกิดภาวะสูญญากาศทางกฎหมายขึ้น ด้วยเหตุที่องค์ประกอบของความเป็นรัฐได้เปลี่ยนแปลงไปไม่ครบตามที่กฎหมายระหว่างประเทศได้กำหนดไว้

แต่อย่างไรก็ตาม ประชากรของรัฐที่ดินแดนสูญหายหรือถูกทำลายไปเพราะเกิดภาวะน้ำท่วมถาวรจากการเกิดปรากฏการณ์โลกร้อนที่กลายสถานะจาก “คนชาติ” มาเป็น “คนไร้ดินแดน” เหล่านี้แม้จะไม่มีรัฐใดที่จะมีสิทธิใช้อำนาจอธิปไตยเหนือตนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ แต่แนวคิดที่ว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศร่วมกัน (Collective responsibility) ของรัฐต่าง ๆ ในประชาคมโลกนั้นทำให้ทุกประเทศในประชาคมโลกมีหน้าที่จะต้องให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือคนไร้ดินแดนตามหลักความรับผิดชอบของรัฐ (State responsibility) และหลักสิทธิมนุษยชน

<sup>85</sup> นพนิติ สุริยะ, กฎหมายระหว่างประเทศ (เล่ม2), หน้า53-55

#### 4.3.2 ความรับผิดชอบของรัฐตามสนธิสัญญาว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศมา ใช้กับปัญหาที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน

ภายหลังที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อมนับเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันต้องเผชิญกับปัญหาโลกร้อน ซึ่งประชาคมระหว่างประเทศต่างให้ความกังวล และห่วงใยเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ สมัชชาสหประชาชาติก็ได้มีข้อมติหลายข้อเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกขึ้น ซึ่งภายหลังการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกครั้งแรกที่กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน (Stockholm Conference) ในปี ค.ศ. 1972 ได้มีพัฒนาการของกฎหมาย และเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อม<sup>86</sup> และในการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกครั้งที่สองในปี ค.ศ. 1992 ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ก่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อม มีการรับรองคำประกาศว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา หรือคำประกาศกรุงริโอ (Rio Declaration)

คำประกาศกรุงริโอ มีหลักการสำคัญกำหนดว่า รัฐย่อมมีสิทธิอธิปไตย (Sovereign rights) ที่จะแสวงประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติของตนตามนโยบายสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาของตน และการใช้สิทธิดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงความยุติธรรมของคนในรุ่นและความยุติธรรมระหว่างรุ่นด้วย\* รวมทั้งจะต้องมีความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม<sup>87</sup> นอกจากนี้ การประชุมริโอยังมีการเปิดให้ลงนามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (The United Nations Framework Convention on Climate Change)

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโลกร้อนที่สำคัญฉบับหนึ่ง อนุสัญญาฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อรัฐจะต้องกระทำให้อนุสัญญานี้บรรลุเป้าหมายกล่าวคือ ทำให้ก๊าซเรือนกระจก (greenhouse gas) ในชั้นบรรยากาศมีเสถียรภาพ ให้อยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ แหล่งผลิตอาหารของมนุษย์มีความมั่นคง และทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปอย่างยั่งยืน<sup>88</sup>

อนุสัญญาฯ ดังกล่าวยังมีหลักการสำคัญคือ

<sup>86</sup> Malcolm N. Shaw, *International Law*, 6<sup>th</sup> ed. (New York : Cambridge, 2008), pp. 845-846.

\* ความยุติธรรมภายในรุ่น (Intra-Generational Equity) หมายถึง มนุษย์ที่อยู่ในช่วงอายุเดียวกัน (มนุษย์ที่เกิดมามีชีวิตเห็นกัน แม้อายุจะต่างกันก็ตาม) จะต้องเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ หรือได้รับสิ่งแวดล้อมที่ดีเท่าเทียมกัน

ความยุติธรรมระหว่างรุ่น (Inter-Generational Equity) หมายถึง มนุษย์ที่อยู่ในรุ่นปัจจุบันเมื่อมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ หรือได้รับสิ่งแวดล้อมที่ดี มนุษย์ในรุ่นต่อไปก็ต้องมีโอกาสเช่นเดียวกัน

<sup>87</sup> Malcolm N. Shaw, *International Law*, p. 850.

<sup>88</sup> ดู Article 2 of The United Nations Framework Convention on Climate Change

1. รัฐภาคีจะต้องปกป้องระบบสภาพภูมิอากาศ (climate system) เพื่อประโยชน์ของปัจจุบันชนและอนาคตชนบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ซึ่งรัฐภาคีจะมีความรับผิดชอบที่แตกต่างกันโดยพิจารณาตามความสามารถ ทั้งนี้ประเทศพัฒนาแล้วจะต้องเป็นผู้นำในการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ<sup>89</sup>

2. รัฐภาคีจะต้องดำเนินมาตรการป้องกันล่วงหน้า (precautionary measures) หรือทำให้เหตุที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศน้อยที่สุด รวมทั้งบรรเทาผลที่จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ<sup>90</sup>

3. รัฐภาคีมีสิทธิและจะต้องสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน นโยบายและมาตรการใดๆ ที่จะปกป้องระบบสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมนุษย์เป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้น<sup>91</sup>

4. รัฐภาคีจะต้องร่วมมือส่งเสริม สนับสนุน และเปิดระบบเศรษฐกิจสากล เพื่อให้เศรษฐกิจของรัฐภาคีทั้งปวงเติบโตและพัฒนาอย่างยั่งยืน<sup>92</sup>

และยังกำหนดให้รัฐภาคีที่มีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติ โดยแยกเป็นพันธกรณีของรัฐภาคีทั้งปวง กับพันธกรณีของรัฐภาคีที่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อกลุ่มที่ 1 (Annex 1)

พันธกรณีของรัฐภาคีทั้งปวง (all parties) กล่าวคือ ทั้งรัฐภาคีที่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อกลุ่มที่ 1 และรัฐภาคีที่ไม่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อกลุ่มที่ 1 จะต้องมีพันธกรณีร่วมกันคือ

1. มีพันธกรณีในการพัฒนา ปรับปรุง เผยแพร่บัญชีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของมนุษย์ในรัฐของตน<sup>93</sup>

2. ทำให้มาตรการต่างๆ บรรลุผลเพื่อบรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ<sup>94</sup>

3. มีพันธกรณีส่งเสริมและร่วมมือในการพัฒนาการปรับใช้ การเผยแพร่ รวมถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งกระบวนการที่จะควบคุม ลด หรือป้องกันการปล่อยก๊าซเรือนกระจก<sup>95</sup>

4. มีพันธกรณีในการจัดการอย่างยั่งยืน และร่วมมือในการอนุรักษ์ปกป้องรักษา รวมทั้งการยกระดับการทำให้ปริมาณก๊าซเรือนกระจกลดลง<sup>96</sup>

5. มีพันธกรณีให้ความร่วมมือเพื่อเตรียมความพร้อมต่อการปรับตัวรับกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และจะต้องมีนโยบายและแผนปฏิบัติการรับกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างเหมาะสม<sup>97</sup>

<sup>89</sup> See Article 3 of The United Nations Framework Convention on Climate Change

<sup>90</sup> Ibid.

<sup>91</sup> Ibid.

<sup>92</sup> Ibid.

<sup>93</sup> See Article 4 of The United Nations Framework Convention on Climate Change

<sup>94</sup> Ibid.

<sup>95</sup> Ibid.

<sup>96</sup> Ibid.

<sup>97</sup> Ibid.

6. มีพันธกรณีในการส่งเสริมและร่วมมือทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม-เศรษฐกิจ และการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม-เศรษฐกิจ และข้อมูลด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ<sup>98</sup>

7. มีพันธกรณีที่จะต้องส่งเสริมและร่วมมือในการให้การศึกษา อบรม และสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้เห็นความสำคัญเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรเอกชนในเรื่องดังกล่าว<sup>99</sup>

พันธกรณีของรัฐภาคีที่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อกลุ่มที่ 1 ซึ่งได้แก่ประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นสำคัญ จะต้องมีพันธกรณีเพิ่มเติมคือ จะต้องดำเนินนโยบายและมาตรการในการบรรเทาหรือลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในรัฐของตน<sup>100</sup>

อย่างไรก็ดี อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นเพียงอนุสัญญารอบการทำงาน หรือที่เรียกว่าเป็น Soft Law\* จึงต้องมีวิธีการทางกฎหมายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้วยการออกพิธีสาร ซึ่งอนุสัญญาฯ ได้กำหนดให้รัฐภาคีสมาชิกมีพิธีสารเพื่อรองรับอนุสัญญาฯ ดังกล่าว<sup>101</sup> ด้วยเหตุนี้จึงมีการทำพิธีสารรองรับอนุสัญญาฯ ดังกล่าว คือ พิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol to The United Nations Framework Convention on Climate Change) เพื่อให้เกิดผลบังคับทางกฎหมายอย่างเป็นทางการ

พิธีสารเกียวโตมีสาระสำคัญที่กำหนดพันธกรณีผูกพันทางกฎหมาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยกำหนดเงื่อนไขในช่วงพันธกรณีแรก ให้รัฐภาคีที่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อกลุ่มที่ 1 ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งเป็นประเทศพัฒนาแล้วจะต้องควบคุมปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกไม่ให้เกินจำนวนที่กำหนดไว้ในระหว่างปี ค.ศ. 2008 ถึง 2012 ซึ่งจะต้องลดลงให้ได้อย่างน้อยร้อยละ 5 ของปริมาณก๊าซเรือนกระจกในปี ค.ศ. 1990<sup>102</sup> และจะต้องจัดทำทำเนียบการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งส่งรายงานแห่งชาติเกี่ยวกับการดำเนินงาน

<sup>98</sup> Ibid.

<sup>99</sup> Ibid.

<sup>100</sup> Ibid.

\* โดยปกติ Soft Law ยังไม่ถือว่าเป็นกฎหมาย เป็นเพียงการกำหนดกรอบการทำงานทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐจึงยังไม่มีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม (Malcolm N. Shaw, *International Law*, p. 117.) กล่าวได้ว่าเป็นการกำหนดกรอบขึ้นมาแต่ยังไม่มียกเว้นบังคับเช่นกฎหมาย (ดู Jacob E. Gersen and Eric A. Posner, "Soft Law," *The Public Law and Legal Theory Working Paper Series*: <http://www.law.uchicago.edu/academics/publiclaw/index.htm>).

<sup>101</sup> See Article 17 of The United Nations Framework Convention on Climate Change

<sup>102</sup> See Article 3 of Kyoto Protocol to The United Nations Framework Convention on Climate Change

ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ<sup>103</sup> ทั้งนี้ พิธีสารเกียวโตมีการกำหนดกลไกช่วยลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกไว้ 3 กลไก คือ กลไกการดำเนินการร่วมกัน<sup>104</sup> กลไกพัฒนาที่สะอาด<sup>105</sup> และกลไกการซื้อขายเครดิตในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก<sup>106</sup>

ส่วนรัฐภาคีที่ไม่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อกลุ่มที่ 1 ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังไม่มีพันธกรณีต้องควบคุมปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในช่วงพันธกรณีแรก มีพันธกรณีแต่เพียงการจัดทำทำเนียบการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และส่งรายงานแห่งชาติเกี่ยวกับการดำเนินงานตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเท่านั้น<sup>107</sup>

จะเห็นได้ว่าเมื่อรัฐเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาข้างต้น (หมายถึงอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และพิธีสารเกียวโต) รัฐภาคีทั้งหลายจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบปฏิบัติตามพันธกรณีที่ตนมีตามสนธิสัญญาดังกล่าวตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (*pacta sunt servanda*) หากรัฐภาคีไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีที่มิจะถือเป็นการละเมิดพันธกรณีที่มิตามสนธิสัญญา หรือกล่าวได้ว่าเป็นการละเมิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ

การละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ<sup>108</sup> โดยการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศจะเป็นการที่รัฐมีการกระทำหรือละเว้นกระทำการตามกฎหมายระหว่างประเทศ และการกระทำหรือละเว้นกระทำการเป็นการละเมิดพันธกรณีที่ตนมีตามกฎหมายระหว่างประเทศ<sup>109</sup> ทั้งนี้ พันธกรณีเช่นว่าอาจเป็นพันธกรณีที่มิตามสนธิสัญญาก็ได้ ด้วยเหตุนี้การไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีที่มิตามสนธิสัญญาจึงเป็นการละเมิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ

เพราะฉะนั้น หากรัฐภาคีอนุสัญญาฯ หรือพิธีสารเกียวโตไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีที่มิ รัฐภาคีดังกล่าวจะต้องมีความรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศ

<sup>103</sup> See Article 7 of Kyoto Protocol to The United Nations Framework Convention on Climate Change

<sup>104</sup> See Article 6 of Kyoto Protocol to The United Nations Framework Convention on Climate Change

<sup>105</sup> See Article 12 of Kyoto Protocol to The United Nations Framework Convention on Climate Change

<sup>106</sup> See Article 17 of Kyoto Protocol to The United Nations Framework Convention on Climate Change

<sup>107</sup> See Article 7 of Kyoto Protocol to The United Nations Framework Convention on Climate Change

<sup>108</sup> See Article 1 of Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts

<sup>109</sup> See Article 2 of Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts

#### 4.3.3 ความรับผิดชอบของรัฐในฐานะประชาคมโลกกับกรณีปรากฏการณ์โลกร้อน

ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศนั้นรัฐย่อมเกิดความรับผิดชอบขึ้นในกรณีที่ตนมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาหรือสนธิสัญญา<sup>110</sup> ในฐานะคู่ภาคีตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (*Pacta sunt servanda*)<sup>111</sup> อย่างไรก็ดี ในบางกรณีรัฐอาจต้องรับผิดชอบแม้ว่าจะไม่มีพันธกรณีตามอนุสัญญาหรือสนธิสัญญาบังคับอยู่ เช่นในกรณีที่รัฐจะต้องรับผิดชอบตามหลักกฎหมายเด็ดขาด (*Jus Cogens or Erga Omnes*)<sup>112</sup> หรือตามหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ (*International Customary Law*)<sup>113</sup> ซึ่งย่อมหมายความว่ารัฐจะมีความรับผิดชอบในหลายระดับ กล่าวคือ ทั้งในระดับสนธิสัญญาที่รัฐจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณี และตามพันธกรณีที่เกิดขึ้นโดยกฎหมายที่เป็นที่ยอมรับของนานาชาติของประเทศ อย่างไรก็ดี หากพิจารณาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์โลกร้อน จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาโลกร้อนนั้น มักจะมาจากพฤติกรรมการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมภายในประเทศแต่ละประเทศ ยิ่งมนุษย์มีพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีมากเท่าไร ก็ยิ่งก่อมลภาวะมากขึ้นเท่านั้น และยิ่งมลภาวะมีมากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งส่งผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมของโลกโดยรวมมากขึ้น<sup>114</sup> ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงจุดเริ่มต้นของปัญหาโลกร้อนที่มาจากการกระทำของมนุษย์เอง มนุษย์ทุกคนจึงควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดจากปัญหาดังกล่าวด้วย<sup>115</sup> โดยในมิติของกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ปัจเจก (Individual) ย่อมไม่สามารถที่จะเป็นผู้ทรงสิทธิ (Subject) ในกฎหมายระหว่างประเทศได้ การสร้างพันธกรณีของปัจเจกขึ้นมาจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะออกกฎหมายภายในมาควบคุม ในส่วนของรัฐเองซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิ (Subject) ในกฎหมายระหว่างประเทศ จึงควรที่จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคมระหว่างประเทศ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก โดยพิจารณาว่ารัฐเป็นสมาชิกของโลก เมื่อรัฐมีส่วนร่วมในการก่อมลภาวะขึ้นในโลก ทำให้สังคมระหว่างประเทศมีความเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง<sup>116</sup> และทุกรัฐต่างมีส่วนเกี่ยวข้องในการก่อมลภาวะไม่มากนักอยู่แล้ว ทุกรัฐจึงต่างมีพันธกรณีที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อผลกระทบที่เกิดจากมลภาวะดังกล่าว<sup>117</sup> ทั้งนี้

<sup>110</sup> จุมพต สายสุนทร, *กฎหมายระหว่างประเทศ*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2539) หน้า 669.

<sup>111</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 538.

<sup>112</sup> Malcolm N. Shaw, *International Law*, (New York: Cambridge University Press, 2008) p.124.

<sup>113</sup> Ibid., p.93.

<sup>114</sup> Friedrich Soltau, *Fairness in International Climate Change Law and Policy*, (New York: Cambridge University Press, 2009) p.11-12.

<sup>115</sup> Ibid., p. 156.

<sup>116</sup> Meinhard Doelle, *From Hot Air to Action? Climate Change, Compliance and the Future of International Environmental Law*, (Ontario: Thomson Carswell, 2005) p. 231-232.

<sup>117</sup> Meinhard Doelle, *From Hot Air to Action? Climate Change, Compliance and the Future of International Environmental Law*, p.45.



ถือเป็นความรับผิดชอบนอกเหนือจากกฎหมายระหว่างประเทศ และพันธกรณีใด ๆ เพราะเป็นสิ่งที่ทุกรัฐย่อมต้องร่วมกันพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตมนุษย์ อย่างไรก็ตาม การอ้างอิงความรับผิดชอบของรัฐในฐานะที่เป็นสมาชิกในประชาคมโลกนั้น คงจะกล่าวโดยลอยมิได้ แต่ในปัจจุบันก็ไม่มีหลักกฎหมายโดยตรงที่จะนำมาใช้ในการอธิบายหลักความรับผิดชอบดังกล่าวได้ จึงต้องพิจารณาจากหลักเกณฑ์ทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

### 1) ความรับผิดชอบอันเนื่องมาจากหลักมรดกร่วมกันของมวลมนุษยชาติ

หลักมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ (Common Heritage of Mankind) นั้นเป็นหลักการที่เกิดขึ้นจากแนวคิดตามอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเล (United Nations on the Law of the Sea) ซึ่ง นายอาร์วิด ปราโด (Mr. Arvid Pardo) เป็นผู้กล่าวอ้างหลักเกณฑ์ดังกล่าวในที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติเมื่อปี ค.ศ. 1967 โดยกล่าวอ้างถึงสิทธิในการแสวงประโยชน์จากทรัพยากรใต้ท้องทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับการแสวงประโยชน์จากสินแร่ต่าง ๆ ในทะเลซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด ในขณะที่การแสวงประโยชน์ในทะเลหลวง (High Sea) นั้นเป็นไปโดยเสรี หากใช้หลักผู้ใดมาก่อนย่อมแสวงประโยชน์ได้ก่อน (First Come First Served) ย่อมทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นหมดไปอย่างรวดเร็ว<sup>118</sup> และจะเป็นการส่งเสริมให้ “ผู้แข็งแกร่งยิ่งแข็งแกร่งยิ่งขึ้นไป ผู้ที่ร่ำรวยก็ยิ่งร่ำรวยขึ้นไป”<sup>\*</sup> ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการสงวนทรัพยากรดังกล่าวไว้เพื่อเป็นประโยชน์ที่มนุษยชาติจะได้ใช้ร่วมกัน โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมแก่ผู้ที่ยังไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะแสวงประโยชน์ดังกล่าวด้วย

ในมุมมองของกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่าง ๆ ในฐานะประชาคมโลกเป็นเรื่องสำคัญ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในโลกนั้น ทุกประเทศต่างมีส่วนร่วมในการใช้และแสวงประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางทะเลดังที่ได้กล่าวไป และรวมถึงสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น สิ่งแวดล้อมทางอากาศ สิ่งแวดล้อมทางแผ่นดิน ฯลฯ เป็นต้น เมื่อมนุษย์ได้มีการใช้สิ่งแวดล้อมเหล่านี้แล้ว ย่อมก่อให้เกิดมลภาวะขึ้น โดยมนุษย์ทุกคนมีส่วนร่วมในการก่อมลภาวะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม และไม่ว่าจะมากหรือน้อย ดังนั้นมนุษย์ทุกคนย่อมต้องมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นด้วย โดยลักษณะสังคมระหว่างประเทศ ที่มีได้เป็นความสัมพันธ์ในเชิงปัจเจก (Individual) แต่เป็นความสัมพันธ์ระดับรัฐ (State) ดังนั้น รัฐในฐานะที่เป็นตัวตนซึ่งแสดงออกแทนประชาชนทั้งหมด จึงมีสิทธิที่จะก่อความสัมพันธ์และย่อมต้องมี

<sup>118</sup> Tullio Scovazzi, *The Concept of Common Heritage of Mankind and The Resources of The Seabed Beyond The Limits of National Jurisdiction*, presented paper in the Seminario AUSPITAL 2006. Available in website <http://www.iadb.org/en/inter-american-development-bank,2837.html>, December 12, 2011.

<sup>\*</sup> Speech of Mr. Arvid Pardo in the United Nations General Assembly Conference on 1 November 1967.



ความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศร่วมกันด้วย (Collective responsibility)<sup>119</sup> ในฐานที่จะต้องแบ่งความรับผิดชอบระหว่างกัน (Shared responsibility)<sup>120</sup> โดยความรับผิดชอบดังกล่าวมิได้เกิดจากข้อตกลงหรือพันธกรณีใด แต่เป็นความรับผิดชอบที่ย่อมต้องเกิดขึ้นมาโดยเด็ดขาด (Strict responsibility)<sup>121</sup> ในฐานที่เป็นประชากรโลก และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการทำลายสภาพแวดล้อมของโลก ซึ่งสังคมโลกทั้งหมดได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังที่เราไม่สามารถแยกผลกระทบจากมลภาวะที่เกิดขึ้นในโลกได้<sup>122</sup> เพราะการกระทำของทุกรัฐต่างช่วยกันเร่งให้ปรากฏการณ์โลกร้อนเกิดได้เร็วขึ้นและรุนแรงขึ้น และผลกระทบจากสภาวะโลกร้อนดังกล่าวไม่เพียงแต่จะสร้างผลเสียโดยรวมต่อสังคมโลกในปัจจุบันเท่านั้น แต่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมวลมนุษยชาติในอนาคตด้วย<sup>123</sup> ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรร่วมกันของมนุษยชาติ จึงไม่สามารถที่จะกำหนดตัวบุคคลผู้ที่จะต้องรับผิดชอบเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือรัฐใดรัฐหนึ่งได้<sup>124</sup> การนำเอาหลักการในเรื่องความรับผิดชอบร่วมกัน (Collective responsibility or Shared responsibility) มาใช้กับความรับผิดชอบต่อการแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นการแสดงเหตุผลในความรับผิดชอบต่อมรดกร่วมกันของมวลมนุษยชาติที่ดีที่สุด ในฐานที่รัฐเป็นประชากรโลกซึ่งแสวงประโยชน์จากมรดกของมวลมนุษยชาติร่วมกัน

## 2) ความรับผิดชอบอันเนื่องมาจากหลักผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้จ่าย

หลักผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle; PPP) เป็นหลักการที่เกิดมาจากข้อ 16 ของปฏิญญาริโอ ค.ศ.1992 โดยกำหนดว่า "รัฐผู้ที่มีอำนาจจะต้องพยายามส่งเสริมการคำนวณต้นทุนทางด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ โดยการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ และตระหนักว่าผู้ก่อมลภาวะจะต้องเป็นผู้แบกรับภาระมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากมลภาวะ"<sup>125</sup> ในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการก่อมลภาวะนั้นเป็นการคำนวณ

<sup>119</sup> Friedrich Soltau, *Fairness in International Climate Change Law and Policy*, p.156-159.

<sup>120</sup> Richard P. Hiskes, *The Human Rights in Green Future: Environmental Rights and Intergenerational Justice*, (New York: Cambridge University Press, 2009) p.44.

<sup>121</sup> *ibid.*, p. 46.

<sup>122</sup> *Ibid.*, p. 44-47.

<sup>123</sup> Friedrich Soltau, *Fairness in International Climate Change Law and Policy*, p.156.

<sup>124</sup> Richard P. Hiskes, *The Human Rights in Green Future: Environmental Rights and Intergenerational Justice*, p.45.

<sup>125</sup> Ulrich Beyerlin and Thilo Marauhn, *International Environmental Law*, (Portland: Hart Publishing, 2011) p.57. Principle 16 of the 1992 Rio Declaration provides that "National authorities should endeavour to promote the international of environmental costs and the use of economic instruments, taking into account the approach that polluter should, in principle, bear the cost of pollution."

ค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยใช้หลักในทางเศรษฐศาสตร์เพื่อคำนวณมูลค่าความเสียหายที่แท้จริงของสิ่งแวดล้อมที่เสียไป<sup>126</sup> แต่กับการให้ความคุ้มครองบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์เสียดินแดนเนื่องจากภาวะโลกร้อนนั้น คงมีปัญหว่าใครควรที่จะเป็นผู้รับผิดชอบในปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อโลกมีอุณหภูมิสูงขึ้นอันมาจากปัจจัยหลายประการ และแน่นอนว่าส่วนหนึ่งนั้น มาจากการกระทำของมนุษย์ทุกคนที่ต่างแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และก่อมลภาวะร่วมกัน สภาวะความรับผิดชอบร่วมกันดังที่ได้อธิบายไปในหัวข้อที่ผ่านมา ย่อมเป็นเรื่องที่สามารถนำมาอธิบายได้ว่า มนุษย์ทุกคนเป็นผู้ก่อมลภาวะด้วยกัน แม้จะไม่สามารถคำนวณเป็นสัดส่วนได้อย่างชัดเจน แต่ย่อมสามารถกำหนดให้ทุกคนมีหน้าที่ร่วมกันในความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นได้<sup>127</sup> ทั้งนี้ ความรับผิดชอบที่ว่าอาจมิได้หมายความว่าเฉพาะในส่วนของการเงินที่จะต้องจ่ายเพื่อเยียวยาความเสียหาย แต่หมายรวมถึงความช่วยเหลือต่าง ๆ ในกรณีที่จำเป็นเมื่อเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติอันมีสาเหตุเนื่องมาจากปรากฏการณ์โลกร้อนด้วย เช่น กรณีที่ระดับน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้นและทำให้ดินแดนของประเทศหนึ่ง ๆ ต้องเสียไป ย่อมต้องถือว่าเหตุการณ์ดังกล่าวมีผลมาจากมลภาวะที่มนุษย์ทุกคนต่างมีส่วนร่วมกันในการก่อขึ้น ดังนั้น หากประเทศใดเสียดินแดนไป ประเทศที่เหลืออยู่ย่อมจะต้องให้ความช่วยเหลือในฐานะที่เป็นผู้ก่อมลภาวะร่วมกันด้วย ปัญหาอาจเกิดขึ้นว่า ประเทศที่สูญเสียดินแดนดังกล่าวจะต้องมีความรับผิดชอบอยู่หรือไม่ เนื่องจากหากพิจารณาว่ามนุษย์ทุกคนเป็นผู้ก่อมลภาวะ มนุษย์ที่อยู่ในดินแดนที่เสียไปดังกล่าว ย่อมจะต้องมีความรับผิดชอบด้วยเช่นกัน หากเป็นเช่นนั้นแล้ว ชะตากรรมของบรรดากลุ่มผู้สูญเสียดินแดนจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น จะได้รับการเยียวยาอย่างไร นี่คงจะเป็นปัญหาที่ต้องคิดต่อไปว่า หากมนุษย์ทุกคนมีส่วนร่วมในการก่อมลภาวะ เราจะนำเอาหลักความได้สัดส่วนมาใช้ในการคำนวณความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างไร จึงจะสมเหตุสมผลที่สุด

อย่างไรก็ดีแนวทางในการนำเอาหลัก ผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้จ่ายค่าเสียหาย ตามหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศมาใช้นี้ ยังคงเป็นที่น่าสงสัยว่าจะสามารถใช้ได้มากน้อยเพียงไร เนื่องจากโดยสถานะของหลักการดังกล่าวเป็นเพียงปฎิญา ซึ่งในทางกฎหมายระหว่างประเทศนั้นปฎิญาไม่มีผลเป็นเครื่องมือที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีระหว่างประเทศได้ เนื่องจากไม่มีลักษณะตามข้อ 38 แห่งธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ<sup>128</sup> ดังนั้น หลักผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้จ่ายค่าเสียหายจึงมีสถานะเป็นเพียงกฎเกณฑ์ทั่วไปมากกว่าหลักกฎหมาย ดังสังเกตได้จากการใช้ถ้อยคำที่ปรากฏในหลักข้อ 16 ที่กำหนดให้รัฐจะต้อง “พยายาม” ว่าจะมีการส่งเสริมการใช้หลักเกณฑ์ในทาง

<sup>126</sup> Ibid., p.58.

<sup>127</sup> Friedrich Soltau, *Fairness in International Climate Change Law and Policy*, p.156-159.

<sup>128</sup> See Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, Sixth Edition (New York: Oxford University Press, 2003) p. 4-24.

เศรษฐศาสตร์เพื่อคำนวณค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากมลภาวะ<sup>129</sup> การใช้ถ้อยคำดังกล่าว นอกจากจะไม่มีลักษณะเป็นการบังคับแล้ว ปฏิกูญาดังกล่าวยังไม่ได้รับการรับรองสถานะการเป็น กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศด้วย<sup>130</sup> ดังนั้นการยอมรับหลักเกณฑ์ดังกล่าวในปัจจุบันคง เป็นเพียงแนวทางที่จะกำหนดกฎหมายในระดับอื่น ๆ ให้มีความสอดคล้องกับหลักดังกล่าว เพื่อ ประโยชน์ในการคุ้มครองบุคคลจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากมลภาวะที่มนุษย์สร้างขึ้นเท่านั้น

แม้ว่าหลักการที่กล่าวมานี้อาจจะไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมในปัจจุบัน แต่ แนวทางในการแก้ไขกฎหมายระหว่างประเทศในอนาคต อาจจะต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์นี้ เพื่อ สร้างดุลภาพในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับผลจากปรากฏการณ์โลกร้อนและต้อง สูญเสียดินแดนไป กับผู้ที่ยังมีได้รับผลโดยตรงจากปรากฏการณ์โลกร้อน ให้ทั้งสองฝ่ายสามารถ เกื้อกูลกัน ในฐานะที่ต่างฝ่ายต่างก็เป็นผู้ก่อมลภาวะได้

### 3) ความรับผิดชอบโดยการให้ความช่วยเหลืออย่างมีมนุษยธรรม

โดยปกติแล้วรัฐไม่มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือปัจเจกทุกกรณีเสมอไป เว้นเสียแต่ว่าปัจเจก ดังกล่าวจะอยู่ในสถานะคนชาติของรัฐดังกล่าวรัฐจึงจะให้ความคุ้มครองแก่ปัจเจกดังกล่าวได้<sup>131</sup> และ เฉพาะอย่างยิ่งการช่วยเหลือบุคคลที่ไม่ใช่คนชาติของตนนั้น ย่อมเป็นไปได้ยากที่จะบังคับให้รัฐ ยอมรับให้มีการคุ้มครองบุคคลดังกล่าว อย่างไรก็ตาม แนวทางในการให้ความคุ้มครองบุคคลตาม กฎหมายระหว่างประเทศนั้นสร้างพันธกรณีบางประการทั้งในระดับอนุสัญญาระหว่างประเทศ และกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองบุคคลในฐานะที่ บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ได้รับการรับรองสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยหลักการดังกล่าวนี้ มักปรากฏในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ดังนี้

#### 3.1) หลักการห้ามผลักดัน

หลักการห้ามผลักดัน หรือหลัก Non-Refoulement นั้น เป็นหลักการที่เกิดขึ้นมา จากอนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 โดยสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลี้ภัยความตาย ข้ามประเทศ โดยห้ามผลักดันบุคคลดังกล่าวกลับไปสู่สถานการณ์ที่อาจนำไปสู่การเสียชีวิตนั้น แต่ จะต้องให้เขาสามารถมีที่พักพิงในดินแดนที่เขาเดินทางไปเพื่อลี้ภัยนั้นได้<sup>132</sup> ซึ่งโดยปกติแล้วการ

<sup>129</sup> Ulrich Beyerlin and Thilo Marauhn, *International Environmental Law*, (Portland: Hart Publishing, 2011) p.59.

<sup>130</sup> Ibid.

<sup>131</sup> Malcolm D. Evans edited, *International Law*, Second Edition (New York: Oxford University Press, 2006) p.311.

<sup>132</sup> Guy S. Goodwin-Gill and Jane McAdam, *The Refugee in International Law*, Third Edition (New York: Oxford University Press, 2007) p.335.

จำแนกการเป็นผู้ลี้ภัยตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือตามอนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัยนั้น จะพิจารณาจากการลี้ภัยที่เป็นลักษณะการเคลื่อนย้ายของประชาชนข้ามประเทศ (Cross-border movement)<sup>133</sup> โดยได้รับการพิจารณาให้อยู่ในสถานะของการเป็นผู้ลี้ภัยภายใต้โดยสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) และโดยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องภายในรัฐนั้นเอง ซึ่งหากพิจารณาจากลักษณะของการข้ามถิ่นหรือย้ายแดนของกลุ่มผู้ที่ต้องสูญเสียดินแดนไปนั้น คงจะต้องพิจารณาเป็นกรณีไปว่าสามารถจัดอยู่ในสถานะของการเป็นผู้ลี้ภัยได้หรือไม่ เนื่องจากการเดินทางข้ามแดนของกลุ่มบุคคลดังกล่าวอาจมีที่มาและสาเหตุที่แตกต่างกัน อันได้แก่ กรณีที่รัฐต้องสูญเสียดินแดนไปเนื่องจากน้ำทะเลค่อย ๆ เพิ่มระดับสูงขึ้นนั้น ประชาชนในประเทศดังกล่าวน่าจะสามารถดำเนินการย้ายถิ่นออกจากประเทศได้ทัน หรือแม้จะไม่มี การย้ายออกจากประเทศเลย รัฐดังกล่าวก็ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องจัดเตรียมถิ่นที่อยู่ให้กับประชากรกลุ่มดังกล่าว ในขณะที่หากเป็นกรณีที่น้ำทะเลเพิ่มระดับขึ้นอย่างรวดเร็วจนประเทศนั้น ๆ ไม่สามารถที่จะเตรียมการได้ทัน ประชากรในประเทศดังกล่าวจะต้องหนีภัยออกจากประเทศนั้นโดยเร็วที่สุด เพื่อรักษาชีวิตของตนเองเอาไว้ ในกรณีนี้อาจจัดว่าเป็นการหนีภัยความตาย และอาจจัดอยู่ในสถานะของการเป็นผู้ลี้ภัยได้<sup>134</sup> ในทั้งสองกรณี เมื่อเขาเหล่านั้นได้เดินทางไปสู่ประเทศใดประเทศหนึ่งเพื่อแสวงหาที่พักพิง รัฐผู้รับควรจะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อการเป็นผู้ร่วมก่อมลภาวะ โดยการให้ที่พักพิงแก่เขาเหล่านั้น และไม่ผลักดันเขากลับไปสู่ดินแดนที่มาจากมา แม้ว่าจะไม่สามารถกำหนดสถานะได้ว่าเขาเป็นผู้ลี้ภัยหรือไม่ก็ตาม อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่จะต้องคำนึงถึงต่อไปคือ โดยปกตินั้นการเป็นผู้ลี้ภัยมีเงื่อนไขที่ว่า เมื่อเหตุการณ์ที่เป็นภัยคุกคามชีวิตของเขาเหล่านั้นจบลง จะต้องมีการส่งกลับกลุ่มผู้ลี้ภัยดังกล่าวด้วย แต่ในกรณีที่รัฐจะต้องสูญเสียดินแดนไปในน้ำที่สูงขึ้นจากสภาวะโลกร้อนนี้ อาจหมายความว่าเขาจะไม่วันได้กลับไปยังดินแดนเดิมเลย ดังนั้น หากจำแนกสถานะว่าเขาเป็นผู้ลี้ภัย เขาย่อมที่จะต้องลี้ภัยอยู่ตลอดไป ซึ่งจะเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของอนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัยที่ต้องการให้ความคุ้มครองชั่วคราว และไม่ต้องการสร้างภาระที่มากเกินไปสำหรับรัฐผู้รับ ถึงกระนั้นก็ดี อนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัยยังเปิดช่องให้มีการย้ายผู้ลี้ภัยไปยังดินแดนของรัฐที่สามได้ หากว่ารัฐที่สามประสงค์จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลี้ภัย ซึ่งอาจนำเอาหลักการนี้มาประยุกต์ใช้แก่กรณีที่ประชาชนที่หนีภัยมาจากดินแดนที่ตนต้องเสียไป ประสงค์จะอาศัยเป็นการถาวรในรัฐอื่น ในฐานะประชากรของรัฐนั้น ๆ ควรจะมีการเปิดช่องให้เขาเหล่านั้นสามารถมีถิ่นที่อยู่ได้เช่นเดียวกัน แม้ว่าเขาจะไม่มีสถานะเป็นผู้ลี้ภัยตามนิยามของกฎหมายระหว่างประเทศก็ตาม แต่อย่างน้อยที่สุด การแสดงความรับผิดชอบต่อการให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์น่าจะเป็นทางออกหนึ่ง ในการตอบสนองต่อภัยที่เกิดขึ้นจากมลภาวะที่มนุษย์ทุกคนต่างต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน

<sup>133</sup> Ibid., p.5.

<sup>134</sup> Ibid., p.7.

### 3.2) หลักการห้ามเลือกปฏิบัติ

หลักการห้ามเลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination)<sup>135</sup> เป็นหลักการสำคัญของกฎหมายสิทธิมนุษยชน ซึ่งต้องการลดความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อทำลายช่องว่าง และสร้างความเป็นธรรมให้แก่ทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน<sup>136</sup> การห้ามเลือกปฏิบัติ อาจนำมาใช้ในสถานการณ์ที่รัฐจะต้องรับผิดชอบต่อประชากรของรัฐอื่น ในยามที่รัฐดังกล่าวนั้นจะต้องเสียดินแดนไปจากปรากฏการณ์น้ำท่วมอันเนื่องมาจากสภาวะที่อุณหภูมิของโลกสูงขึ้น โดยรัฐที่ยังคงมีดินแดนอยู่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งในฐานะผู้ก่อมลภาวะ และในฐานะที่จะต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเพื่อนมนุษย์ ในการที่จะช่วยเหลือให้บุคคลที่ต้องตกอยู่ในสภาวะของการสูญเสียดินแดนนั้นสามารถที่จะเข้าถึงมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เพียงพอได้<sup>137</sup> ซึ่งหมายความรวมถึงการช่วยเหลือให้กลุ่มบุคคลที่สูญเสียดินแดนไปดังกล่าว สามารถที่จะรวมตัวกันและอ้างอิงการเป็นชาติ เท่าที่กลุ่มปวงชนอื่น ๆ สามารถกระทำได้ โดยไม่ลดทอนความเป็นมนุษย์ของกลุ่มผู้เสียดินแดนไป และจะต้องตระหนักเสมอถึงการพิจารณาหน้าที่ของรัฐตนเองในการให้ความคุ้มครองสิทธิแก่บุคคลกลุ่มดังกล่าวเช่นเดียวกับมนุษย์คนอื่น ๆ ที่ยังคงมีดินแดนในการอยู่อาศัย

การให้ความช่วยเหลือกลุ่มปวงชนที่ได้รับผลกระทบจากการสูญเสียดินแดนโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติเนื่องจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นนี้ พึงต้องคำนึงถึงเสมอว่าเป็นหน้าที่ของทุกคน และทุกประเทศที่จะต้องช่วยเหลือ เพราะทุกคนต่างมีส่วนร่วมในการก่อมลภาวะทั้งสิ้น โดยการห้ามเลือกปฏิบัตินั้นนอกจากจะส่งผลในระยะสั้นต่อการให้ความคุ้มครองประเทศที่กำลังจะสูญเสียดินแดนในช่วงระยะเวลาไม่นานนี้ ยังจะส่งผลกระทบยาวต่อการคุ้มครองประชากรกลุ่มอื่น ๆ ที่ย่อมจะต้องสูญเสียดินแดนไปเพราะเหตุการณ์เดียวกันนี้ในอนาคตด้วย เพราะผลกระทบที่เกิดจากสภาวะโลกร้อนขึ้นนั้น คงจะไม่จำกัดเฉพาะเพียงช่วงเวลาในยุคปัจจุบันเท่านั้น แต่ย่อมรวมถึงในอนาคตที่จะต้องมีการคุ้มครองมนุษย์ทุกคนที่จะต้องเข้าสู่ภาวะการไร้ดินแดนด้วย เมื่อนั้นหลักเกณฑ์ทางด้านกฎหมายสิทธิมนุษยชนก็จะยังคงมีอยู่ และสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพกับกรณีที่ถูกรัฐสูญเสียดินแดนด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ จะเป็นการปลดมาตรการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองบุคคล ออกจากกรอบแนวคิดในการผูกโยงกฎหมาย และสิทธิตามกฎหมายไว้กับดินแดนด้วย ซึ่งแนวคิดใหม่นี้จะทำให้กฎหมายสิทธิมนุษยชนยังคงสามารถที่จะใช้ได้ แม้ว่ารัฐทุกรัฐจะไม่มีดินแดนแล้วก็ตาม แต่ทุกรัฐย่อมได้รับการยอมรับในฐานะเป็นประชาคมระหว่างประเทศร่วมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้การช่วยเหลือ การพึ่งพากัน ยังคงสามารถเกิดขึ้นได้ โดยความรับผิดชอบของทุกรัฐร่วมกันในฐานะผู้มีส่วนร่วมในความเสียหายที่เกิดขึ้น

<sup>135</sup> Gudmundur Alfredsson and Asbjorn Eide edited, *The Universal Declaration of Human Rights A Common Standard of Achievement*, (The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1999) p. 11.

<sup>136</sup> Ibid.

<sup>137</sup> Ibid., p. 533.

### 3.3) หลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หลักการนี้ถือเป็นการคุ้มครองบุคคลตามหลักการขั้นพื้นฐานของกฎหมายสิทธิมนุษยชนประการหนึ่ง<sup>138</sup> อันเป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่มีการอ้างอิงโดยเสมอ เพื่อเหตุผลในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เมื่อต้องตกอยู่ในสภาวะยากลำบาก และรวมถึงการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลทั้งในรุ่นเดียวกัน และบุคคลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตามหลักของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศเพื่อให้บุคคลทั้งหลายเหล่านี้ได้รับสิทธิในการใช้และดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม<sup>139</sup> กล่าวคือ เป็นการยอมรับสิทธิที่เท่าเทียมกันของบุคคลในการที่จะได้รับความคุ้มครองว่าเป็นมนุษย์เหมือนกัน และให้ความสำคัญกับเพื่อนมนุษย์โดยไม่มีการทำลายคุณค่าในความเป็นมนุษย์ลง แต่ให้เขาสามารถเข้าถึงสิทธิได้เท่าที่เราก็คงสามารถเข้าถึงได้ โดยนัยนี้ เมื่อมนุษย์ทุกคนต่างมีส่วนร่วมรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นจากสภาวะโลกร้อน มนุษย์ทุกคนจึงควรให้ความสำคัญกับเพื่อนมนุษย์คนอื่น ๆ ทั้งที่อยู่ต่างดินแดน แต่ได้รับผลกระทบในช่วงชีวิตที่เขาได้อยู่ และที่จะมีชีวิตเกิดขึ้นในอนาคต ในการที่เขาจะได้มีสิทธิในการอยู่อาศัยร่วมกันในโลกใบนี้ และนั่นย่อมหมายความว่าหากเราให้การคุ้มครองศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เราย่อมจะยอมรับในการที่เพื่อนมนุษย์จะได้เลือกอยู่อาศัยในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม เมื่อเขาจะต้องสูญเสียดินแดนไป<sup>140</sup> โดยภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากน้ำมือมนุษย์ด้วยกันเอง ไม่ว่าจะเป็นการรับรองสิทธิของบุคคลเหล่านั้นในการจัดตั้งกลุ่มประชาชาติของเขาขึ้นมาใหม่ การจัดตั้งดินแดนใหม่ หรือการสถาปนาความเป็นรัฐขึ้นมาใหม่ก็ตามที่ การยอมรับหลักเกณฑ์ขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์นี้ ย่อมนำไปสู่แนวทางในการให้ความช่วยเหลือประเทศที่สูญเสียดินแดน อย่างมีมนุษยธรรม และทำให้เขาเหล่านั้นจะสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้ ทั้งในรุ่นของเขาเอง และรุ่นลูกหลานของเขาด้วย<sup>141</sup>

### 4) ความรับผิดชอบในการเคารพต่อสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองของรัฐที่สูญเสียดินแดนไป

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกและกลุ่มบุคคล เป็นเรื่องที่ค่อนข้างสวนทางกับแนวทางในการจำแนกสถานะการคุ้มครองตัวตนในทางระหว่างประเทศ แม้ว่ากลไกการคุ้มครอง

<sup>138</sup> Gudmundur Alfredsson and Asbjorn Eide edited, *The Universal Declaration of Human Rights A Common Standard of Achievement*, p. 60.

<sup>139</sup> Richard P. Hiskes, *The Human Rights in Green Future: Environmental Rights and Intergenerational Justice*, p.92-94.

<sup>140</sup> Richard P. Hiskes, *The Human Rights in Green Future: Environmental Rights and Intergenerational Justice*, p.99.

<sup>141</sup> Ibid., p.92-94.



สิทธิมนุษยชนจะเกิดขึ้นมาจากระดับสากล หรือระหว่างประเทศเป็นปฐมบทก็ตาม<sup>142</sup> ที่กล่าวมานี้ ก็เนื่องจากผู้ทรงสิทธิในกฎหมายระหว่างประเทศย่อมหมายถึง รัฐและองค์การระหว่างประเทศ เท่านั้น<sup>143</sup> แต่ปัจเจกหรือกลุ่มจะได้รับความคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศได้ก็แต่ เฉพาะกรณีการคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชนเท่านั้น<sup>144</sup> ย่อมหมายความว่าปัจเจกจะมีสถานะ เป็นผู้ทรงสิทธิในกฎหมายระหว่างประเทศได้เฉพาะกรณีการคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชน ระหว่างประเทศ และหลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ\* และหลักเกณฑ์ในการคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนของปัจเจกนี้ก็ได้รับการยอมรับในฐานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่าง ประเทศ<sup>145</sup> ในขณะที่ความรับผิดชอบของปัจเจก หรือกลุ่มในทางระหว่างประเทศนั้นย่อมมีอยู่ใน ขอบเขตของกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ<sup>146</sup> หลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และ มนุษยธรรมระหว่างประเทศ อนึ่ง พึงสังเกตว่า แม้ปัจเจกจะไม่สามารถแสดงสิทธิของตนในฐานะ ผู้ทรงสิทธิในทางระหว่างประเทศได้ แต่ปัจเจกย่อมได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายในทาง ระหว่างประเทศได้เช่นกัน และย่อมได้รับความเสียหายจากข้อพิพาทระหว่างประเทศได้\*\*

จากแนวทางดังกล่าว เมื่อปัจเจก และกลุ่มสามารถเข้าถึงการคุ้มครองสิทธิตามหลักการ ของกฎหมายระหว่างประเทศได้ โดยปัจเจกย่อมได้รับความคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชนและ หลักมนุษยธรรมระหว่างประเทศโดยทั่วไป ในขณะที่กลุ่มจะได้รับความคุ้มครองตามหลักสิทธิ ร่วมกันของกลุ่ม (Collective Rights)<sup>147</sup> ซึ่งจะต้องได้รับความเคารพและคุ้มครอง<sup>148</sup> สิทธิร่วมกัน

<sup>142</sup> วิชัย ศรีรัตน์, พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน, ดุลพาห, เล่มที่ 3 ปีที่ 48 (กันยายน-ธันวาคม 2544), หน้า 24.

<sup>143</sup> Malcolm D. Evans edited, *International Law*, p. 309.

<sup>144</sup> Ibid., p.313.

\* การคุ้มครองปัจเจกตามหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เป็นไปตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ซึ่งเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ นอกจากนั้นยังรวมถึงกติการะหว่างประเทศ และ อนุสัญญาาระหว่างประเทศที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ ด้วย ในขณะที่การคุ้มครองตามหลัก มนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้นเป็นไปตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 4 ฉบับ ซึ่งในปัจจุบันย่อมมีสถานะเป็น กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศด้วยเช่นเดียวกัน

<sup>145</sup> Malcolm D. Evans edited, *International Law*, p. 309.

<sup>146</sup> Robert Kolb and Richard Hyde, *An Introduction to the International Law of Armed Conflicts*, (Oregon: Hart Publishing, 2008) p.179.

\*\* ตูกรณีคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศใน Nottebohm case (Liechtenstein v. Guatemala) ICJ 1955.

<sup>147</sup> Michael L. Wehmeyer, *Self-Determination and Individuals with Significant Disabilities: Examining Meanings and Misinterpretations*, Research and Practice for Persons with Severe Disabilities, Volume 23 Number 1, 1998. p.6.



ในลักษณะของกลุ่มนี้แสดงออกมาผ่านสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (Self-Determination)<sup>149</sup> ซึ่งมีความหมายไปถึงการที่ปวงชนจะร่วมกันแสดงเจตจำนงทางการเมืองการปกครอง (Collective Political Status)<sup>150</sup> ด้วย

โดยทั่วไปนั้นสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (Right to Self-Determination) นั้น เป็นสิ่งที่กล่าวอ้างเอาไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ค.ศ. 1966\* เพื่อยืนยันสิทธิของกลุ่มปวงชนในการที่จะมีการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิถีการดำรงชีวิตเป็นของตนเอง ซึ่งปัญหาหลักๆ ในช่วงที่มีการประกาศใช้กติการะหว่างประเทศทั้งสองฉบับนั้น มีความสัมพันธ์กับการแก้ไขสถานการณ์หลังผ่านพ้นช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งสหประชาชาติเองมีความต้องการที่จะปลดแอกเหล่าบรรดาชาติอาณานิคม ให้มีเอกราชเป็นของตนเอง การประกาศใช้หลักสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองในช่วงเริ่มต้น จึงเป็นการรับรองสิทธิของประเทศที่ตกอยู่ในอาณานิคม ประเทศที่อยู่ในสภาวะทรัสตี และประเทศที่ไม่สามารถปกครองตนเองได้ ทั้งที่ประเทศดังกล่าวเหล่านี้ มีองค์ประกอบพอเพียงที่จะเป็นรัฐเอกราชได้ กล่าวคือ มีทั้งดินแดนของตนเอง ประชากรของตนเอง ความสามารถในการที่จะจัดตั้งรัฐบาลของตนเองได้ และรวมถึงความสามารถที่จะดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ ได้ เพียงแต่ไม่สามารถใช้อำนาจในการปกครองตนเองได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากตกอยู่ในสภาวะเป็นอาณานิคม ในทำนองเดียวกัน หากเราพิจารณาหลักในการกำหนดเจตจำนงของตนเองมาใช้กับเรื่องการสูญเสียดินแดนของรัฐไป จากเหตุการณ์โลกร้อน และประเทศหนึ่งๆ จะต้องสูญเสียดินแดนจากการที่พื้นดินต้องจมลงสู่ท้องทะเลไป ย่อมมีประเด็นที่น่าคิดว่า สิทธิในการกำหนดเจตจำนงในการสร้างชาติของบุคคลที่สูญเสียดินแดนไปนั้นจะยังคงมีอยู่หรือไม่ เพราะหลักการกำหนดเจตจำนงของตนเองยังมีความผูกพันกับหลักดินแดนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตามแนวทางของกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปที่เน้นการให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับดินแดนมากกว่าสิ่งอื่น<sup>151</sup> อย่างไรก็ตามการคำนึงถึงบริบททางสังคมระหว่างประเทศที่ย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไปตาม

<sup>148</sup> Milena Sterio, *On the Rights to External Self-Determination: "Selfistans," Secession and the Great Power Rule*, Minnesota Journal of International Law, Volume 19:1 2010. p. 138.

<sup>149</sup> Ibid., p. 142.

<sup>150</sup> A.A. Idowu, *Revisiting the Right to Self-Determination in Modern International Law: Implication for African States*, European Journal of Social Sciences, Volume 6 Number 4, 2008. p.50.

\* See Article 1 paragraph 1 of 1966 International Covenant on Civil and Political Rights and 1966 International Covenant on Economic Social and Cultural Rights.

<sup>151</sup> Omar M. Dajani, *Stalled between Seasons: The International Legal Status of Palestine During the Interim Period*, 26 Denver Journal of International Law and Policy 27, 1997. p.82 cite in Michael Gagain, *Climate Change, Sea Level Rise, and Artificial Islands: Saving the Maldives' Statehood and*

กาลเวลา อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ การจะยึดติดอยู่เพียงเรื่องดินแดนนั้นเห็นจะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถกระทำได้อีกต่อไป เนื่องจากเมื่อรัฐจะต้องสูญเสียดินแดนไปในท้องทะเลแล้ว ย่อมจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างเกาะเทียมขึ้นมา และโดยสภาพดังกล่าว หากเกาะเทียมไม่สามารถได้รับสถานะเป็นดินแดนได้ตามอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเล<sup>152</sup> และในอนาคตซึ่งทุกประเทศจะสูญเสียดินแดนไปจากน้ำท่วมนั้น ย่อมทำให้สิทธิในการกำหนดเขตจำนองของตนเองในการสร้างชาติของทุกรัฐถูกทำลายไปด้วย และเมื่อเป็นเช่นนั้น ก็ย่อมไม่มีสถานะของรัฐในสังคมระหว่างประเทศหลงเหลืออยู่ในโลกนี้อีกเลย

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงควรมีการเตรียมการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางกฎหมายระหว่างประเทศที่ย่อมต้องเกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการอ้างอิงถึงหลักความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เป็นที่มาในการแก้ไขสัญญา (*Rebus Sic Stantibus*)<sup>153</sup> เพื่อให้เราสามารถนำเอาหลักสิทธิในการกำหนดเขตจำนองของตนเองมาใช้ในกรณีที่รัฐต้องสูญเสียดินแดนไปได้ โดยไม่มีการนำหลักการดังกล่าวผูกไว้เฉพาะกับหลักดินแดนเท่านั้น ในทำนองเดียวกับการที่ดินแดนไม่มีอำนาจอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ยังสามารถอ้างอิงหลักสิทธิในการกำหนดเขตจำนองของตนเองได้ โดยในกรณีของปรากฏการณ์โลกร้อนย่อมใช้ในการแก้ไขแนวทางพิจารณาเรื่องสิทธิในการกำหนดเขตจำนองของตนเอง บนพื้นฐานที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างเป็นที่มาของสภาวะที่โลกต้องร้อนขึ้น และระดับน้ำทะเลต้องสูงขึ้นจนถึงขนาดที่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันต้องสูญเสียดินแดนของตนเองไป ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องรับผิดชอบในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ด้วยการยอมรับสิทธิของกลุ่มประชาชนที่สูญเสียดินแดนไปจะสามารถก่อตั้งสภาพความเป็นรัฐได้ไม่ว่าโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เช่น การยอมรับสถานะความเป็นรัฐของเกาะเทียม หรือเกาะลอยน้ำที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทดแทนดินแดนที่เสียไป หรือแม้กระทั่งการยอมรับให้รัฐที่สูญเสียดินแดนไปก่อนรัฐอื่น ๆ นั้นจะสามารถแบ่งปันดินแดนกับรัฐอื่น ๆ ที่ยังไม่สูญเสียดินแดน โดยอาศัยความยินยอมของรัฐทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้จะต้องพิจารณาโดยคำนึงถึงความได้สัดส่วนในความรับผิดชอบด้วย เช่น หากจะบังคับให้รัฐใดรัฐหนึ่งยอมรับเอาประเทศที่สูญเสียดินแดนไปนั้นมาอยู่ในดินแดนของรัฐที่ต้องเป็นผู้รับ หรือให้ทุกรัฐต้องรับผิดชอบในการรับเอาประชากรในประเทศที่สูญเสียดินแดน มาอยู่ในดินแดนของทุกรัฐที่ยังคงมีดินแดน และยอมให้มีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ หรือประเทศใหม่ในดินแดนของรัฐที่ยังคงมีพื้นดินอยู่ คงจะเป็นเรื่องที่ไม่สามารถกระทำได้อีก เพราะเราไม่สามารถที่จะกำหนดได้ว่า

---

Maritime Claims Through the 'Constitution of the Oceans'. Columbia Journal of International Environmental Law and Policy, Volume 23 Number 1, 2012. p.90.

<sup>152</sup> Michael Gagain, *Climate Change, Sea Level Rise, and Artificial Islands: Saving the Maldives' Statehood and Maritime Claims Through the 'Constitution of the Oceans'*. Columbia Journal of International Environmental Law and Policy, Volume 23 Number 1, 2012. p.91.

<sup>153</sup> Malcolm N. Shaw, *International Law*, p.529.

ความรับผิดชอบของรัฐใดมีมาน้อยกว่ากัน<sup>154</sup> ดังนั้นแนวทางที่ดีที่สุดในการให้ประชากรของรัฐที่สูญเสียดินแดนไปมาอยู่ในรัฐอื่นที่ยังคงมีดินแดนอยู่ จึงควรเป็นไปโดยความยินยอมของรัฐผู้รับดังกล่าวเท่านั้น



---

<sup>154</sup> Friedrich Soltau, *Fairness in International Climate Change Law and Policy*, p.156-159.

## บทที่ 5

### สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

#### 5.1. สรุปผลการวิจัย

ปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) หมายถึง ภาวะที่ภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง (Climate Change) โดยอุณหภูมิของโลกสูงขึ้นอยู่ตลอดอันเนื่องมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ และ เหตุอื่น ๆ โดยปรากฏการณ์โลกร้อนนี้จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น เนื่องจากน้ำแข็งบริเวณขั้วโลกละลาย ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานะความเป็นรัฐ (Statehood) ของประเทศต่าง ๆ และจะส่งผลกระทบต่อสถานะคนชาติของแต่ละรัฐด้วยที่จะเปลี่ยนไปเป็นคนไร้รัฐ โดยเฉพาะรัฐที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากปรากฏการณ์โลกร้อนจนสูญเสียดินแดนของตนเองไปทั้งหมดหากเกิดเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นจริงในอนาคต เช่น ประเทศมัลดีฟ ประเทศตูวาลู และ/หรือ รัฐหมู่เกาะต่าง ๆ และจากการศึกษาวิจัยคณะผู้วิจัยพบว่า ข้อ 1 ของอนุสัญญามอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ ค.ศ. 1933 (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States 1933) ได้กำหนดว่ารัฐจะต้องมีองค์ประกอบอย่างครบถ้วน ดังนี้ 1. ประชากรที่ถาวร 2. ดินแดนที่แน่นอน 3. รัฐบาล และ 4. ความสามารถในการดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ถึงจะมีสถานะความเป็นรัฐอันเป็นบุคคลหรือผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งจะทำให้รัฐสามารถมีสิทธิ หน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศได้ตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของรัฐ (The doctrine of fundamental rights and duties of state) แต่หากขาดองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่งไป ไม่ว่าด้วยเหตุผลประการใด ๆ ก็จะทำให้รัฐนั้นสูญเสียสถานะความเป็นรัฐไป (ซึ่งในปัจจุบันประชาคมโลกประกอบไปด้วย 195 ประเทศ โดยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติจำนวน 192 ประเทศและประเทศที่มีใช้สมาชิกองค์การสหประชาชาติ 3 ประเทศ) ดังนั้น เพื่อที่จะป้องกันสถานะความเป็นรัฐ (Statehood) และสถานะคนชาติ ที่จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อสังคมโลก ในปัจจุบันเรื่องปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) จึงเป็นปัญหาใหญ่ของโลกที่ทุกคนและทุกประเทศจะต้องให้ความสนใจและร่วมมือกันที่จะแก้ไขปัญหา โดยการแก้ไขปัญหาในระดับระหว่างประเทศนั้นสังคมโลก (โดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติ) ได้มีมาตรการต่าง ๆ ออกมา เช่น (1) พิธีสารมอนทรีออลว่าด้วย สารทำลายชั้นบรรยากาศโอโซน (Montreal

Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer) ที่มีวัตถุประสงค์ในการยับยั้งและลดการผลิตการใช้สารที่ทำลายบรรยากาศชั้นโอโซน ที่เป็นสาเหตุสำคัญอย่างยิ่งในการทำลายบรรยากาศชั้นโอโซน (2) พิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) เป็นข้อตกลงที่เกี่ยวกับสภาวะโลกร้อน ที่จัดเป็นกฎหมายระหว่างประเทศอย่างหนึ่งที่ประเทศสมาชิกจะต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตามอย่างกฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ ทั่วไป และ(3) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาภาวะโลกร้อนนั้นเราราบกันดีแล้วว่าเป็นปัญหาระดับนานาชาติและยังไม่สามารถแก้ไขให้หมดสิ้นไปได้ ที่ส่งผลกระทบต่อทุกประเทศ ทั้งที่เป็นสมาชิกและมิได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ การเกิดปรากฏการณ์น้ำท่วมดินแดนถาวรของรัฐใดรัฐหนึ่งนั้นเป็นเรื่องที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต แต่ไม่สามารถประมาณหรือคาดคะเนเหตุการณ์ที่จะเกิดได้อย่างแน่ชัดว่าจะเกิดขึ้นในเวลาใด แต่หากเกิดกรณีนี้น้ำท่วมรัฐใดรัฐหนึ่งจนต้องสูญเสียดินแดนไปจริง ย่อมมีปัญหาในทางระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในทางกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องสถานะของรัฐและของบุคคลธรรมดาที่เป็นประชากรของรัฐนั้นอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ดังนั้น จึงไม่สามารถที่จะพิจารณาได้เฉพาะในกรอบของความเป็นสมาชิกองค์การระหว่างประเทศเท่านั้น หากแต่ต้องพิจารณาตามความเป็นจริงของสังคมโลกที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าผลกระทบที่เกิดจากปรากฏการณ์ภาวะโลกร้อนนั้นเกิดกับมนุษย์ทุกคนและทุกประเทศในโลกนี้ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมโลก ที่รวมถึงประเทศที่มีใช้สมาชิกองค์การสหประชาชาติด้วย ซึ่งตาม “หลักการเป็นเพื่อนบ้านที่ดี” (Good Neighborliness) ทุกประเทศในโลกต้องให้ความร่วมมือกัน ถึงแม้ว่าองค์การสหประชาชาติจะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำในการแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนในระดับนานาชาติ แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศที่มีใช้สมาชิกสหประชาชาติก็ต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อน โดยจะต้องมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศร่วมกัน (Collective responsibility) ด้วยเหตุผลทางด้านศีลธรรมที่รัฐทั้งหลายในประชาคมโลกมีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกันและสาเหตุของการเกิดปรากฏการณ์โลกร้อนนี้ได้เกิดขึ้นมาเพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่มนุษย์นำมาใช้ ดังนั้น ด้วยหลักที่ว่า ผู้ใดก็ตามที่ได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยการนั้นจำต้องรับผิดชอบถ้าหากมีความเสียหายเกิดขึ้นแม้ไม่ใช่ความผิดซึ่งตนเป็นผู้ก่อขึ้นก็ตาม รวมทั้ง ให้ความช่วยเหลือประเทศอื่น ๆ ที่ประสบภัยจากภาวะโลกร้อนในทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้ด้วยเช่นกัน

## 5.2. ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสถานะของคนไร้ดินแดนและประเทศที่สูญเสียความเป็นรัฐ

ตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศนั้นถือว่า มนุษย์ทุกคนนั้นมีสิทธิ เสรีภาพ และ ความเสมอภาคกัน<sup>1</sup> รวมทั้ง มีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย โดยข้อที่ 6 วรรค 1 ของ The 1966 International Covenant on Civil and Political Rights บัญญัติยืนยันไว้ว่า

*“Every Human being has the inherent right to life. This right shall be protected by law. No one shall be arbitrarily deprived of his life.”*

ดังนั้น กรณีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องคนไร้ดินแดนโดยที่ประเทศของเขาเหล่านั้นได้สูญเสียดินแดนซึ่งทำให้ขาดองค์ประกอบของความเป็นรัฐ (ดินแดน<sup>2</sup> รัฐบาล<sup>3</sup> ประชากร<sup>4</sup> และ เอกราชอธิปไตย<sup>5</sup>) ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะสาเหตุที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) ที่มนุษย์ทุกคน และ รัฐต่าง ๆ รวมทั้ง ประชาคมโลกจะต้องร่วมกันรับผิดชอบและให้ความช่วยเหลือตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและหลักมนุษยธรรม แก่ประชาชนของประเทศที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว ซึ่งคณะผู้วิจัยใคร่ที่จะเสนอแนวความคิด 3 แนวทางหลักในการแก้ไขปัญหาการสูญเสียดินแดนของประเทศเพราะสาเหตุที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตกับสังคมโลก โดยการ 1. การมอบดินแดนแห่งใหม่ให้ 2. การรับรองสถานะ

<sup>1</sup> Article 2 of The 1948 Universal Declaration of Human Rights:

“Everyone is entitled to all the rights and freedom set forth in this Declaration, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status.”

<sup>2</sup> คุณสมบัติของดินแดนของรัฐนั้น ที่สำคัญคือมีความมั่นคง มีการกำหนดเขตอย่างแน่ชัดแต่การปักปันเขตแดนอาจจะยังไม่แล้วเสร็จก็ได้ เช่นกรณีประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ส่วนขนาดของดินแดนนั้นไม่ใช่สาระสำคัญ แต่ที่สำคัญคือการเข้าครอบครองดินแดนนั้นต้องชอบด้วยกฎหมาย

<sup>3</sup> รัฐบาล จะต้องมีความเสถียรภาพ มีอำนาจ มีความมั่นคงในการบริหารงานทั้งทางด้านเศรษฐกิจการเมือง สังคม และการทหาร นอกจากนี้ ก็ยังต้องมีอำนาจเหนือดินแดนและประชากรของตน รวมทั้งมีอำนาจในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

<sup>4</sup> ประชากรของรัฐ คือ คนชาติ ที่จะได้รับการคุ้มครองดูแล

<sup>5</sup> เอกราชอธิปไตยของรัฐ จะมีผลต่อความสามารถในการบริหารงานของรัฐบาลและการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วย เพราะทำให้รัฐนั้นมีความเสมอภาคกับรัฐอื่น ๆ ตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยไม่สำคัญว่ารัฐนั้นจะเป็นรัฐเดี่ยว หรือ สหพันธรัฐก็ตาม



สิ่งปลูกสร้างกลางทะเลของประเทศที่สูญเสียดินแดน หรือ 3. การให้สถานะคนชาติ และ/หรือ พลเมืองใหม่แก่คนที่ไร้ดินแดน

#### 5.2.1. การมอบดินแดนใหม่ให้แก่ประเทศที่สูญเสียความเป็นรัฐจากกรณีปรากฏการณ์โลกร้อน

การมอบดินแดนใหม่ให้แก่ประเทศที่สูญเสียความเป็นรัฐเพราะไร้ดินแดน จึงทำให้การขาดองค์ประกอบของความเป็นรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ (เท่าที่ปรากฏหลักฐานอยู่ในปัจจุบันนี้ที่พอจะนำมาปรับใช้ได้บ้างก็เห็นจะเป็นกรณีของประเทศอิสราเอล<sup>6</sup> แต่ก็เป็นกรณีที่ไร้ดินแดนพร้อมกับการก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในระดับระหว่างประเทศตามมา) ดังนั้น การที่จะมอบดินแดนใหม่ให้กับประเทศที่สูญเสียความเป็นรัฐเพราะสาเหตุที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) นี้ สังคมโลกจะต้องพิจารณาและเตรียมการในเรื่องนี้อย่างรอบคอบ เพื่อมิให้เกิดปัญหาดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา

##### 5.2.1.1. การมอบดินแดนใหม่แก่ประเทศที่สูญเสียองค์ประกอบความเป็นรัฐ โดยรัฐที่ให้ความช่วยเหลือ

กรณีนี้เป็นความช่วยเหลือที่เกิดจากประเทศใดประเทศหนึ่งที่ใจดีและมีมนุษยธรรมต่อเพื่อนร่วมโลกด้วยกันเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากรัฐทั้งหลายในประชาคมโลกมีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกันโดยผลกระทบที่เกิดจากภาวะโลกร้อนนั้นเกิดกับมนุษย์ทุกคนและทุกประเทศในโลกนี้ ซึ่งตาม “หลักการเป็นเพื่อนบ้านที่ดี” (Good Neighborliness) รัฐทั้งหลายจะต้องให้ความช่วยเหลือประเทศอื่น ๆ ที่ประสบภัยจากภาวะโลกร้อนในทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้ ซึ่งหลักเกณฑ์นี้เป็นหลักกฎหมายทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ได้กับทุกประเทศ โดยการมอบดินแดนใหม่แก่ประเทศที่สูญเสียดินแดนที่เป็นองค์ประกอบความเป็นรัฐไปโดยรัฐที่ให้ความช่วยเหลือนี้ จะทำให้รัฐสูญเสียดินแดนนั้นได้

<sup>6</sup> ประเทศอิสราเอล เกิดขึ้นมาจากการที่ชาวยิวซึ่งกระจัดกระจายอยู่ทั่วโลกมารวมตัวกันภายใต้ขบวนการ “ไซออนนิสม์” โดยได้เรียกร้องดินแดนคืนและสถาปนาประเทศใหม่สำหรับชาวยิวในดินแดนปาเลสไตน์ ซึ่งเชื่อว่าเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ที่พระเจ้าประทานให้ แม้ประเทศอิสราเอลจะได้รับการรับรองจากประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจในขณะนั้น คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา และ ประเทศสหภาพโซเวียตก็ตาม แต่ก็ได้มีการประกาศสงครามขึ้นทันทีระหว่างสันนิบาตอาหรับกับประเทศประเทศเกิดใหม่นี้ (ประเทศอิสราเอล)

กลับคืนมาซึ่งสถานะความเป็นรัฐตามองค์ประกอบของความเป็นรัฐอย่างครบถ้วน (1. ประชากร 2. ดินแดนที่แน่นอน 3. รัฐบาล และ 4. ความสามารถในการดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่น) ตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 1 ของอนุสัญญามอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ ค.ศ. 1933 (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States 1933) ทั้งนี้ รัฐที่มอบดินแดนให้และประชาคมโลกจะต้องยอมรับหรือให้การรับรองถึงความมีอยู่ของรัฐที่ได้รับมอบดินแดนใหม่ เพื่อมิก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในระดับระหว่างประเทศตามมาในอนาคต

#### 5.2.1.2. การมอบดินแดนใหม่แก่ประเทศที่สูญเสียความเป็นรัฐโดยประชาคมโลก

กรณีนี้เป็นการมอบดินแดนใหม่โดยประชาคมโลกให้แก่รัฐที่สูญเสียดินแดนที่องค์ประกอบของความเป็นรัฐไปอย่างถาวรเพราะการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์โลกร้อน ซึ่งเป็นความช่วยเหลือที่เกิดจากเหตุผลทางด้านศีลธรรมที่มนุษย์ทุกคนและรัฐต่าง ๆ มีต่อเพื่อนร่วมโลกด้วยกัน โดยมนุษย์ทุกคนและรัฐทั้งหลายในประชาคมโลกจะต้องมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศร่วมกัน (Collective responsibility) และจะต้องแบ่งปันความรับผิดชอบระหว่างกัน (Shared responsibility) เพราะสาเหตุที่เกิดจากปรากฏการณ์โลกร้อนที่รัฐต่าง ๆ รวมทั้ง ประชาคมโลกจะต้องร่วมกันรับผิดชอบและให้ความช่วยเหลือตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและหลักมนุษยธรรม แก่ประชาชนและรัฐที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว ซึ่งการมอบดินแดนใหม่โดยประชาคมโลกให้แก่รัฐที่สูญเสียดินแดนนี้จะทำให้รัฐนั้นได้กลับคืนมาซึ่งสถานะความเป็นรัฐตามองค์ประกอบของความเป็นรัฐอย่างครบถ้วน (1. ประชากร 2. ดินแดนที่แน่นอน 3. รัฐบาล และ 4. ความสามารถในการดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่น) ตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 1 ของอนุสัญญามอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ ค.ศ. 1933 (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States 1933) และการมอบดินแดนใหม่โดยประชาคมโลกให้แก่รัฐที่สูญเสียดินแดนนี้ถือว่าเป็นยอมรับหรือให้การรับรองถึงความมีอยู่ของรัฐที่ได้รับมอบดินแดนใหม่โดยปริยาย

## 5.2.2. การรับรองสถานะความเป็นรัฐของประเทศที่สูญเสียดินแดนโดยการสร้างสิ่งปลูกสร้างกลางทะเล

สำหรับแนวทางของกฎหมายในการรับรองสถานะความเป็นรัฐของประเทศที่สูญเสียดินแดนโดยการสร้างสิ่งปลูกสร้างกลางทะเล แบ่งพิจารณาเป็น 2 กรณีด้วยกัน คือ

### กรณีที่ 1 การสร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้นมายึดติดกับดินแดนเดิมของรัฐ

1) สถานะทางกฎหมายระหว่างประเทศของดินแดนที่เป็นเกาะเทียม หรือสิ่งปลูกสร้างที่ยึดกับแผ่นดินเหนื่อทะเล โดยนิยามของกฎหมายทะเลแล้ว เกาะเทียมย่อมไม่มีสถานะเป็นดินแดนของรัฐในลักษณะที่จะถือว่าเป็น "เกาะ" ได้<sup>7</sup> แต่อย่างไรก็ดี อนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเลก็ยอมรับสิทธิของรัฐเจ้าของเกาะเทียมในลักษณะของเขตอำนาจรัฐเฉพาะเรื่อง (Exclusive Jurisdiction)<sup>8</sup> โดยแนวคิดดังกล่าวอาจตีความได้ว่า เมื่อทุกรัฐย่อมได้รับการคุ้มครองประโยชน์ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ตามหลักมรดกร่วมกันของมวลมนุษยชาติ (Common Heritage of Mankind) แล้ว ก็น่าจะเป็นไปได้ในการรับรองสิทธิดังกล่าวของรัฐดังกล่าว โดยกฎหมายระหว่างประเทศ ตามหลักความรับผิดชอบร่วมกัน (Collective Responsibility) ในฐานะประชากรโลก ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอนุสัญญามอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ ค.ศ. 1933 ในการแก้ไขเงื่อนไขของอนุสัญญาดังกล่าว โดยจะต้องกำหนดให้ดินแดนมีความหมายรวมถึง สิ่งปลูกสร้างประการอื่นในทะเลที่มีลักษณะถาวร เพื่อการอาศัยอยู่ของรัฐดังกล่าวด้วย เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่เกิดจากมลภาวะที่มาจากการกระทำของมนุษย์ด้วย และรัฐต่างๆ จะต้องรับรองสถานะความเป็นรัฐของเกาะเทียมดังกล่าวด้วย โดยเคารพต่อสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง (Self-Determination) ของรัฐเกาะเทียมดังกล่าว โดยการรับรองความสามารถในการปกครองตนเองของรัฐเกาะเทียม และรับรองสิทธิในการใช้ประโยชน์ทั้งจากทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ที่เขาเหล่านั้นอาศัย และจากการอ้างสิทธิเหนือดินแดนนั้นได้

<sup>7</sup> Michael Gagain, *Climate Change, Sea Level Rise, and Artificial Islands: Saving the Maldives' Statehood and Maritime Claims Through the 'Constitution of the Oceans'*, Columbia Journal of International Environmental Law and Policy, Volume 23 Number 1, 2012, at 101.

<sup>8</sup> 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea, Article 80 "Article 60 applies mutatis mutandis to artificial islands, installations and structures on the continental shelf"

2) ปัญหาในเรื่องการกำหนดอาณาเขตทางทะเลของเกาะเทียม หรือสิ่งปลูกสร้างที่ยึดกับแผ่นดินเหนือน้ำทะเล

การกำหนดอาณาเขตทางทะเลของรัฐเกาะเทียมนั้น มีแนวทางที่เคยใช้กันคือ การใช้ "จุดอ้างอิงเขตอำนาจอธิปไตย" (Sovereignty Markers) ซึ่งมีการใช้ในประเทศตุวาลู คิริบาติ และประเทศอื่น ๆ มาแล้ว<sup>9</sup> โดยหลักการดังกล่าวมีการใช้กับดินแดนที่มีระดับต่ำกว่าน้ำทะเล โดยอ้างอิงจากเขตของประการในทะเลบริเวณชายฝั่งของรัฐ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับการกำหนดอาณาเขตทางทะเลของรัฐเกาะเทียมได้ อย่างไรก็ตาม การใช้หลักการดังกล่าวอาจต้องมีการแก้ไขอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเล 1982 และอนุสัญญามอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ ค.ศ. 1933 เพื่อให้มีการรับรองสถานะความเป็นรัฐของประเทศที่เสียดินแดนไป โดยคำนึงถึงหลักกฎหมายทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ ที่เรียกว่าหลักสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก (*Rebus sic stantibus*)

กรณีที่ 2 กรณีที่รัฐสูญเสียดินแดนไป อาศัยอยู่ในสิ่งปลูกสร้างที่สามารถลอยหรือติดตั้งในทะเลได้

ซึ่งมีประเด็นที่ต้องพิจารณา 2 ประเด็น คือ

1) สถานะทางกฎหมายระหว่างประเทศของดินแดนที่เป็นเกาะลอยน้ำ หรือสิ่งปลูกสร้างที่ไม่ยึดกับแผ่นดินอย่างถาวร

ความเป็นไปได้ของเกาะลอยน้ำที่จะถือว่าเป็นดินแดนได้นั้น อาจจะไม่เป็นที่ยอมรับตามกฎหมายระหว่างประเทศ เนื่องจากมีความแตกต่างเป็นอย่างมากจากลักษณะของนิยามคำว่า "เกาะ" ตามอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเล การใช้เกาะลอยเพื่อดำรงสถานะความเป็นรัฐในสถานการณ์ที่รัฐเสียดินแดนไป จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก เนื่องจากความเคลื่อนไหวของจุดเกาะเกี่ยวในสถานะความเป็นดินแดนมีสูงเกินกว่าที่กฎหมายจะยึดหยุ่นรับกับสภาพดังกล่าวได้ ดังนั้นการใช้แนวทางตามหลักความรับผิดชอบร่วมกัน (Collective Responsibility) ต่อการสร้างเงื่อนไขหรือข้อตกลงในการรับรอง

<sup>9</sup> Tsaltas G., Bourtzis T., and Rodotheatos, Michael Gagain, *Artificial Islands and Structures as a Means of Safeguarding State Sovereignty Against Sea Level Rise. A Law of the Sea Perspective*, International and European Studies of Panteion University of Athens, 2010 , at 13. Available on [http://www.gmat.unsw.edu.au/ablos/ABLOS 10Folder/S2P3-P.pdf](http://www.gmat.unsw.edu.au/ablos/ABLOS%20Folder/S2P3-P.pdf) (last access July 31, 2012)

ความเป็นรัฐ ของรัฐเกาะลอยนั้นจึงน่าจะเป็นแนวทางเดียวที่สามารถทำได้ โดยอาศัยความยินยอมของรัฐต่าง ๆ ในการรับรองสถานะความเป็นรัฐดังกล่าว

## 2) ปัญหาในเรื่องการกำหนดอาณาเขตทางทะเลของเกาะลอยน้ำ

กรณีที่ดินแดนของรัฐมีลักษณะเป็นเกาะลอยน้ำ เรือหรือแพที่สามารถเคลื่อนที่ไปได้ในทะเลย่อมก่อให้เกิดความไม่แน่นอนในการกำหนดอาณาเขตทางทะเล<sup>10</sup> ในกรณีนี้มีผู้เกี่ยวข้องในการประชุมคณะกรรมาธิการกฎหมายระหว่างประเทศของสหประชาชาติ เคยแสดงทัศนะไว้ว่า การสร้างเกาะเทียมอาจเป็นเหตุให้รัฐอ้างสิทธิในอาณาเขตทางทะเลเพิ่มขึ้นได้<sup>11</sup> ดังนั้นการรับรองสถานะของเกาะเทียมจึงควรให้รัฐสร้างได้เฉพาะในส่วนที่อยู่ในทะเลอาณาเขตของรัฐเท่านั้น สำหรับเกาะลอยยังจะทำให้ปัญหาในการกำหนดอาณาเขตทางทะเลเป็นไปได้ยากลำบากมากขึ้น เนื่องจากไม่สามารถใช้หลักจุดอ้างอิงเขตอำนาจอธิปไตยตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบัน ในการกำหนดอาณาเขตของรัฐได้ ด้วยเหตุที่ฐานของเกาะลอยนั้นอาจมีการเคลื่อนที่ได้ การรับรองอาณาเขตของรัฐที่เป็นเกาะลอยจึงจำต้องอาศัยการรับรองของรัฐอื่น ๆ เป็นกรณี ๆ ไป โดยหนทางหนึ่งที่ใช้แก้ไขปัญหานี้ได้ในปัจจุบันคือการใช้กลไกในการระงับความขัดแย้งผ่านส่วนที่ 15 ของอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982<sup>12</sup> เพื่อหาข้อยุติให้แก่ประเทศที่ประสบปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับอาณาเขต และการใช้ประโยชน์ทางทะเล โดยอาศัยความยินยอมจากรัฐต่าง ๆ ในการรับรองอาณาเขตทางทะเลของรัฐเกาะลอยนั้น

### 5.2.3. การให้สถานะคนชาติ และ/หรือ พลเมืองใหม่แก่คนที่ไร้ดินแดน

หลังจากที่รัฐใดก็ตามได้สูญเสียดินแดนไปเพราะน้ำท่วมดินแดนอย่างถาวรจากการเกิดปรากฏการณ์โลกร้อนก็จะทำให้ประชากรของรัฐนั้นกลายสถานะจาก “คนชาติ” มาเป็น “คนไร้ดินแดน” และถึงแม้จะไม่มีรัฐใดที่จะมีสิทธิใช้อำนาจอธิปไตยเหนือคนไร้ดินแดนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศก็ตาม แต่แนวคิดที่ว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศร่วมกัน (Collective responsibility) ของรัฐต่าง ๆ ในประชาคมโลกในกรณีการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์โลกร้อนนั้นทำให้ทุกประเทศใน

<sup>10</sup> 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea, Article 3 Every State has the right to establish the breadth of its territorial sea up to a limit not exceeding 12 nautical miles, measured from baselines determined in accordance with this Convention.

<sup>11</sup> Michael Gagin, *supra* note, at 111.

<sup>12</sup> Michael Gagin, *supra* note, at 112.

ประชาคมโลกมีหน้าที่จะต้องให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือคนไร้ดินแดนตามหลักความรับผิดชอบของรัฐ (State responsibility) และหลักสิทธิมนุษยชน และจากหลักกฎหมายระหว่างประเทศดังที่กล่าวมาคณะผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่าควรที่จะมีการเสนอแนวคิดที่สามารถให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือคนไร้ดินแดนในกรณีการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์โลกร้อนนี้ได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม ดังนี้ 1. แนวคิดการให้สถานะคนชาติใหม่แก่คนที่ไร้ดินแดนโดยรัฐอื่นที่ให้การช่วยเหลือ และ 2. แนวคิดการให้สถานะพลเมืองของประชาคมโลกแก่คนที่ไร้ดินแดนโดยองค์การสหประชาชาติ หรือ องค์ระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค

#### 5.2.3.1. การให้สถานะคนชาติใหม่แก่คนที่ไร้ดินแดนโดยรัฐที่ให้การช่วยเหลือ

แนวความคิดนี้ไม่ถือว่าเป็นเรื่องใหม่แต่อย่างใดเพราะจะเห็นได้ว่าในช่วงสงครามเย็นนั้นเป็นตัวอย่างที่ดี เนื่องจากบางประเทศจะรับคนชาติอื่นหรือให้ความช่วยเหลือรับคนจากประเทศอื่นหรือกลุ่มชนจากประเทศอื่น ๆ ที่มีสถานะเป็นผู้พลพหรือผู้ลี้ภัย (Refugees) ด้วยเหตุผลด้านมนุษยธรรมหรือเพราะความที่เคยเป็นประเทศพันธมิตรกันมาก่อนไปอยู่ในประเทศของตนและให้สถานะคนชาติแก่ผู้พลพหรือผู้ลี้ภัย (Refugees) เหล่านั้น ดังนั้น การช่วยเหลือคนไร้ดินแดนซึ่งเป็นประชากรของรัฐชาติที่ได้สูญเสียดินแดนไปเพราะน้ำท่วมดินแดนอย่างถาวรจากการเกิดปรากฏการณ์โลกร้อน โดยให้สถานะคนชาติอีกครั้งจากรัฐที่ให้การช่วยเหลือแก่คนที่ไร้ดินแดนเหล่านี้ จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และจะทำให้คนไร้ดินแดนเหล่านั้นได้รับสถานะคนชาติใหม่อีกครั้งจากรัฐที่ให้การช่วยเหลือ ซึ่งรัฐที่ให้การช่วยเหลือที่ให้สถานะคนชาติใหม่แก่คนไร้ดินแดนนี้สามารถมีหน้าที่และมีสิทธิใช้อำนาจอธิปไตยเหนือคนไร้ดินแดนที่ได้สถานะคนชาติของตนได้

#### 5.2.3.2. การให้สถานะพลเมืองของประชาคมโลกแก่คนที่ไร้ดินแดนโดยองค์การสหประชาชาติ หรือ องค์ระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค

แนวความคิดนี้เป็นเรื่องใหม่ที่อาจถูกตั้งคำถามได้ถึงความสามารถขององค์การระหว่างประเทศว่าจะสามารถให้สถานะพลเมืองของประชาคมโลกได้หรือไม่ เนื่องจากองค์การระหว่างประเทศนั้นมิใช่รัฐจึงไม่มีอำนาจในการให้สัญชาติแก่ใครได้ ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าแนวคิดที่ให้สถานะพลเมืองของประชาคมระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคนั้นได้เกิดขึ้นและถูกกล่าวถึงอย่างมาก ก็คือ สถานะพลเมืองของสหภาพยุโรป



(European citizen) และแนวโน้มของแนวความคิดนี้ก็จะขยายเพิ่มมากขึ้นอย่างแน่นอนในอนาคต แม้ว่ารูปแบบของสหภาพยุโรปจะเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีสถานะเหนือรัฐ (Supranational) ที่ต่างจากองค์การอาเซียนและองค์การสหประชาชาติก็ตาม โดยเฉพาะการที่จะเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียนนั้นที่จะต้องมีการกล่าวถึงสถานะของพลเมืองอาเซียน (ASEAN citizen) อย่างแน่นอน เนื่องจากประชากรของประเทศสมาชิกอาเซียนนั้นแม้จะมีสถานะเป็นคนชาติของประเทศตนและอาจจะมีสถานะเป็นพลเมืองอาเซียนที่จะได้รับการปฏิบัติและมีสิทธิพิเศษที่แตกต่างจากคนต่างด้าวที่อยู่ในประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน

นอกจากนี้ การช่วยเหลือคนไร้ดินแดนซึ่งเป็นประชากรของชาติที่ได้สูญเสียดินแดนไป เพราะน้ำท่วมดินแดนอย่างถาวรจากการเกิดปรากฏการณ์โลกร้อน โดยให้สถานะคนชาติอีกครั้งไม่ว่าจากรัฐใดที่ให้การช่วยเหลือหรือจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ ก็ตาม รัฐที่ให้การช่วยเหลือหรือจากองค์การระหว่างประเทศนั้นจะต้อง ให้สิทธิแก่คนไร้ดินแดนเหล่านั้นได้กำหนดเจตจำนงของตนเอง (Right to Self-Determination) ซึ่งเป็นสิทธิที่รองรับไว้โดยตราสารของกฎหมายระหว่างประเทศ มีลักษณะเป็นสิทธิร่วมกัน (Collective Rights) ของบุคคลทุกคน โดยบุคคลเหล่านั้นมีสิทธิที่จะกำหนดสถานะทางการเมืองของตนอย่างเสรี รวมทั้งการดำเนินการอย่างเสรีในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตน สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองนี้ ควรจะเป็นสิทธิสากลที่ใช้กับทุกประเทศ และทุกกรณีด้วย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองมีส่วนเกี่ยวพันโดยตรงต่ออำนาจในการปกครองรัฐ ซึ่งอำนาจนี้คนไร้ดินแดนที่เป็นประชากรของชาติที่ได้สูญเสียดินแดนไปเพราะน้ำท่วมดินแดนอย่างถาวรจากการเกิดปรากฏการณ์โลกร้อนสามารถใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในกำหนดการดำรงอยู่ในสถานะความเป็นพลเมืองของประชาคมโลก ที่ได้รับจากองค์การสหประชาชาติหรือสถานะพลเมืองของประชาคมในระดับภูมิภาคที่ได้รับจากองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคองค์การใดองค์การหนึ่งโดยที่จะมิได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองหรือภายใต้อำนาจของรัฐอื่นใด

## เอกสารอ้างอิง

### หนังสือภาษาไทย

- กัมปนาท หิรัญคุชโชติ, ความสัมพันธ์ระหว่างสนธิสัญญาการรวมรัฐเยอรมันกับอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยการสืบสิทธิของรัฐในส่วนของสนธิสัญญา ค.ศ. 1978 และอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยการสืบสิทธิของรัฐในส่วนทรัพย์สิน ของรัฐบรรณาการ และหนี้สิน ค.ศ.1983 / 2537วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- จุมพต สายสุนทร, กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1, กรุงเทพฯ: วิญญูชน พิมพ์ครั้งที่ 8, 2552.
- สมพงศ์ ชูมาก, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง , กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 3, 2548.
- อภิชา สืบสามัคคี บก., โลกร้อน ปรากฏการณ์ธรรมชาติเข้าขั้นวิกฤติ ? : Global warming, กรุงเทพฯ: มายิก, 2551.
- อภิญญา เลื่อนฉวี, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง, กรุงเทพฯ: แผนการพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พิมพ์ครั้งที่ 2, 2541.
- Global warming: วิกฤตโลกร้อน มหันตภัยคุกคามโลก**, กรุงเทพฯธุรกิจฉบับพิเศษ 2550, จุลสาร.

### หนังสือภาษาอังกฤษ

- Bruce E. Johansen Westport, **Global warming in the 21st century**, Conn.: Praeger Publishers, 2006.
- Dushmanta Dutta and Mukand S. Babel editors, **Floods in coastal cities under climate change conditions : proceedings of the international symposium on 23-25 June 2005, Asian Institute of Technology, Thailand** , organized by Asian Institute of Technology ; sponsored by Asia Pacific Network for Global Change Research Pathumthani : Regional Network Office for Urban Safety, Asian Institute of Technology, 2005.
- Herbert W. Briggs edited, **The law of nations : cases documents and notes**, London, Toronto [etc.] : G.G. Harrap & Co. Ltd., 1938.
- Ian Brownlie, **Principles of public international law**, by Oxford : Oxford University Press, 2001 5th ed.
- Jerry Silver, **Global warming and climate change demystified**, New York: McGraw-Hill, 2008.
- Kelly Knauer, **Global warming** , New York : Time, 2007.

- Malcolm N. Shaw, **International law**, Cambridge, UK : Cambridge University Press, 2008 6th ed.
- Michael Akehurst, **A modern introduction to international law**, London : George Allen and Unevin, 1982 4th ed.
- R.C. HingoraniDobbs Ferry, **Modern international law**, N.Y. : Oceana, 1984 2nd ed.
- Robin Churchill, David Freestone, **International law and global climate change**, London ; Boston : Graham & Trotman/M. Nijhoff, 1991.
- Roger Few and Franziska Matthies, **Flood hazards and health : responding to present and future risks**, London : Earthscan, 2007.
- S. Fred Singer and Dennis T. Avery, **Unstoppable global warming: every 1,500 years**, Lanham, Md. : Rowman & Littlefield, 2008.
- S. George Philander, general editor, **Encyclopedia of global warming and climate change**, Los Angeles: Sage, 2008.
- Sebastian Oberthur, Hermann E. Ott ; in collaboration with Richard G. Tarasofsky ; foreword by Ernst Ulrich von Weizsacker, **The Kyoto Protocol : international climate policy for the 21st century** , Berlin ; New York : Springer, 1999
- W. Neil Adger and Katrina Brown, **Land use and the causes of global warming**, Chichester: Wiley, 1994.



## ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ (ไทย) ดร.ชูเกียรติ น้อยฉิม

(English) Dr. Chukeat Noichim

2. รหัสประจำตัวนักวิจัยแห่งชาติ

รหัสบัตรประจำตัวประชาชน

3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์

หน่วยงานที่อยู่ ที่ติดต่อได้สะดวก สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 333 หมู่ 1 ตำบลท่าสูด  
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

หมายเลขโทรศัพท์ 053-916-857, โทรศัพท์เคลื่อนที่ 081-666-3957

โทรสาร 053-916-857 E-mail; chukeat@yahoo.com

## 4. ประวัติการศึกษา

| คุณวุฒิ      | สาขาวิชา                                          | สถาบัน                                                                                                      | ปี พ.ศ. ที่จบ |
|--------------|---------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| Ph.D. in Law | Space Law                                         | The International Institute of Air & Space Law, the Faculty of Law, Leiden University, Leiden, Netherlands. | 2008          |
| ปริญญาโท     | นิติศาสตรมหาบัณฑิต<br>สาขาวิชากฎหมายระหว่างประเทศ | จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย                                                                                       | 1997          |
| ปริญญาตรี    | นิติศาสตรบัณฑิต                                   | มหาวิทยาลัยรามคำแหง                                                                                         | 1989          |
|              |                                                   |                                                                                                             |               |

## 5. ประวัติการทำงาน

| วัน เดือน ปี        | ตำแหน่ง      | สังกัดหน่วยงาน                               |
|---------------------|--------------|----------------------------------------------|
| มิ.ย. 2546-ปัจจุบัน | อาจารย์ประจำ | สำนักวิชานิติศาสตร์<br>มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง |

## 6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- กฎหมายระหว่างประเทศ

7. ประวัติการนำเสนอผลงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โปรตระบุชื่อเรื่องของผลงาน ชื่อการประชุม สถานที่ วัน เวลา ตามระบบสากล

-

8. ประวัติการเผยแพร่ผลงานวิจัย ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โปรตระบุชื่อเรื่องผลงาน ชื่อวารสาร ตามระบบสากล

1. ASEAN Space Organization: Legal Aspects and Feasibility, VDM Verlag: Germany, September 29 ISBN 978-3-639-20242-7, 228 pages ปี 2009

2. กฎหมายระหว่างประเทศกับการสื่อสารผ่านอวกาศ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (ส.ก.ว.), 284 หน้า ปี 2000.

3. Promoting ASEAN Space Cooperation, Space Policy, Vol. 24, Issue 1, February: page 10-12 ปี 2008.

4. International Cooperation for Sustainable Space Development, Journal of Space Law, Vol. 31, No. 2, page 315 -338. ปี 2005.

5. กฎหมายสหกรณ์กับการพัฒนาการเมืองไทย, รัฐสภาสาร, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรปีที่ 51 ฉบับที่ 12, ธันวาคม, 10 หน้า. ปี 2003.

6. Cosmolization, submitted and presented at the Seventh Asia-Pacific Conference on Multilateral Cooperation in Space Technology and applications, Bangkok, Thailand: 22-26 August, 10 pages. ปี 2003

7. องค์การอวกาศอาเซียน, รัฐสภาสาร, สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร ปีที่ 51 ฉบับที่ 5, พฤษภาคม, 16 หน้า. ปี 2003.

8. การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในห้วงอวกาศ, วารสารกฎหมาย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ 21 ฉบับที่ 3, กันยายน, 45 หน้า. ปี 2002.

9. กฎหมายอวกาศในฐานะที่เป็นสาขาหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศ, วารสารกฎหมาย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 18 ฉบับที่ 2, 21 หน้า. ปี 1998.

9. ผลงานวิจัยที่ได้รับการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา หรือผลงานวิจัยที่อยู่ระหว่างการยื่นขอจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา

-

10. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและต่างประเทศ โดยระบุตำแหน่งหน้าที่ในการทำการวิจัย ว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย และระบุสถานภาพของงานวิจัยด้วย

#### 10.1 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว:

1. การพัฒนาระบบการจัดสรรงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถาบันอุดมศึกษา, สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: มีนาคม, 284 หน้า (วิจัยโดย ชูเกียรติ น้อยจิเม บทที่ 4 อำนาจหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณของคณะกรรมการการอุดมศึกษา) ปี 2003

2. *Shrimp Farming in Southeast Asian Countries: Thailand, Vietnam, Malaysia and Indonesia*, supported by Green Peace, ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน และ ผู้ร่วมวิจัย, มีนาคม: 129 หน้า (วิจัยโดย ชูเกียรติ น้อยจิเม หัวข้อ *Legal Aspects of Shrimp Farming in Southeast Asian Countries: Thailand, Vietnam, Malaysia and Indonesia* ตั้งแต่หน้า 79 -108) ปี 2002

3. การศึกษาการจัดตั้งสถาบันปฏิบัติการวิทยาศาสตร์แห่งชาติในรูปแบบองค์กรในกำกับ, สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: พฤศจิกายน, 348 หน้า (วิจัยโดย ชูเกียรติ น้อยจิเม บทที่ 10 การศึกษาเปรียบเทียบขององค์กรมหาชน กรณีศึกษาองค์กรที่จัดตั้งโดยพระราชบัญญัติและพระราชกฤษฎีกา) ปี 2002

4. *The Protection of Intellectual Property Rights in Outer Space of the EU and Thailand*, at the International Institute of Air & Space Law, Leiden University, the Netherlands. This research was supported the research grant by The Centre for European Study, Chulalongkorn University. ปี 1998.

### ประวัติคณะผู้วิจัย

1. ชื่อ (ไทย) นางสาวชนันภรณ์ บุญเกิดทรัพย์  
(English) Miss Chananphon Boonkerdsap

2. รหัสประจำตัวนักวิจัยแห่งชาติ

รหัสบัตรประจำตัวประชาชน 3-1021-01893-308

3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์

หน่วยงานที่อยู่ ที่ติดต่อได้สะดวก สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 333 หมู่ 1 ตำบลท่าสุด

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

หมายเลขโทรศัพท์ 053-916-857 โทรศัพท์เคลื่อนที่ 08-9816-9068

โทรสาร 053-916-857 E-mail address: nid\_ka@hotmail.com

4. ประวัติการศึกษา

| คุณวุฒิ   | สาขาวิชา                                          | สถาบัน                | ปี พ.ศ. ที่จบ |
|-----------|---------------------------------------------------|-----------------------|---------------|
| ปริญญาโท  | นิติศาสตรมหาบัณฑิต<br>สาขาวิชากฎหมายระหว่างประเทศ | จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย | 2548          |
| ปริญญาตรี | นิติศาสตรบัณฑิต                                   | มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ | 2543          |

5. ประวัติการทำงาน

| วัน เดือน ปี        | ตำแหน่ง      | สังกัดหน่วยงาน                               |
|---------------------|--------------|----------------------------------------------|
| มิ.ย. 2549-ปัจจุบัน | อาจารย์ประจำ | สำนักวิชานิติศาสตร์<br>มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง |

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

7. ประวัติการนำเสนอผลงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โปรดระบุชื่อเรื่องของผลงาน ชื่อ  
การประชุม สถานที่ วัน เวลา ตามระบบสากล



8. ประวัติการเผยแพร่ผลงานวิจัย ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โปรดระบุชื่อเรื่องผลงาน ชื่อวารสาร ตามระบบสากล

9. ผลงานวิจัยที่ได้รับการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา หรือผลงานวิจัยที่อยู่ระหว่างการยื่นขอจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา

10. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและต่างประเทศ โดยระบุตำแหน่งหน้าที่ในการทำการวิจัย ว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย และระบุสถานภาพของงานวิจัยด้วย

#### 10.1 งานวิจัย

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม กรณีมลภาวะทางอากาศ ศึกษาในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย (The Problems of the Enforcement of Environmental Law

Related to Air Pollution in Muang District, Chiang Rai Province Area.)

|             |                                |                     |
|-------------|--------------------------------|---------------------|
| คณะผู้วิจัย | อาจารย์ ตามร คำไตรย์           | หัวหน้าโครงการวิจัย |
|             | อาจารย์ อาริรัตน์ โกสิทธิ์     | ผู้ร่วมโครงการวิจัย |
|             | อาจารย์ ชนันภรณ์ บุญเกิดทรัพย์ | ผู้ร่วมโครงการวิจัย |

แหล่งทุน มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ปีที่ได้รับทุน 2551

## ประวัติส่วนตัว

1. ชื่อ (ไทย) นายคามร คำไตรย์

(English) Mr. Damorn Kumtrai

2. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์

หน่วยงานที่อยู่ ที่ติดต่อได้สะดวก สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 333 หมู่ 1 ตำบลท่าสูด

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

หมายเลขโทรศัพท์ 053-916-857 โทรศัพท์เคลื่อนที่ 086-891-2496

โทรสาร 053-916-857 E-mail address: eusebio\_dk@yahoo.com

## 3. ประวัติการศึกษา

| คุณวุฒิ   | สาขาวิชา                                          | สถาบัน                | ปี พ.ศ. ที่จบ |
|-----------|---------------------------------------------------|-----------------------|---------------|
| ปริญญาโท  | นิติศาสตรมหาบัณฑิต<br>สาขาวิชากฎหมายระหว่างประเทศ | จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย | 2547          |
| ปริญญาตรี | นิติศาสตรบัณฑิต                                   | จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย | 2543          |

## 4. ประวัติการทำงาน

| วัน เดือน ปี          | ตำแหน่ง         | สังกัดหน่วยงาน                               |
|-----------------------|-----------------|----------------------------------------------|
| พ.ค. 2544 – ก.ค. 2545 | นิติกร          | กรมบัญชีกลาง<br>กระทรวงการคลัง               |
| พ.ค. 2543 – ส.ค. 2547 | ผู้ช่วยนักวิจัย | จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย                        |
| ก.ย. 2547 – ปัจจุบัน  | อาจารย์ประจำ    | สำนักวิชานิติศาสตร์<br>มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง |

## 5. ประสพการณ์การสอน

|                 |                                       |
|-----------------|---------------------------------------|
| 2547 - ปัจจุบัน | กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล       |
| 2547 - ปัจจุบัน | ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป |
| 2547            | กฎหมายลักษณะตัวเงินและบัญชีเดินสะพัด  |
| 2548 - ปัจจุบัน | กฎหมายลักษณะหนี้                      |
| 2548 – 2552     | กฎหมายบุคคล                           |
| 2552 - ปัจจุบัน | กฎหมายสิทธิมนุษยชน                    |
| 2552 - ปัจจุบัน | กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ          |

## 6. ประสพการณ์งานวิจัย

### 1. สิทธิมนุษยชนศึกษาในระดับอุดมศึกษา

(Human Rights Study in Undergraduate Institute)

คณะผู้วิจัย ศาสตราจารย์ วิฑิต มันทาภรณ์ หัวหน้าโครงการวิจัย

นาย ดามร คำไตรย์ ผู้ร่วมโครงการวิจัย

นาย ชลัช มานวงศ์ ผู้ร่วมโครงการวิจัย

แหล่งทุน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ปีที่ได้รับทุน 2546

2. แนวทางของกฎหมายในการนำสิทธิที่ดิน ส.ป.ก.ไปใช้เพื่อเป็นหลักประกันในการ  
กู้ยืม:ศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา ตาก และกำแพงเพชร

(Legal Prospects of the Using Land Titles[Land Reform] as a Collateral for Loan:

Study in Chiang Rai ,Payao,Tak and Kampangech Province.)

คณะผู้วิจัย อาจารย์ สมชายธรรมสุทธิวัฒน์ หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ ดามร คำไตรย์ ผู้ร่วมโครงการวิจัย

แหล่งทุน มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ปีที่ได้รับทุน 2547

### 3. ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

(Problems and Legal Prospects concerning Tourism Management in Chiang  
Rai.)

คณะผู้วิจัย อาจารย์ อาธิรัตน์ โกสสิทธิ์ หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ ดามร คำไตรย์ ผู้ร่วมโครงการวิจัย

แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ปีที่ได้รับทุน 2549

4. ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม กรณีมลภาวะทางอากาศ ศึกษาในเขตพื้นที่  
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย (The Problems of the Enforcement of Environmental  
Law Related to Air Pollution in Muang District, Chiang Rai Province Area.)

|                |                                |                     |
|----------------|--------------------------------|---------------------|
| คณะผู้วิจัย    | อาจารย์ ดามร คำไตรย์           | หัวหน้าโครงการวิจัย |
|                | อาจารย์ อาริรัตน์ โกสิทธิ์     | ผู้ร่วมโครงการวิจัย |
|                | อาจารย์ ชนันภรณ์ บุญเกิดทรัพย์ | ผู้ร่วมโครงการวิจัย |
| แหล่งทุน       | มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง          |                     |
| ปีที่ได้รับทุน | 2551                           |                     |

